

Polisens forensiska verksamhet

Delredovisning: Utvärdering av satsningen på 10 000 fler polisanställda

Brå – kunskapscentrum för rättsväsendet

Myndigheten Brå verkar för att brottsligheten minskar och tryggheten ökar i samhället. Det gör vi genom att ta fram fakta och sprida kunskap om brottslighet, brottsbekämpning och brottsförebyggande arbete, till i första hand regeringen och myndigheter inom rättsväsendet.

Publikationen finns som pdf på www.bra.se. På begäran kan Brå ta fram ett alternativt format. Frågor om alternativa format skickas till tillgangligt@bra.se

Vid citat eller användande av tabeller, figurer och diagram ska källan Brå anges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Författare: Anna-Lena Beutgen, Lars Lewenhagen och Linnea Littman

urn:nbn:se:bra-1089

© Brottsförebyggande rådet 2023

Brottsförebyggande rådet, Box 1386, 111 93 Stockholm
Telefon 08-527 58 400, e-post info@bra.se, www.bra.se

Polisens forensiska verksamhet

**Delredovisning: Utvärdering av satsningen
på 10 000 fler polisanställda**

Rapport 2023:1

Förord

Brå har fått i uppdrag av regeringen att utvärdera satsningen på 10 000 nya polisanställda (Ju2021/02238). Det här är den första delrapporten inom ramen för uppdraget och den fokuserar på den forensiska verksamheten som varit ett av de områden som Polismyndigheten sett behov av att förstärka i och med satsningen. I föreliggande rapport utvärderar Brå i vilken utsträckning den forensiska verksamheten har tagit del av resurstillskotten under åren 2017–2021, hur resultaten har utvecklats under samma tidsperiod samt vilka kvarstående hinder det finns för att uppnå en effektiv forensisk verksamhet. Resultaten bygger dels på analyser av verksamhetsstatistik över produktion och personal, dels på enkätundersökningar till åklagare och medarbetare inom polisen. Rapporten vänder sig i första hand till regeringen och polisledningen. Brås förhoppning är att den kan vara ett användbart stöd i det fortsatta arbetet med att utveckla och förstärka polisens verksamhet.

Studien har genomförts och skrivits av Anna-Lena Beutgen (projektledare), Linnea Littman och Lars Lewenhagen, samtliga utredare på Brå. Utvalda delar av rapporten har sakgranskats av flera funktioner på Polismyndigheten. Anders Ivarsson Westerberg, professor i offentlig förvaltning vid Södertörns högskola, och Dan Hedlin, professor i statistik vid Stockholms universitet, har vetenskapligt granskat utkast till rapporten och lämnat värdefulla synpunkter. Det är dock Brå som i alla avseenden är ansvarig för innehållet i rapporten.

Brå vill rikta ett varmt tack till alla de personer som intervjuats, besvarat studiens enkäter eller på annat sätt bidragit med sin tid, erfarenhet och kunskap och därigenom möjliggjort den här rapporten.

Stockholm i januari 2023.

Mattias Larsson
Generaldirektör

Anna Hansson
Enhetschef

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	6
Antalet anställda har ökat – men inte mer än i övriga delar av myndigheten.....	6
Antal undersökningar per polisutredning har ökat.....	8
Handläggningstiderna för laborativa undersökningar ökar	8
Bristande forensisk förståelse inom utredningsverksamheten.....	9
Brås bedömning.....	10
Inledning.....	13
Uppdrag, syfte och frågeställningar.....	13
Avgränsningar	14
Metod och material.....	15
Disposition och läshänvisningar	15
Bakgrund.....	17
Vad är forensik?	17
Tidigare studier av den forensiska verksamheten	21
Organisationsförändringar inom forensiken.....	23
Utvecklingen av antal anställda.....	27
Polismyndighetens bedömning av behov av forensik.....	27
Utvecklingen av personella resurser.....	28
Den forensiska verksamhetens resultat	34
Produktionen inom den forensiska verksamheten.....	34
Handläggningstider i den forensiska verksamheten.....	42
Produktiviteten i den forensiska verksamheten.....	51
Hinder för en effektiv forensisk verksamhet.....	53
Hinder enligt utförare och utredningsledare.....	53
Kapacitet och belastning i den forensiska verksamheten	56
Forensisk förmåga bland utförare och utredningsledare.....	61
Beställningsprocessen och kvaliteten i beställningar	64

Stöd till den utredande verksamheten	74
Avslutande diskussion.....	77
Den forensiska verksamheten kan inte möta efterfrågan	77
Förbättringsmöjligheter inom nuvarande struktur	82
Avslutning.....	84
Referenser	85
Övriga källor	88
Bilageförteckning	89
Bilaga 1 Metod.....	90
Bilaga 2 Tidigare rapporter och utredningar	98

Sammanfattning

Brå har fått i uppdrag av regeringen att utvärdera satsningen på 10 000 fler polisanställda (Ju2021/02238). Satsningen påbörjades 2018 och kommer att fortgå till 2024. I uppdraget till Brå nämns den forensiska verksamheten som ett område som är särskilt angeläget att kartlägga. Polisens forensiska verksamhet ska bistå utredningsverksamheten med att säkra och undersöka digitala och fysiska spår. Resultat från forensiska undersökningar har många gånger avgörande betydelse i brottsutredningar och används både som bevis i rättegångar och som beslutsunderlag för vilken riktning en utredning ska ta. Den forensiska verksamheten är därmed en viktig pusselbit för att öka polisens förmåga att bekämpa brott och är en av de verksamheter som enligt Polismyndighetens tillväxtstrategi behöver förstärkas fram till 2024.

Syftet med Brås studie är att redovisa i vilken utsträckning den forensiska verksamheten har fått ta del av regeringens satsning på 10 000 fler polisanställda, om resursförstärkningen har bidragit till bättre resultat samt vilka kvarvarande hinder det finns för en effektiv forensisk verksamhet. För att besvara studiens frågeställningar har Brå analyserat polisens verksamhetsstatistik för perioden 2017 till 2021, både avseende produktion av forensiska undersökningar och utvecklingen av personalresurser. Brå har också samlat in underlag i form av en enkät som besvarats av drygt 1 000 polisanställda och 300 åklagare under våren 2022.

Antalet anställda har ökat – men inte mer än i övriga delar av myndigheten

Den forensiska verksamheten kan delas in i tre grenar: kriminaltekniskt fältarbete, laborativ forensik samt it-forensik. Sett till hela den forensiska verksamheten har antalet anställda ökat med 16 procent mellan 2017 och 2021. Ökningen ligger i linje med Polismyndigheten i stort men är svagare än tillväxten inom utredningsverksamheten. Tillväxten inom den forensiska verksamheten är också lägre än vad Nationellt forensiskt centrum (NFC) själva såg behov av i sin kompetensförsörjningsplan mot 2024.

Störst ökning av produktionen i den laborativa verksamheten

Av forensikens tre verksamhetsgrenar är det den laborativa forensiken, som bedrivs vid NFC, som ökat mest både avseende personal och produktion. Det

förklaras dels av ett ökat inflöde när NFC fick ett utökat verksamhetsansvar, dels av insatsen Vilgot som pågick under 2021 och innebar ökade resurser som kunde omhänderta fler undersökningar. De vanligaste undersökningstyperna inom den laborativa verksamheten är dna- och narkotikaundersökningar, som tillsammans utgör drygt tre fjärdedelar av produktionen. Trots den totala resursökningen upplever ungefär hälften av utredningsledarna¹ att den laborativa verksamhetens möjlighet att möta behovet av undersökningar är otillräckligt.

Fler kriminaltekniker medan antalet lokus minskat

Det kriminaltekniska fältarbetet har förstärkts något. Antalet kriminaltekniker, som huvudsakligen arbetar med grova brott, ökade tydligt under perioden. Samtidigt minskade antalet lokala brottsplatsundersökare (lokus) som framför allt används vid mängdbrott. Det kan vara en rimlig utveckling med tanke på det förändrade brottsinflödet, där till exempel allt färre bostadsinbrott anmäls. Samtidigt går utvecklingen inte att återfinna i något av Polismyndighetens styrdokument vilket tyder på att det skett en oavsiktlig eller outtalad nedprioritering av mängdbrott. Trots att den kriminaltekniska fältverksamheten inte ökat i samma utsträckning som de övriga verksamhetsgrenarna upplever majoriteten av utförarna att de kan möta behovet från utredningsverksamheten. Det kan bero på att det totala antalet ärenden de hanterar har minskat.

Flera tecken på att it-forensiken är underdimensionerad

Den it-forensiska verksamheten har ökat i ungefär samma utsträckning som Polismyndigheten totalt avseende personalresurser. Till antal handlar det om ett tiotal fler tjänster per år mellan 2017 och 2021. Det är ett betydligt lägre utfall än vad NFC bedömt att det fanns ett behov av. Både utredningsledare och it-forensiker anser vidare att kapaciteten i den it-forensiska verksamheten inte räcker till för att hantera den ökade efterfrågan. Under samma tidsperiod som antalet it-forensiker ökat med 17 procent har antalet genomförda undersökningar ökat med 38 procent. Den vanligaste undersökningstypen sett till hela undersökningsperioden är undersökningar av mobil eller datamedia. Denna typ av undersökningar har dock minskat under perioden och i stället har det blivit vanligare att information enbart extraheras från datalagringsmedia. En utveckling som troligen påverkats av det ökade trycket

---

¹ I rapporten används begreppet utredningsledare för funktionerna polisära FU-ledare och åklagare.

vilket gör att utredningsledare drar sig för att beställa mer omfattande undersökningar. Att den it-forensiska verksamheten är belastad återspeglas även i att it-forensiker är den funktion där lägst andel, 30 procent, upplever att de hinner med sina arbetsuppgifter. Nio av tio it-forensiker ser också den höga arbetsbelastningen som ett stort hinder för verksamhetens effektivitet.

Antal undersökningar per polisutredning har ökat

Totalt sett ökade den forensiska produktionen. Det genomfördes fler forensiska undersökningar 2021 än 2017. Mellan 2019 och 2021 ökade antalet avslutade undersökningar i samma takt som personalresurserna, vilket tyder på att resursökningen har bidragit till den ökade produktionen. Trots att verksamheten under 2021 totalt sett utför fler undersökningar jämfört med 2017 har antalet polisutredningar med forensisk analys inte ökat. Det framgår i Brås kortanalys (Brå 2022a). Det innebär att utredningsledare skickar in allt fler undersökningar per ärende 2021 jämfört med år 2017.

Handläggningstiderna för laborativa undersökningar ökar

Polisens forensiska verksamhet har tidigare fått kritik för att handläggningstiderna är för långa och Brå har därför valt att även följa upp hur detta utvecklats under den studerade tidsperioden. På grund av bristande kvalitet i det underlag som Brå kunnat ta del av när det gäller handläggningstider för den kriminaltekniska fältverksamheten och it-forensiken inkluderar denna analys endast laborativa undersökningar. Resultatet visar att den genomsnittliga handläggningstiden hos NFC har ökat under hela den studerade tidsperioden och nådde en toppnotering i mitten på 2021. Den kraftiga ökningen under 2021 kan framför allt härledas till insatsen Vilgot som innebar att nyrekryterade personalresurser tog tag i de många beställningar som kommit in under de föregående åren men sedan blivit liggande. Även om det är positivt att de åtgärdades blev handläggningstiderna långa i dessa ärenden, vilket bidrog till den avvikande toppen för handläggningstider i mitten av 2021. Utvecklingen av handläggningstider har till stor del påverkats av hur snabbt ärenden avseende narkotikabrott hanteras, i och med att de utgör omkring en tredjedel av alla ärenden. Handläggningstiden för denna kategori har tydligt ökat, från att i snitt ta knappt två veckor i början av den studerade tidsperioden till att i snitt ta närmare två månader under år 2021. Den genomsnittliga handläggningstiden för ärenden avseende grova brott har under hela

perioden legat på en högre nivå och varierat mellan två till fyra månader beroende på brottstyp.

Antalet förtursärenden har ökat i och med snabbare lagföring

Antalet undersökningar med förtur har ökat sedan 2017, från 10 till 18 procent. Skälen till förtur kan variera men det gemensamma är att de ska hanteras extra skyndsamt av NFC. Ökningen beror nästan uteslutande på att arbetssättet snabbare lagföring² infördes successivt i landet under åren 2018–2021 och att undersökningar som hanteras inom ramen för detta fått en egen förturskategori. Till skillnad från övriga förtursskäl som främst inbegriper grova brott rör snabbare lagföringsärenden till stor del polisinitierade anmälningar av mängdbrott exempelvis narkotikainnehav. Eftersom undersökningar för snabbare lagföringsärenden kan hanteras relativt snabbt har inkluderingen av dessa förkortat den totala genomsnittliga handläggningstiden för förtursärenden från 67 till 42 dagar under den studerade perioden. Handläggningstiden för övriga förtursskäl har varierat under perioden men inte minskat.

Långa handläggningstider ses som det främsta hindret för en effektiv verksamhet

Långa handläggningstider är det hinder som majoriteten av respondenterna i enkäten, oavsett befattning eller verksamhetsgren, ser som ett stort hinder för en effektiv forensisk verksamhet och utredningsverksamhet. Att handläggningstiderna är långa påverkar inte bara utredningsverksamheten direkt utan även indirekt. Flera utredningsledare uppger att de avstår från att beställa undersökningar för att de tror att handläggningstiden skulle vara för lång och låter funktioner utanför den forensiska verksamheten säkra spår i exempelvis mobiltelefoner även om det innebär en risk för kvaliteten.

Bristande forensisk förståelse inom utredningsverksamheten

Brås enkätresultat pekar på att den forensiska kompetensen inom utredningsverksamheten varierar mellan olika befattningar och typ av spår. Störst är utvecklingsbehovet när det gäller att hitta, hantera och tolka digitala spår. Enkätsvaren tyder också på att utredningsledare inte får det

---

² Snabbare lagföring är ett arbetssätt för brott av enklare beskaffenhet och syftar till att minska tiden från brott till dom. Förfarandet har tidigare utvärderats av Brå (2020).

stöd de upplever att de behöver av den forensiska verksamheten, särskilt när det gäller it-forensik.

En god förståelse för vad den forensiska verksamheten kan bistå med är även viktigt för att kunna göra bra beställningar. Tidigare studier har identifierat bristfälliga beställningar som ett hinder för en effektiv verksamhet. Brås studie bekräftar den bilden, samtidigt som utförarna³ upplever att kvaliteten har förbättrats under de senaste åren. De brister som fortfarande förekommer är huvudsakligen att grundläggande information saknas, såsom ärendenummer, eller att det är otydligt vad som efterfrågas. När beställningarna är bristfälliga tar det tid från utförarna att hitta rätt information som i stället skulle kunna läggas på själva undersökningarna. Utförarna upplever också att beställarkompetensen mellan olika befattningar varierar, den anses god bland utredningsledare, men sämre bland utredare och ingripandepolisier. Samtidigt är det de sistnämnda som vanligen beställer undersökningar.

Brås bedömning

För att Polismyndigheten ska kunna uppnå sitt mål för 2024 om framgångsrik brottsbekämpning och uppkläring har den forensiska verksamheten en viktig roll. I det här avsnittet följer några förslag om hur resultaten i föreliggande studie kan användas i Polismyndighetens fortsatta arbete med att utveckla och effektivisera verksamheten fram till 2024.

Kapaciteten inom forensiken behöver öka ytterligare

Den forensiska verksamheten har en central roll genom att stödja utredningsverksamheten med forensiska analyser. Ett övergripande intryck av Brås studie är att den forensiska verksamhetens kapacitet är eftersatt, framför allt gällande den it-forensiska verksamheten. NFC har själva skattat behovet av anställda inom alla tre verksamhetsgrenar betydligt högre än vad de har tillgång till i dag. Samtidigt som behovet av att öka den forensiska kapaciteten är stort finns det flera utmaningar som gör det svårt att utöka kapaciteten i den omfattning som krävs. Till att börja med har polisen haft svårt att rekrytera it-forensiker. Flera initiativ har tagits och Brå uppmanar Polismyndigheten att fortsätta se över möjligheterna att locka fler med it-kompetens till myndigheten. Efter en period av omorganisation och hög

---

³ I Brås studie används begreppet utförare för lokus, kriminaltekniker, it-forensiker och laborativa forensiker.

personalomsättning inom den forensiska verksamheten är det också angeläget att arbeta för att behålla den kompetens som finns inom myndigheten. Slutligen är det även viktigt att Polismyndighetens andelsmål avseende civila inte står i vägen för att rekrytera rätt kompetens utifrån verksamhetens behov. Brås rekommendation är därför att såväl Polismyndigheten som regeringen bör överväga nyttan av att ha ett sådant riktmärke.

Ökad tydlighet avseende vilka undersökningar som ska prioriteras

Den forensiska verksamheten har i dag inte kapacitet att hantera efterfrågan, inte ens för de ärenden som har förtur. Brå bedömer dessutom att det finns ett mörkertal vad gäller det samlade behovet av forensiska undersökningar, detta eftersom utredningsledare ibland undviker att beställa på grund av långa handläggningstider. Det är därför troligt att efterfrågan kommer att öka i takt med att kapaciteten utökas. Polismyndigheten behöver därför också se över om det finns möjlighet att begränsa inflödet så att handläggningen av de mest prioriterade ärendena kan gå snabbare. Det handlar till stor del om att se över relevansen i varje enskild beställning. Brå uppmantrar Polismyndigheten att använda resultatet från deras egna initiativ som Exegi och Dictum i det arbetet samt att fortsätta med liknande initiativ för att säkerställa en ändamålsenlig användning av den forensiska verksamhetens resurser. Att begränsa inflödet till den forensiska verksamheten kan komma att öka förekomsten av spårhantering av personal utan forensisk specialistkompetens i mindre prioriterade ärenden. En begränsning av inflödet kräver därför att kompetensen i andra delar av myndigheten förbättras för att minska risken för felaktiga hanteringar.

Samtidigt som inflödet ses över bör Polismyndigheten även överväga hur resurser inom den forensiska verksamheten kan användas så effektivt som möjligt för att de mest prioriterade ärenden ska kunna hanteras inom rimlig tid. I dag är det främsta verktyg som finns tillgängligt NFC:s förtursskäl, där polisinitierade mängdbrott genom snabbare lagföring idag utgör det vanligaste skälet. Deras andel kommer heller inte minska allteftersom förfarandet implementeras i fler områden.

Se över möjligheterna att effektivisera verksamheten

Den forensiska verksamheten har granskats i flera omgångar tidigare och Brås studie visar att flera av bristerna kvarstår. Det handlar bland annat om att innehållet i beställningar fortfarande kan bli bättre. Utredningsledare

måste få stöd för att bli tydligare i vad de efterfrågar och ge utförarna den information de behöver. Här kan det pågående utvecklingsarbetet med verksamhetsnära it-system underlätta. Brå stödjer tidigare förslag om att hela den forensiska verksamheten bör använda samma system och på sikt integrera det med polisens ärendehanteringssystem. Ett verksamhetsövergripande it-system skulle även minska risken för att undersökningar genomförs för inaktuella ärenden. Polismyndigheten bör även se över andra möjligheter att överbrygga det avstånd som fortfarande finns mellan den forensiska verksamheten och utredningsverksamheten.

Slutligen vill Brå lyfta att det finns ett stort behov att förbättra möjligheterna att följa upp verksamheten. Som framgår på flera ställen i rapporten har datakvaliteten vållat Brå stora problem både vad gäller resultat- och resursuppföljningen. Det gäller särskilt den it-forensiska verksamheten och den kriminaltekniska fältverksamheten. Det saknas även möjligheter att analysera den forensiska verksamheten utifrån dess värde för utredningarna, inte minst vad gäller handläggningstider. Idag motsvarar måttet handläggningstid inte den tid som utredningsledare faktiskt väntar på resultat från undersökningar. Bättre möjligheter till verksamhetsuppföljning är en förutsättning om Polismyndigheten ska kunna prioritera och dimensionera den forensiska verksamheten på rätt sätt i den fortsatta satsningen till 2024.⁴

---

⁴ För utförligare beskrivning av Brås bedömning och rekommendationer, se kapitel Avslutande diskussion.

Inledning

I polisens jakt på bevis om ett brott har begåtts och i så fall var, när, hur och av vem så spelar den forensiska kompetensen inom myndigheten en viktig roll. Den forensiska verksamheten har möjlighet att bistå utredningar på många olika sätt. Det kan handla om allt ifrån att säkra dna-spår på brottsplatser till att tömma mobiler på viktigt innehåll eller bedöma om ett beslag innehåller narkotika. Utöver att resultat från forensiska undersökningar kan hjälpa utredningen framåt så är de en viktig komponent som teknisk bevisning i den efterföljande rättsprocessen. Särskilt i rättsfall där ord annars skulle stå mot ord kan den tekniska bevisningen vara avgörande för möjligheten att fälla eller fria en misstänkt i domstol. En nyligen publicerad studie från Brå har visat att teknisk bevisning som tagits fram med hjälp av forensiska undersökningar finns med i drygt en tredjedel av alla ärenden som redovisas till åklagare (Brå 2022a). Samtidigt har den forensiska verksamheten också fått utstå en del kritik under de senaste åren. Framför allt har kritiken riktats mot att handläggningen av undersökningarna tar lång tid och försenar utredningsprocessen (RiR 2017, Statskontoret 2016, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten 2019, Polismyndigheten 2019d).

Uppdrag, syfte och frågeställningar

I budgetpropositionen för 2018 föreslog regeringen en omfattande satsning på Polismyndigheten. Syftet var att öka antalet anställda väsentligt, för att på så sätt ge dem förutsättningar att möta de ökade krav som brottsutvecklingen fört med sig och samtidigt öka ambitionsnivån. I ett regeringsuppdrag samma år sattes ett tillväxtmål på 10 000 fler polisanställda 2024 jämfört med ingången till 2016 (Ju2017/08662/PO). I samband med anslagsökningarna var forensiken ett av de områden som Polismyndigheten själva såg ett stort behov av att stärka och åtgärda. Bland annat för att en välfungerande interaktion mellan utredningsprocessen och den forensiska processen ses som en förutsättning för att förbättra myndighetens resultat (Polismyndigheten 2018a).

Föreliggande rapport är en del av ett större regeringsuppdrag till Brå att utvärdera satsningen på 10 000 fler polisanställda (Ju2021/02238). I uppdraget ingår att följa upp hur kapaciteten i termer av faktiska tillgängliga resurser har utvecklats inom den forensiska verksamheten samt analysera

eventuella effekter på verksamhetens resultat. Denna rapport samt en rapport om den totala personaltillväxten och resursfördelningen inom myndigheten i och med satsningen ingår i den första delredovisningen. Nästkommande delredovisning planeras att publiceras under hösten 2024 och uppdraget kommer att slutredovisas senast våren 2026.

Rapporten tar avstamp i tidigare granskningar och studier som gjorts av den forensiska verksamheten och de utvecklingsbehov som dessa belyst. Genom att ta fram resultat på både nationell och regional nivå och för de olika verksamhetsgrenarna kan Brå också belysa vilka delar av forensiken som fungerar bättre och sämre – kunskap som kan användas i Polismyndighetens fortsatta utvecklingsarbete och regeringens styrning av myndigheten.

Med utgångspunkt i uppdraget och syftet har Brå formulerat följande frågeställningar:

1. I vilken utsträckning har resursförstärkningen till Polismyndigheten kommit den forensiska verksamheten till del och hur har resurserna använts?
2. Har resursförstärkningen bidragit till förbättrade resultat inom den forensiska verksamheten?
3. Vad finns det för kvarstående hinder för en effektiv forensisk verksamhet?

Avgränsningar

De allra flesta anställda inom Polismyndigheten kommer på ett eller annat sätt i kontakt med någon form av forensik i sitt arbete. Ingridandepoliser kan till exempel behöva säkra fingeravtryck på en brottsplats och inför ett förhör kan en utredare behöva gå igenom skärmdumpar från en beslagtagna mobil. I den här studien är dock huvudfokus på den mer renodlade forensiska processen inom myndigheten som utförs av personal med specialistkompetens inom området. Den forensiska verksamhet som sker utanför Polismyndigheten av exempelvis Rättsmedicinalverket och Tullverket samt de undersökningar polisen genomför på uppdrag av andra myndigheter ingår inte heller i den här studien.

Det har skett, och pågår fortfarande, stora förändringar inom polisens forensiska verksamhet och parallellt med Brås studie pågick andra interna granskningar. Brås ambition är av den anledningen inte att ge en heltäckande bild av alla aspekter inom forensiken utan att följa några av de delar som

direkt kan ha påverkats av satsningen samt vara ett bidrag i det pågående utvecklingsarbetet inom myndigheten.

Utgångspunkten i föreliggande rapport är på den numerära ökningen av personal under den studerade tidsperioden. Det finns givetvis även andra resurstillskott som kan tänkas påverka produktionen i polisens forensiska verksamhet, så som ny teknik, instrument och utrustning. Regeringens satsning på polisen, som Brå utvärderar, är dock i huvudsak en satsning på fler polisanställda. Med *resursförstärkning* avses alltså förstärkning av personal i föreliggande rapport.

Metod och material

För att besvara studiens frågeställningar har Brå samlat in och analyserat verksamhetsstatistik från Polismyndigheten, både över produktionen av forensiska undersökningar och över utvecklingen av personalresurser inom den forensiska verksamheten. Produktionen följs upp främst utifrån antal avslutade undersökningar och forensisk handläggningstid. Utöver det har drygt 1 300 polisanställda och åklagare besvarat en enkät om hinder och framgångsfaktorer inom den forensiska verksamheten. De teman som berörs är upplevd kapacitet och belastning av den forensiska verksamheten, forensisk förmåga, beställningsprocessen, stöd till utredningsverksamheten samt hinder för en effektiv forensisk verksamhet. Svarsfrekvensen var 29 procent för utredningsledare och 65 procent för utförare.⁵ Brå har även, som en förstudie och löpande under studiens gång, intervjuat centrala funktioner på NFC samt representanter för it-forensiken och för den kriminaltekniska fältverksamheten i alla sju polisregioner. Syftet med intervjuerna har varit att få en förståelse för hur regionerna har organiserat det forensiska arbetet. En utförligare beskrivning av Brås val av datainsamlingsmetoder finns i bilaga 1. Där redogörs även för datamaterialets begränsningar och hur det kan påverka studiens resultat.

Disposition och läshänvisningar

Rapporten inleder med ett bakgrundskapitel där Brås definition av den forensiska verksamheten presenteras. I samma kapitel finns även en beskrivning av hur den forensiska verksamheten utvecklats under de senaste

---

⁵ I Brås studie används begreppet utredningsledare för polisiära FU-ledare och åklagare och begreppet utförare för lokala brottsplatsundersökare, kriminaltekniker, laborativa forensiker och it-forensiker.

åren och vad tidigare studier av forensiken har kommit fram till. Därefter följer tre resultatkapitel som vardera belyser en av rapportens frågeställningar: hur antalet anställda utvecklats mellan 2017 och 2021, hur produktionen och processen utvecklats under samma tidsperiod samt vad utredningsledare och utövare ser för kvarstående hinder för att uppnå en effektiv verksamhet. I det avslutande kapitlet diskuteras rapportens resultat.

Bakgrund

Forensiken har sedan länge haft en viktig roll inom svensk polis. Redan 1939 inrättades Statens kriminaltekniska anstalt (SKA) som hade till uppgift att utföra kriminaltekniska undersökningar åt domstolar samt Åklagar- och Polismyndigheterna. SKA:s förste chef var docent Harry Söderman, även känd som Revolver-Harry. Han var den förste svensk som doktorerade i ämnet kriminalteknik och har skrivit flera handböcker på området. Knappt hundra år senare är teknisk bevisning ett vanligt inslag i brottmål och polisen har i flera omgångar utökat den forensiska verksamheten för att kunna möta den stora efterfrågan, inte minst vad gäller it-aspekten som är ett nyare inslag i forensikens historia. Parallellt med utökningen har den forensiska verksamheten även genomgått en rad omorganisationer för att åtgärda några av de brister som polisen själva eller andra aktörer identifierat samt för att möta de krav som regeringen ställt på myndigheten. I det här kapitlet ges en närmare beskrivning av den kritik som riktats mot den forensiska verksamheten, hur polisen har förändrat organisationen de senaste tio åren samt hur de planerar för att fortsätta utveckla verksamheten framöver. Innan dess presenteras Brås definition av forensik, de tre verksamhetsgrenarna, var i organisationen som forensik främst bedrivs samt hur den forensiska processen ser ut.⁶

Vad är forensik?

Med forensik avses i denna rapport den verksamhet inom polisen som innebär identifiering, säkring, undersökning, analys eller dokumentation av spår och material, både fysiskt och digitalt, och som vägleder brottsutredningen framåt eller ligger till grund för den tekniska bevisningen i brottmål.

De tre verksamhetsgrenarna

Polisens forensiska verksamhet kan delas in i tre olika grenar. För att särskilja de olika verksamhetsgrenarna har Brå valt att använda sig av följande tre begrepp: kriminalteknisk fältverksamhet, laborativ forensik och it-forensik.

---

⁶ Observera att detta är Brås beskrivning av den forensiska verksamheten och den kan skilja sig åt från hur Polismyndigheten själva definierar exempelvis vissa funktioner och verksamhetsgrenar.

Kriminaltekniskt fältarbete (fält) avser de undersökningar av brottsplatser och säkring av forensiska spår som utförs av lokala brottsplatsundersökare (lokus) och kriminaltekniker på regional nivå. Exempel på undersökningar är säkring av dna, framkallning av fingeravtryck och fordonsundersökningar.

Kriminalteknikerna arbetar främst med grova brott och lokus med mängdbrott, framför allt bostadsinbrott, även om regionala skillnader förekommer.

Laborativ forensik (labb) avser de laborativa undersökningar som utförs av laborativa forensiker på NFC:s laboratorieenheter. Exempel på laborativa forensiska undersökningar är analyser av dna, vapen, fingeravtryck och narkotika.

It-forensik (it) avser de undersökningar som utförs av it-forensiker och it-tekniker på regionala it-brottscentrum (RC3) och nationella it-brottscentrum (SC3) samt på vissa grupper för it-forensik på NFC. Exempel på undersökningar som de utför är säkring, extrahering, analys och värdering av digitala spår.

Operativa driftställen för den forensiska verksamheten

Forensisk verksamhet bedrivs inom flera olika delar av polisens organisation. Nedan följer en kort beskrivning av några av de viktigaste organisatoriska verksamhetsställen för forensik som kommer att omnämnas i rapporten.

Nationellt forensiskt centrum (NFC)

NFC har processansvar för hela polisens forensiska verksamhet. Det innebär att NFC styr hur verksamheten ska ledas och utföras, oberoende av var inom myndigheten verksamheten utförs. Operativt driver avdelningen samtliga forensiska labb i landet⁷ och utför framför allt laborativa undersökningar men även en del it-forensiska undersökningar.

Regionala forensiska sektioner

De regionala forensiska sektionerna har ett övergripande funktionsansvar för regionens kriminaltekniska verksamhet. Här arbetar framför allt kriminaltekniker och lokus med brottsplatsundersökningar och spårsäkring samt paketerar och skickar vidare spår som ska undersökas av NFC eller

---

⁷ För närvarande finns 12 laboratorier i NFC:s regi, huvudlaboratoriet i Linköping samt ytterligare 11 stycken fördelade över regionerna.

RMV⁸. På sektionen finns även forensiska stationer som bland annat ska fungera som stöd till förundersökningsledare (FU-ledare) kring vilka material som ska undersökas vidare och hur beställningar bör prioriteras.

It-brottscentrum (RC3 och SC3)

Det finns sju regionala it-brottscentrum (RC3) i landet. Deras roll är att bistå de regionala utredningsenheterna med it-forensiska undersökningar. Utöver det har polisen även ett nationellt it-brottscentrum (SC3) som har en liknande uppgift men på nationell nivå. SC3 ska i första hand bistå nationella operativa avdelningens (NOA) utredningsenheter med undersökningar men vid behov även kunna stödja hela myndigheten. Förutom att bistå utredningar med it-forensiska undersökningar har RC3 och SC3 även egna utredningsgrupper för internetrelaterade brott.⁹

Verksamhetsområdena överensstämmer inte helt med verksamhetsställena

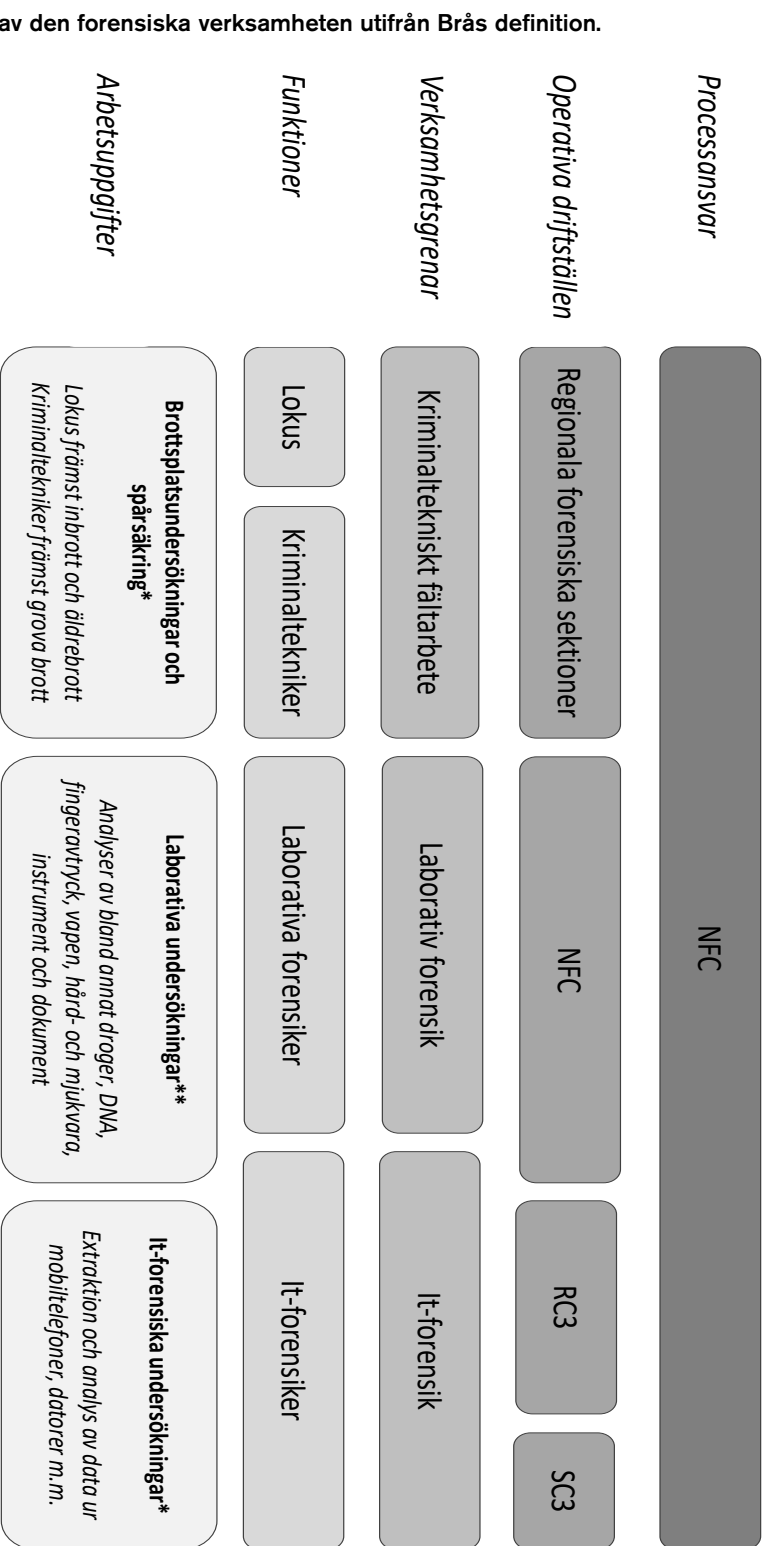
Lite förenklat beskrivet så bedrivs kriminaltekniskt fältarbete på regionala forensiska sektioner av kriminaltekniker och lokus, laborativt forensiskt arbete på NFC av laborativa forensiker och slutligen it-forensiskt arbete på it-brottscentrum av it-forensiker. Det är dock en förenkling av den variation av olika funktioner som arbetar med forensik inom Polismyndigheten och det finns även ett par undantag rent organisatoriskt i hur den forensiska verksamheten är uppbyggd. Ett av dem är att regionernas forensiska sektioner i dag nästan uteslutande arbetar med kriminaltekniskt fältarbete men före 2019 så hade de även ansvar för en del av det som i dag kallas laborativ forensik. Ett annat undantag är att det på NFC även finns grupper som arbetar med it-forensik. Brå har försökt ta hänsyn till detta genom att anpassa skärningarna i data för att stämma in så bra som möjligt på den forensiska verksamheten men vissa förenklingar har krävts för att öka läsbarheten i rapporten. Översikten på följande sida ger en bild av hur Brå har valt att dela in den forensiska verksamheten utifrån våra definitioner.¹⁰

---

⁸ Till Rättsmedicinalverket (RMV) skickas prover för analys av blod och urin. Dessa undersökningar ingår dock inte i Brås studie, se avsnitt avgränsningar i inledningen.

⁹ Utredningsgrupperna på RC3 och SC3 som inte arbetar med forensiska undersökningar ingår dock inte i denna studie.

¹⁰ För utförligare beskrivning av hur verksamheten delats in i studiens datainsamling, bearbetning och analys, se bilaga 1.

Figur 1. Översikt av den forensiska verksamheten utifrån Brås definition.

* Undersökningar som registreras i ärendesystemet TekPro

** Undersökningar som registreras i ärendesystemet Forum

Den forensiska processen – från spårsäkring till teknisk bevisning

När ett misstänkt brott anmäls eller uppdagas av polisen kan det finnas forensiska spår i ärendet som är viktiga att säkra. Det är inte ovanligt att det är ingripande personal som är först på plats och genomför en brottsplatsundersökning eller gör beslag som ska genomgå en forensisk undersökning. Har det skett ett bostadsinbrott kan det i stället vara en lokus som skickas ut för att säkra spåren och om det gäller ett grovt brott en kriminaltekniker. Finns det digitala spår förekommer det även att en it-forensiker bistår i den initiala spårsäkringen.¹¹

I nästa skede är det den ansvariga för ärendet, det vill säga åklagaren eller den polisiära förundersökningsledaren som ska besluta vad som ska skickas vidare för en forensisk undersökning. Sedan 2021 gäller en nationellt styrande riktlinje i myndigheten för en sådan beställning (Polismyndigheten 2020a). Av riktlinjen framgår att en FU-ledare först ska ha rådfrågat personal på en forensisk station eller, om det är aktuellt, personal på ett it-brottscentrum innan en beställning går iväg.¹² I väntan på en eventuell undersökning förvaras spåren på en lokal forensisk station. Om en FU-ledare beslutar att beställa en forensisk undersökning registreras den via Polismyndigheten intranät och beroende på vilken undersökning som är aktuell skickas den sedan vidare för analys till NFC eller ett it-brottscentrum. När undersökningen är färdig får FU-ledaren tillbaka resultatet och kan sedan använda det som vägledning i det fortsatta utredningsarbetet eller som teknisk bevisning i rättegång.

Tidigare studier av den forensiska verksamheten

Det har kommit en rad rapporter och granskningar av den svenska polisens forensiska verksamhet de senaste åren, både från internt och externt håll. Även om kvaliteten på forensiska undersökningar anses hålla en hög nivå (RiR 2017), visar flera studier att det finns andra delar avseende polisens forensiska arbete som behöver förbättras. Framför allt riktar sig kritiken mot att forensiska undersökningar anses ta för lång tid. Det i sin tur kan leda till

---

¹¹ Utöver de exempel som här presenteras förekommer även forensiska undersökningar som inte har föregåtts av spårsäkring på en brottsplats eller gods, exempelvis jämförelseprov och registertopsning.

¹² Det finns ett antal undantag där undersökningen kan skickas direkt till NFC, bland annat ärenden som avser identifiering och haltbestämning av narkotika, falska sedlar eller referensprov för dna, fingeravtryck och ansikte (Polismyndigheten 2021c).

att utredningstiderna förlängs¹³ eller att misstänkta sitter häktade längre tid än nödvändigt.

Kritiken mot långa handläggningstider riktas i huvudsak mot NFC och den laborativa forensiska verksamheten (Statskontoret 2016, RiR 2017, Polismyndigheten 2018c, Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten 2019) men även handläggningstiderna för it-forensiska undersökningar har kritiserats (RiR 2015, Statskontoret 2016, Polismyndigheten 2020c). Motsvarande kritik har inte framförts lika tydligt mot arbetet med brottsplatsundersökningar och spårsäkring som bedrivs av regionerna.

Sammanfattningsvis har de förslag som formulerats utifrån kritiken mot den forensiska verksamheten berört följande teman:

- Samarbetet mellan NFC och övriga delar av Polismyndigheten måste förbättras på strategisk nivå för att den forensiska verksamheten ska bli ett bättre stöd till utredningsprocessen.
- Ärendehanteringssystemen behöver kopplas samman så att kommunikationen mellan utredning och forensik underlättas.
- Ingripandepoliser behöver förbättra sin förmåga avseende spårsäkring.
- Förståelse för den forensiska processen behöver stärkas hos utredare och FU-ledare.
- Beställningar till den forensiska verksamheten behöver bli tydligare.
- Det behövs mer personal för att genomföra forensiska undersökningar, särskilt stort anses behovet vara av fler it-forensiker.

Mer om vad tidigare svenska rapporter och granskningar har identifierat för hinder för en framgångsrik forensisk verksamhet, se bilaga 2.

Forensisk verksamhet som stöd till utredningsverksamhet har studerats och forskats om även i andra länder. Brå har inte gjort en regelrätt forskningsgenomgång inom ramen för föreliggande rapport, men kan

---

¹³ Brås kortanalys (2022a) visar att utvecklingen av handläggningstiderna hos NFC i viss mån tycks påverka hur lång tid det i genomsnitt tar för polisen att utreda ärenden med forensisk undersökning. Ett måttligt samband hittades som kunde förklara 13 procent av variationen över tid i genomsnittlig handläggningstid.

konstatera att teman som identifierats i de svenska granskningarna även återkommer i en forskningsöversikt om polisiära forensiska verksamheter när det gäller volymbrott. Översikten utgörs av 36 enskilda studier från främst men inte enbart Storbritannien. Återkommande teman i studierna som identifierats av författarna är problem med den forensiska kompetensen hos brottsutredarna, begränsat informationsutbyte och kontakt mellan brottsutredarna och forensikerna och över huvud taget relationen mellan de utredande och forensiska funktionerna (Ludwig och Fraser 2014). I det här begränsade perspektivet tycks det alltså finnas likheter mellan erfarenheterna från de tidigare svenska studierna och erfarenheterna som förs fram i den internationella forskningen.

Organisationsförändringar inom forensiken

För att effektivisera verksamheten och åtgärda de problem som tidigare studier har identifierat har Polismyndigheten under de senaste åren genomfört en rad förändringar av den forensiska organisationen samt initierat ett antal särskilda åtgärder. I följande avsnitt presenteras några av de förändringar som haft störst betydelse för hur verksamheten är utformad i dag.

NFC tar över ansvaret för all laborativ verksamhet i myndigheten

Statens kriminaltekniska anstalt bytte år 1964 namn till Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL) och var en självständig myndighet fram till år 2015 när polisen omorganiserade sig. I samband med omorganisationen blev SKL en nationell avdelning inom myndigheten och det var åter dags för namnbyte, denna gång till Nationellt forensiskt centrum (NFC). Förutom SKL:s tidigare operativa uppgifter avseende den laborativa verksamheten fick NFC processansvar för hela polisens forensiska verksamhet.

I och med det nya ansvaret som processägare så startade NFC ett omfattande harmoniseringsarbete för att likrikta det forensiska arbetet över landet. Projektet hette *Formning Forensik* och pågick fram till år 2020. Ett av de beslut som projektet utmynnade i var att flytta över ansvaret för den laborativa verksamheten som tidigare bedrivits på regional nivå till NFC. Arbetet med förflyttningen påbörjades år 2019. Utöver de tre forensiska laboratorierna som NFC redan drev i egen regi, fanns det vid den tidpunkten ytterligare 24 lokala laboratorier utspridda över landet. Majoriteten av dessa

stängdes ned medan några togs över av NFC och expanderades. Omorganisationen resulterade i att den laborativa verksamheten koncentrerades till tolv orter (Polismyndigheten 2019a). Parallellt med de organisatoriska förändringarna inom den laborativa forensiken har det även pågått ett omfattande arbete för att ackreditera¹⁴ laborativ verksamheten i hela landet. Ackrediteringsarbetet inleddes visserligen redan före 2015 men tog fart i och med projektet. Även kvaliteten inom den kriminaltekniska fältverksamheten sågs över inom ramen för Formning Forensik men där har man ännu inte tagit beslut om den ska ackrediteras (Polismyndigheten 2020d).

Förändringsarbetet på NFC medförde viss turbulens

Som ofta när organisationer genomgår större förändringar så kan de möta ett visst motstånd i början och så tycks även fallet ha varit för NFC. Året 2020 präglades av en del kritik mot hur omorganisationen gick till.¹⁵ I december 2020 avgick hela den fackliga styrelsen för Saco-NFC efter att de riktat kritik mot ledningen. Fackets invändningar gentemot omorganisationen handlade bland annat om att de ansåg att upplärningen av medarbetarna vid de nya regionala labben gått för snabbt och att det i längden skulle kunna leda till osäkra bevis i brottsutredningar (Saco-NFC 2020).

Forensiska stationer införs på regional nivå

En annan förändring som projektet Formning Forensik medförde var införandet av så kallade forensiska stationer i samtliga regioner. Med begreppet forensisk station avses dels lokaler som är särskilt anpassade för kriminalteknikers och lokus hantering av gods och spår, dels de medarbetare som krävs för att stationen ska ha förmåga att på ett kvalitetssäkert sätt hantera, paketera och vidareända gods och spår. Slutligen är de nya stationernas roll att inför en begäran om en laborativ forensisk undersökning ge råd till utredningsledare om vilket material som ska undersökas samt hur beställningar bör prioriteras (Polismyndigheten 2019a). Forensiska stationer infördes successivt i alla regioner under åren 2019 och 2020. Totalt sett finns det i dag omkring 33 forensiska stationer samt ytterligare ett par lokala forensiska stationer.

---

¹⁴ Ackreditering innebär att undersökningarna utförs på ett kvalitetssäkrat sätt enligt metoder och standardförfaranden fastställda av Sveriges nationella ackrediteringsorgan Swedac.

¹⁵ Se bl.a. nyhetsartikel (Gedda 2020) men har även bekräftats i intervjuer med verksamma inom myndigheten.

It-forensiken får en allt större plats inom myndigheten

Hela det forensiska området har utvecklats i snabb takt de senaste decennierna men kanske allra mest it-forensiken. Allteftersom samhället har ökat sin användning av digital teknik har även polisen behövt utveckla sin förmåga att hitta spår och utreda brott i digital miljö. De it-forensiska kunskaperna var tidigare utspridda inom polisen men i och med omorganisationen såg genomförandekommittén¹⁶ ett behov av att samordna polisens kompetens och inrätta ett nationellt it-brottscentrum (SC3). SC3 fick i uppgift att samla resurser och processer för att kunna bygga upp en specialistkompetens och därigenom stödja Noas utredningsenhet och biträda regionerna vid behov. SC3 ingår även som en del i det större europeiska nätverket EC3.

Ett par år efter omorganisationen av polisen såg man även behov av att lyfta ut it-forensiken på regional nivå. Parallellt med det ville Polismyndigheten införa särskilda regionala avdelningar för att kunna utreda brott i digital miljö. Dessa två verksamheter placerades då båda på de nyinrättade regionala it-brottscentrumen (RC3). Arbetet med att skapa RC3:or i hela landet pågick mellan år 2018 och 2021. Organisatoriskt tillhör RC3 regionen och SC3 Noa men NFC har processansvar även för it-forensiken vilket innebär att de ansvarar för att den it-forensiska verksamheten arbetar nationellt enhetligt och har relevant it-forensisk förmåga (Polismyndigheten 2020c).

Satsningar och åtgärdsplaner för att effektivisera verksamheten

Efter kritik mot att handläggningstiderna hos NFC varit mycket långa valde NFC att inrätta en särskild insats med namnet Vilgot som pågick under större delen av 2021. Den primära målsättningen med insatsen var att förkorta handläggningstiderna för forensiska undersökningar kopplade till grova brott med frihetsberövade personer, brott där brottsoffret är särskilt utsatt och brott där unga är involverade, men även att få ner balanserna mer generellt (Polismyndigheten 2021a). För att kunna arbeta effektivt med de mest prioriterade ärendena har NFC genomfört en översyn av de interna processerna med syfte att förenkla och effektivisera komplexa flöden. NFC

---

¹⁶ Genomförandekommittén var en statlig kommitté under justitiedepartementet, som verkade 2012 till 2014 för att utforma den nya Polismyndigheten.

har även i samband med Vilgot fått extra anslag och därmed kunnat nyanställa (Polismyndigheten 2021b).

Förutom Vilgot har Polismyndigheten även gjort ytterligare ett par åtgärder för att bättre möta den ökade efterfrågan på forensiska undersökningar. Uppdrag Exegi initierades i december 2021 med målet att se över hur Polismyndigheten kan åtgärda den obalans som de ansåg fanns mellan utredningsverksamhetens efterfrågan på forensiska undersökningar och den forensiska verksamhetens kapacitet att svara upp mot efterfrågan (Polismyndigheten 2021e). Uppdraget kommer redovisas i början av 2023 och bland annat innefatta en nulägesbeskrivning och åtgärdsförslag. Även operation Dictum hade en liknande intention men med större fokus på den regionala verksamheten. Dictum var dock en mer kortsiktigt inriktad insats och genomfördes kopplat till den samtidigt pågående insatsen Vilgot. Den innebar att Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten gjorde en översyn av begärda forensiska undersökningar för att bedöma om det fanns beställningar som borde begränsas eller återkallas. Resultatet visade att någon sådan åtgärd var aktuell för knappt sex procent av ärendena. Att andelen var relativt låg bedömer Polismyndigheten kan bero på att det finns en osäkerhet i hur polisens strategi för utredningsverksamheten ska tillämpas samt att myndighetens riktlinjer – samt handbok för begäran om forensisk undersökning – inte fullt ut implementerats (Polismyndigheten 2022b).

Ytterligare ett utvecklingsprojekt som skulle kunna få effekt på polisens forensiska förmåga är det påbörjade arbetet med *teknikpaketet*. Med start år 2022 har Polismyndigheten fått extra medel för att snabba på teknikutvecklingen och öka den brottsbekämpande förmågan. Regeringen har angett den forensiska verksamheten som ett av teknikpaketets prioriterade områden. De ökade anslagen kommer bland annat att användas för att stärka förmågan till digital bevissäkring, både för specialister och för den breda mängden av polisanställda (Polismyndigheten 2021d).

Utvecklingen av antal anställda

I Polismyndighetens planering för 2024 har hela den forensiska verksamheten lyfts fram som ett område myndigheten vill satsa på, både avseende antal anställda och en generell satsning på ökad kompetensnivå inom området (Polismyndigheten 2018a, Polismyndigheten 2018b, Polismyndigheten 2019b, Polismyndigheten 2020e). Slutmålet ligger ett par år fram i tiden men i detta kapitel presenterar Brå hur myndigheten bedömt behoven, hur de hittills uppnått sin ambition och hur förstärkningen av resurser fördelats över de olika delarna av organisationen. Kapitlet avser att besvara studiens första frågeställning – i vilken utsträckning resursförstärkningen till Polismyndigheten har kommit den forensiska verksamheten till del och hur resurserna har använts. I och med att satsningen på att öka antalet polisanställda påbörjades 2018 så har Brå valt att utgå från 2017 som ett basår och följa utvecklingen fram till och med 2021. Satsningen fortsätter dock fram till och med 2024.

Polismyndighetens bedömning av behov av forensik

I och med satsningen på 10 000 fler polisanställda fick Polismyndigheten i uppdrag av regeringen att redovisa hur verksamheten ska stärkas och utvecklas. I Polismyndighetens redovisning av regeringsuppdraget samt i deras budgetunderlag och strategiska verksamhetsplan går att läsa att de såg behov av att öka den forensiska förmågan i hela kedjan från brottsplats till domstol (Polismyndigheten 2018a, Polismyndigheten 2018b, Polismyndigheten 2019d). Med det avses både en förstärkt förmåga hos ingripandepersonal att utföra brottsplatsundersökningar och säkra bevis, och en förstärkning av specialistkompetensen inom den forensiska verksamheten. Polismyndigheten uttryckte specifikt ett behov av fler kriminaltekniker och lokala brottsplatsundersökare (lokus) för att få ett snabbare flöde i utredningsprocessen. Även förstärkning av Nationellt forensiskt centrum (NFC) och it-kompetens inom myndigheten tas upp. Som en del i satsningen på att förbättra it-kompetensen nämner Polismyndigheten också att it-stödet behöver ses över. Bland annat genom en förbättrad interaktion mellan polisens utredningsstöd DurTvå och den forensiska verksamheten och deras system (Polismyndigheten 2018a, Polismyndigheten 2018c). I rekryteringen av personal till det forensiska området skriver Polismyndigheten att civil personal kan komma att utgöra en större andel av personalen framöver.

Samtidigt betonar Polismyndigheten att de på myndighetsnivå vill behålla den nuvarande fördelningen med cirka 70 procent poliser och 30 procent civila (Polismyndigheten 2018a).

NFC ser behov av att öka numerären i samtliga verksamhetsgrenar

I NFC:s kompetensförsörjningsplan för 2018–2020 bedömer de att den forensiska verksamheten har varit underdimensionerad under lång tid och att det har bidragit till långa handläggningstider (Polismyndigheten 2018d). För att på sikt kunna möta uppdragsgivarens krav bedömer de att antalet anställda behöver öka inom alla verksamhetsgrenar fram till 2024. Utifrån en analys av ärendeinflödet ser de behov av att antalet anställda på NFC ökar till 800 personer och att antalet lokus och kriminaltekniker ska bli närmare 1 000, en fördubbling jämfört med 2018. Störst behov ser de av att öka förmågan att göra it-forensiska undersökningar. För att möta det växande behovet bedömer de att antalet it-forensiker behöver fördubblas fram till 2024. Det är dock oklart hur många det i absoluta tal innebär då utgångsantalet inte är specificerat (Polismyndigheten 2018d). Två år senare framkommer dock i ett strategiskt dokument som NFC tagit fram bland annat att målsättningen är att Polismyndigheten ska ha 600 it-forensiker anställda år 2024. Med hänsyn till inflödet av brott som normalt genererar it-forensiska undersökningar ser de störst behov av att utöka personalstyrkan i region Stockholm (Polismyndigheten 2020g).

Utvecklingen av personella resurser

För att följa hur antalet anställda har förändrats under den studerade tidsperioden har Brå begärt ut uppgifter från polisens system för personaldata för perioden 2017–2021. I underlaget ingår uppgifter om den personal som var tillsvidareanställda i myndigheten inom verksamhetsområde forensik¹⁷ den 31 december respektive år. I materialet framgår bland annat vilken funktion varje anställd har och var i organisationen personen är anställd. En begränsning är att Polismyndigheten under den studerade perioden har omdefinierat flera av de centrala funktionsnamnen samtidigt som det skett stora organisationsförändringar, framför allt inom den it-forensiska verksamheten. Dessa två faktorer

---

¹⁷ Uttaget har även kompletterats med anställda inom it-forensik och två regioners lokus då dessa inte ingick i verksamhetsområde Forensik vid tidpunkten för datauttag.

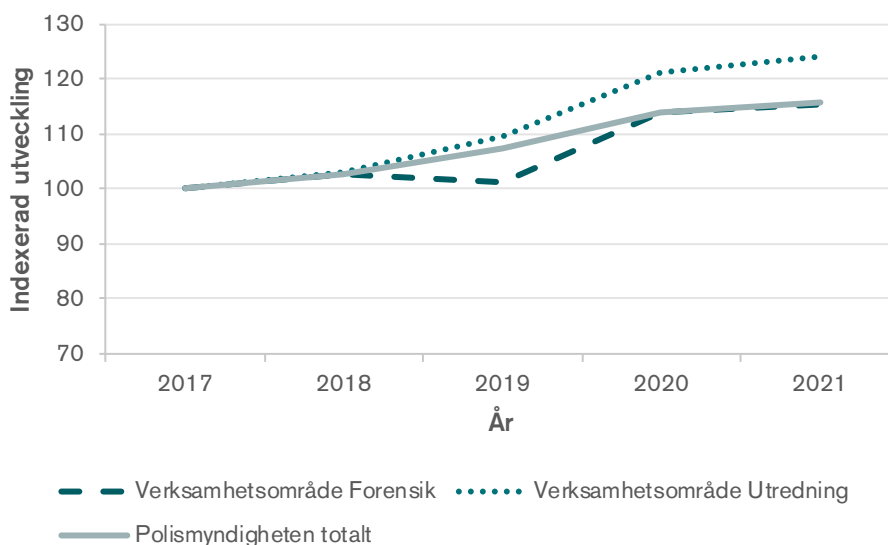
begränsar möjligheten att i detalj följa utvecklingen av tillgängliga resurser, exempelvis avseende regionala skillnader.¹⁸

Ökning i linje med myndigheten i stort – men mindre än utredningsverksamheten

Den forensiska verksamheten har totalt sett ökat antalet anställda med cirka 16 procent från 2017 till 2021 vilket är samma ökning som myndigheten totalt sett ökat med. Ökningen påbörjades dock något tidigare för övriga delar av Polismyndigheten medan forensiken främst ökade år under år 2020.

En faktor som kan tänkas påverka efterfrågan av forensiska undersökningar är utredningsverksamhetens kapacitet att utreda brott. Brå har därför valt att även ta fram utvecklingen för de verksamhetsområden som arbetar med utredningar som skulle kunna leda till en forensisk undersökning¹⁹, se figur 2. Jämförelsen visar att utredningssidan har ökat med totalt 24 procent mellan 2017–2021. Det innebär att det år 2017 fanns ungefär 6,8 utredare per forensisk specialist och år 2021 var antalet 7,3.

Figur 2. Utveckling av antal tillsvidareanställda i verksamhetsområdena forensik och utredning samt i Polismyndigheten totalt under åren 2017–2021. Index 100 = år 2017.

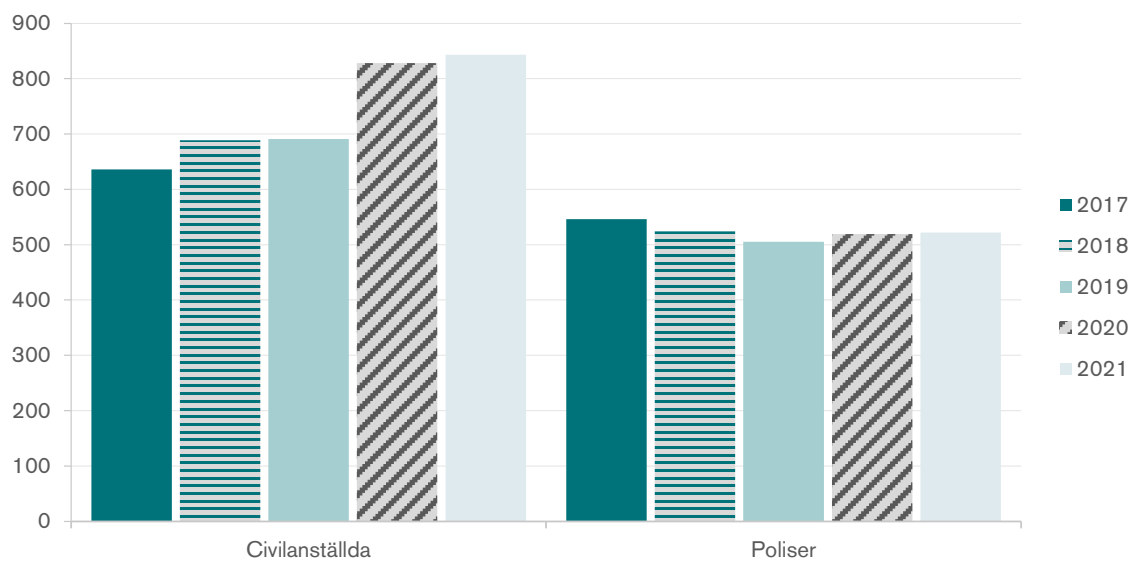
¹⁸ Mer om hur Brå bearbetat datamaterialet samt hur materialet kodats, se bilaga 1.

¹⁹ I det som Brå definierar som utredningsverksamheten ingår verksamhetsområdena utredning, jour, grova brott och brott i nära relation.

Ökningen inom forensiken består till stor del av civilanställda

Inom den forensiska verksamheten är de civilanställda i majoritet och dess andel har ökat. År 2017 hade 54 procent av personalen inom den forensiska verksamheten en civil bakgrund och år 2021 hade andelen ökat till 62 procent. Samtidigt som antalet poliser legat relativt stabilt under den studerade tidsperioden så har antalet civilanställda ökat varje år, se figur 3.

Figur 3. Antalet civilanställda och poliser inom den forensiska verksamheten under åren 2017–2021.

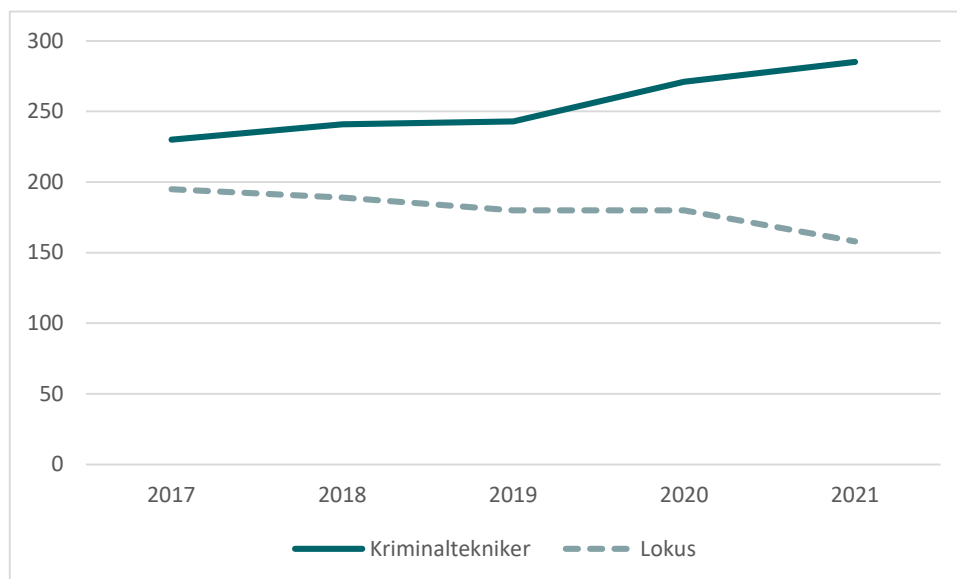
Ökningen av andel civila bland personalen finns även när man enbart granskar it-forensiker, där har andelen civilanställda ökat från 81 till 90 procent. För övriga personalkategorier inom den forensiska verksamheten är fördelningen mer stabil under åren 2017–2021. Laborativ personal har tidigare bestått och består fortfarande av nästintill enbart civila medan det omvända gäller för lokus och kriminaltekniker.²⁰

Fältverksamheten har förstärkts – men bara av kriminaltekniker

Antalet kriminaltekniker har tydligt ökat under de studerade åren samtidigt som antalet lokus har minskat, se figur 4 nedan.

²⁰ Andelen civila kriminaltekniker har visserligen ökat från 3 till 6 procent och andelen poliser bland laborativ forensisk personal har minskat från 5 till 3 procent. Bägge är dock under hela perioden en klar minoritet inom respektive funktion. Lokus är uteslutande poliser.

Figur 4. Antalet anställda kriminaltekniker och lokus under åren 2017–2021.

Trenden att antalet kriminaltekniker ökar och lokus minskar är liknande i samtliga polisregioner. Kriminaltekniker har en bredare kompetens än lokus i och med att deras utbildning är längre. Samtidigt saknar de ofta den praktiska erfarenhet som kommer av att jobba med mängdbrott så som lokus ofta gör.²¹ Utvecklingen av de två funktionerna tyder därför på att polisens kapacitet avseende initiala åtgärder för grova brott har förstärkts samtidigt som kapaciteten för detsamma avseende mängdbrott har minskat.

Stor personalökning på NFC:s regionala laborariesektioner

NFC har utökat sin verksamhet betydligt under den studerade tidsperioden. De har gått från knappt 400 anställda med laborativ forensisk kompetens²² till strax över 500, en ökning med 29 procent. Framför allt beror ökningen på att ansvaret för de regionala labben flyttades över till NFC under åren 2019–2020. Under 2020 ökade personalen ytterligare i och med den särskilda insatsen Vilgot, varav de flesta hamnade på de regionala laborariesektionerna, se figur 5. Det är de regionala labben som driver den stora ökningen avseende personal inom NFC men även sektionerna för

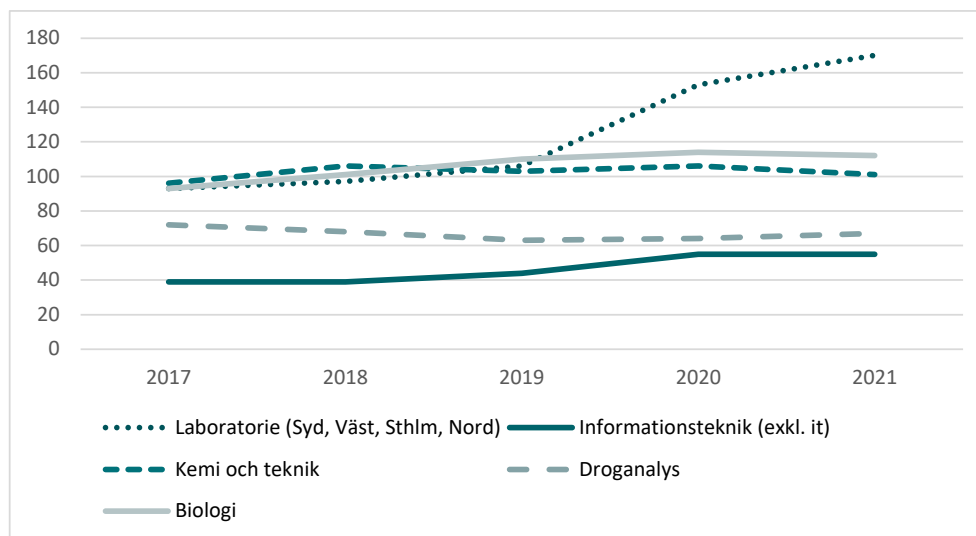
²¹ Funktionen Lokus är dock organiserad på olika vis runt om i landet. I vissa regioner arbetar de exempelvis specifikt med mängdbrott medan de i andra kombinerar sin tjänst med pass som ingripande poliser.

²² I begreppet anställda inom laborativ forensik ingår samtliga anställda på NFC med undantag från chefer och anställda inom specifika grupper som arbetar med it-forensik.

biologi och informationsteknik (exkl. it-forensik) har ökat antalet anställda under den studerade tidsperioden.

Figur 5. Antalet anställda laborativa forensiker inom NFC:s sektioner under åren 2017–2021.

I Brås redovisning ingår endast antalet tillsvidareanställda den 31 december respektive år. I analyser där även visstidsanställda ingår ökar antalet anställda redan i slutet av 2019. Att 2019 var ett år präglad av många nyrekryteringar syns även i statistiken över antalet nyanställda. Antalet anställda som arbetat mindre än ett år i myndigheten var 19 procent 2019, att jämföra med 9–12 procent under 2017–2018 respektive 2020–2021. Ökningen av antalet anställda på NFC pågick med andra ord framför allt under åren 2019 och 2020.

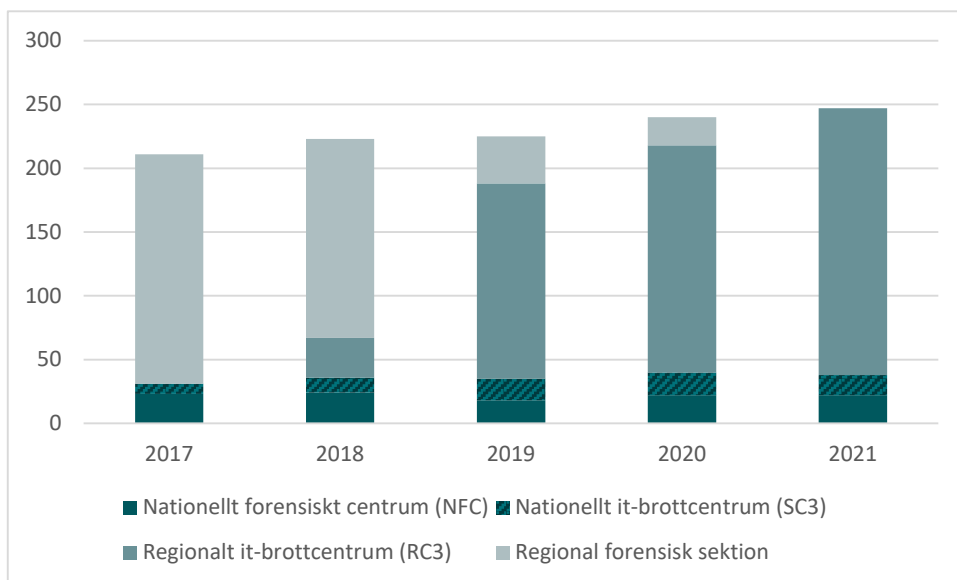
Viss ökning av antalet it-forensiker

Personal med it-forensisk kompetens har ökat med knappt 10 personer per år under den studerade tidsperioden.²³ Det ger en total ökning av antalet anställda med it-forensisk kompetens på 17 procent mellan 2017 och 2021. Parallellt med utökningen av personal har de anställdas organisatoriska placering förändrats under den studerade tidsperioden, se figur 6. På regional

²³ Det finns dock viss risk att de siffror som redovisas i denna studie inte är heltäckande. Jämförelser med annan dokumentation tyder på att Polismyndigheten skattar antalet it-forensiker högre än de siffror Brå har fått ta del av. En möjlig orsak till det kan vara att Brå enbart efterfrågat anställda med funktionen it-forensiker eller verksamma inom verksamhetsområde forensik och därigenom missat andra funktioner som arbetar med it-forensiska undersökningar men med en annan funktionstitel eller inom annat verksamhetsområde.

nivå var it-forensikerna tidigare placerade på regionala forensiska sektioner till att idag, enligt vårt underlag, samtliga arbeta på RC3: or.

Figur 6. Anställda it-forensiker utifrån sektionstillhörighet under åren 2017–2021.

Alla regioner har dock inte tagit del av satsningen på it-forensiken. Sex av sju regioner har ökat eller behållit en relativt jämn nivå av antalet it-forensiker under åren 2017–2021. Region Stockholm däremot har haft en motsatt utveckling – där har antalet minskat med en tredjedel. En orsak till det kan vara att konkurrensen från både privat och offentlig sektor är större i huvudstaden. Det finns även intern konkurrens om resurserna. Polisens nationella it-brottscentrum, SC3, är lokaliserad i Stockholm och har historiskt haft ett bättre löneläge men liknande kravprofil på dem som rekryteras.

Den forensiska verksamhetens resultat

I föregående kapitel undersöktes i vilken mån resursförstärkningen till Polismyndigheten kommit den forensiska verksamheten till del. Resultatet visade att den forensiska verksamheten ökat i samma utsträckning som myndigheten i stort men mindre än utredningsverksamheten. Att den forensiska verksamheten får mer personal har inget självändamål, resultatet bedöms istället utifrån vilket värde den skapar för det brottsbekämpande uppdraget. Den forensiska processens betydelse för utredningsverksamheten nämns i flera av Polismyndighetens strategiska dokument. För att uppnå det strategiska målet *Framgångsrik brottsbekämpning och uppklaring* är det enligt Polismyndigheten nödvändigt att kapaciteten att utföra forensiska undersökningar ökar och att handläggningstiderna minskar (Polismyndigheten 2018a).

I detta kapitel behandlas rapportens andra frågeställning, i vilken utsträckning resursförstärkningen bidragit till förbättrade resultat inom den forensiska verksamheten. Underlaget baseras huvudsakligen på verksamhetsstatistik från de två ärendehanteringssystemen TekPro och Forum. Uppdelningar på de tre verksamhetsgrenarna fält, labb och it görs också på basis av hur undersökningar registrerats i systemen. Detta innebär en förenkling av verkligheten, men gör det lättare att se och redovisa mönster. I de fall förenklingen riskerar att bli missvisande kommenteras det i texten. Frågan om resultaten har förbättrats kommer att besvaras genom en analys av utvecklingen av produktionen och handläggningstider inom den forensiska verksamheten. Ett annat viktigt underlag är Brås kortanalys *Polisens forensiska undersökningar* (2022a) som studerat den forensiska verksamheten med utgångspunkt i avslutade polisutredningar. För en mer detaljerad beskrivning av källor och tillvägagångssätt hänvisas till metodbilagan.

Produktionen inom den forensiska verksamheten

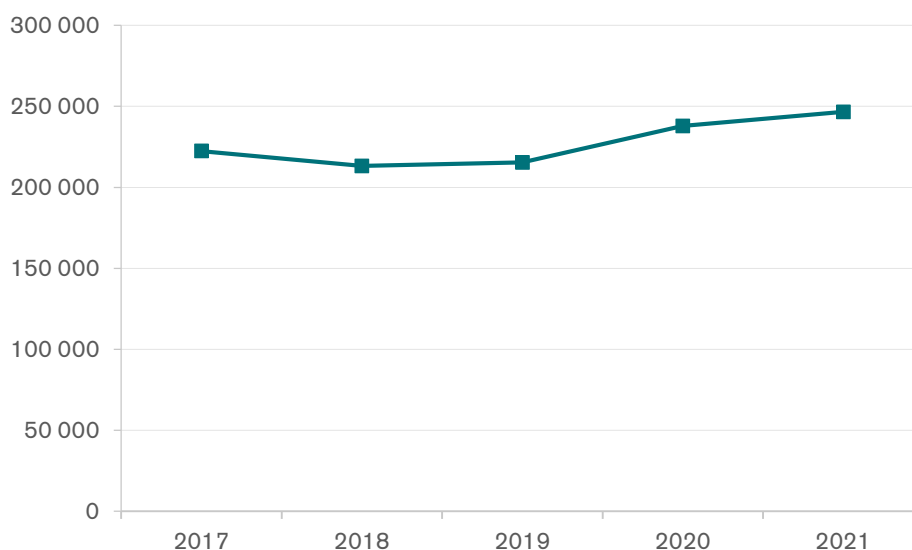
Brås analys av produktionen i den forensiska verksamheten mäts framför allt i antal avslutade undersökningar. Det finns en stor bredd i vilka undersökningar som görs inom ramen för polisens forensiska verksamhet. Det kan röra sig om att säkra dna-spår på en brottsplats, identifiera och

haltbestämma ett narkotikabeslag, eller att hitta raderad information i en mobiltelefon. Från ett utredningsperspektiv kan den forensiska produktionen i stället beskrivas utifrån hur många polisutredningar som innehåller en eller flera forensiska undersökningar. Det var också utgångspunkten i Brås kortanalys (2022a). Avsnittet inleds med en beskrivning av hur den samlade forensiska produktionen har utvecklats. Sedan analyseras utvecklingen för vardera av de tre verksamhetsgrenarna.

Den samlade forensiska kapaciteten har ökat

Den totala forensiska produktionen, mätt i antalet avslutade undersökningar, har ökat från omkring 222 000 år 2017 till drygt 246 500 år 2021. Det är en ökning med 11 procent. Den största ökningen i produktionen skedde mellan 2019 och 2020, vilket är i linje med utvecklingen av personalresurser, se kapitel 1. Det man bör ha i åtanke när man tolkar resultaten är att det enbart handlar om en summering av antalet avslutade undersökningar och tar inte hänsyn till hur sammansättningen av mer eller mindre omfattande undersökningar har utvecklats. Sammansättningen analyseras mer detaljerat i anslutning till verksamhetsgrenarna.

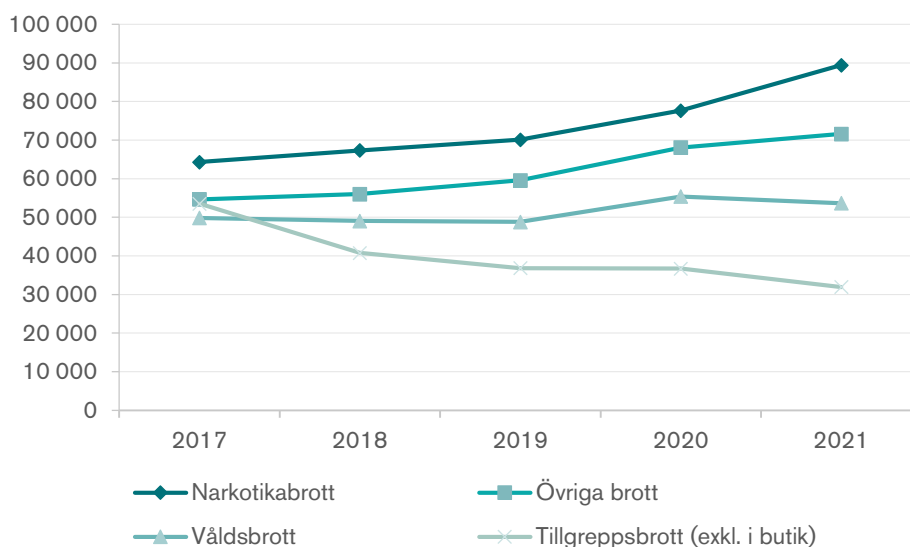
Figur 7. Antal avslutade forensiska undersökningar 2017–2021.

Fler undersökningar kopplat till narkotikabrott

Ett sätt att studera sammansättningen av den forensiska produktionen och hur den används är att titta på i vilken typ av brottsutredningar som undersökningarna har beställts. I figur 8 redovisas antal avslutade undersökningar för de tre vanligaste brottskategorierna inom den forensiska verksamheten: *narkotikabrott*, *tillgreppsbrott (exkl. butik)* och *våldsbrott*. Resterande brottskategorier redovisas tillsammans under *övriga brott*²⁴.

Figur 8. Antal avslutade forensiska undersökningar per brottskategori 2017–2021.

Under hela den studerade perioden har narkotikabrott varit den vanligaste brottstypen inom den forensiska verksamheten, och andelen av den totala produktionen har ökat. År 2021 var drygt var tredje forensisk undersökning kopplad till ett narkotikabrott. Även i absoluta tal har antalet undersökningar kopplade till *narkotikabrott* ökat, från omkring 64 000 år 2017 till nästan 90 000 år 2021. En ökning med 39 procent. Närmast uteslutande rör det sig om brottstyperna innehav, överlåtelse och framställning. Antalet anmälningar avseende samma brottstyper har ökat i liknande omfattning medan antalet lagföringsbeslut endast ökat med 12 procent. Att antalet lagföringsbeslut inte ökat i samma utsträckning som antal anmälda brott eller antal forensiska undersökningar kan delvis

²⁴ Antalet forensiska undersökningar kopplade till övriga brottskategorier har ökat med 31 procent mellan 2017 och 2021. Här ryms en stor mängd brottstyper, men ökningen kan framför allt knytas till penningförfalskning och vapenbrott.

förklaras av att fler av dessa brott förundersökningsbegränsas. Antalet förundersökningsbegränsade narkotikabrott rörande innehav, överlåtelse och framställning har ökat med 131 procent mellan 2017 och 2021.

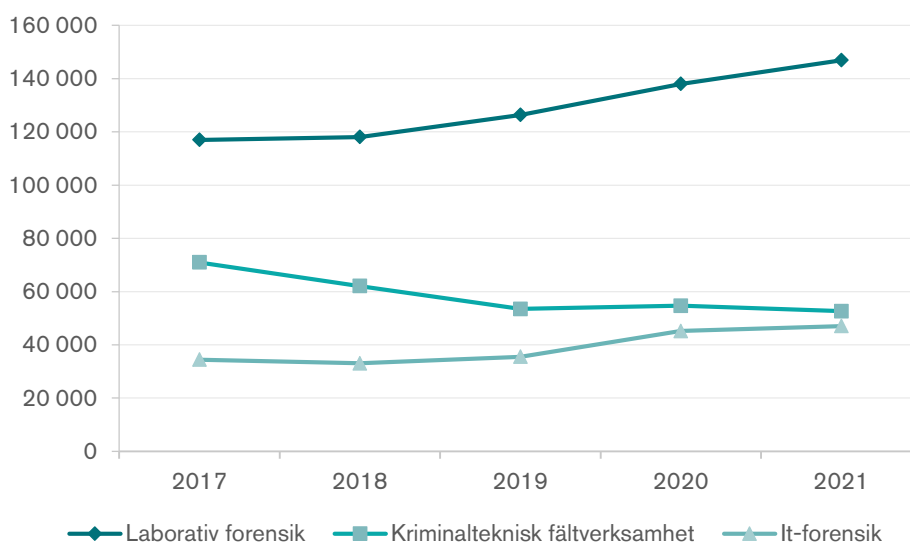
Antalet avslutade undersökningar inom ramen för ett *våldsbrott* har ökat med omkring åtta procent, från cirka 49 900 år 2017 till 53 600 år 2021. De brottstyper inom kategorin som framför allt genererar beställningar av forensiska undersökningar är mord, rån, misshandel och våldtäkt. Studerar man dessa brott i anmälningstatistiken syns ingen ökning, utan de ligger under hela perioden på omkring 100 000 anmälda brott per år. Polisen har med andra ord blivit mer benägen att göra fler undersökningar per enskilt ärende i brottsutredningar avseende våld under den studerade tidsperioden.

Forensiska undersökningar kopplade till *tillgreppsbrott (exkl. i butik)* har minskat kraftigt, både i absoluta tal och relativt den totala produktionen. År 2017 gjordes omkring 53 500 forensiska undersökningar kopplade till brottskategorin, 2021 hade den siffran sjunkit till knappt 32 000, en minskning på 40 procent. Som andel av den totala produktionen har undersökningar inom ramen för ett tillgreppsbrott (exkl. i butik) nästan halverats, från 24 till 13 procent. Brottskategorin inrymmer flera olika brottstyper, varav inbrott är den vanligaste. Nedgången av forensiska undersökningar kopplade till brottskategorin kan delvis förklaras av inflödet till polisen, som på ärendenivå minskat med 22 procent. Det beror också på att antalet *utredda* ärenden minskat ännu mer, med 32 procent. Vilket kan ha påverkats av minskningen av antalet lokala brottsplatsundersökare (lokus).

Produktionen i de olika verksamhetsgrenarna

I figur 9 redovisas utvecklingen av antalet avslutade undersökningar uppdelat på verksamhetsgren. Både den laborativa forensiken och it-forensiken har ökat under perioden, medan fältverksamheten har minskat. Det beror delvis på omorganiseringar och delvis på vilka brott som anmäls till och utreds av polisen. Ökningen av utredda narkotikabrott påverkar framför allt den laborativa delen, men även it-forensiken, särskilt vid internetbaserad narkotikahandel. Mycket av den it-forensiska verksamheten handlar annars om att bistå utredningar rörande internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn, vilket också ökat under perioden. En stor del av den fältbaserade verksamheten kretsade kring utredda inbrott, vilka tydligt minskat sedan 2017.

Figur 9. Avslutade forensiska undersökningar 2017–2021 uppdelat per verksamhetsgren.

Fältverksamheten har minskat

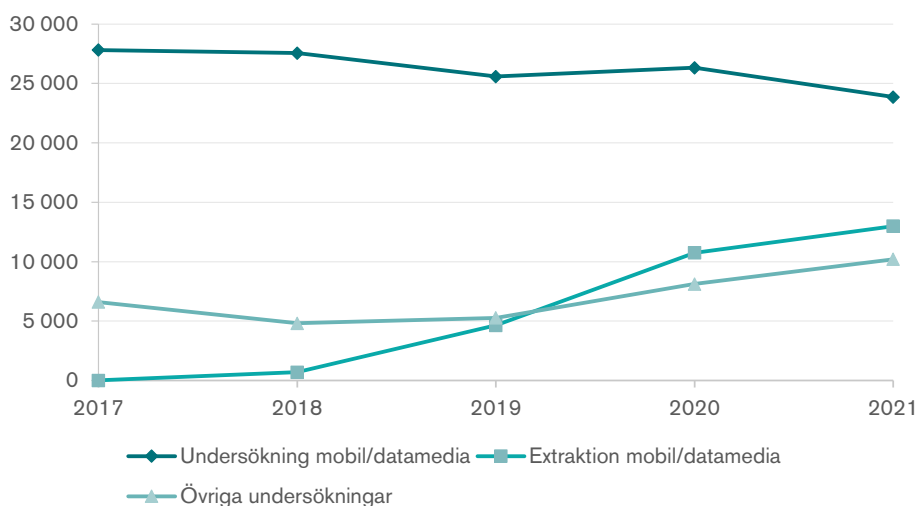
Antalet avslutade undersökningar inom fältverksamheten har minskat med 26 procent mellan 2017 och 2021. Förutom inflödet till polisen beror det på att samma typ av arbete, till exempel fingeravtrycksframkallning och spårfotografering, som tidigare bedrevs på forensiska sektioner har flyttat till Nationellt forensiskt centrum (NFC:s) så kallade *regionala driftställen*, och kategoriseras därför som laborativ i stället för fältbaserad forensik i slutet av den studerade tidsperioden.

Fältverksamheten inrymmer bland annat undersökningar av plats, dna, fordon, droger, vapen, skoavtryck, kläder och andra material. Att ge en beskrivning av vilka undersökningstyper som är vanligast i fältverksamheten försvåras av regionala skillnader i hur man kategoriserar undersökningar. I vissa regioner görs väldigt många *platsundersökningar* (undersökning av brottsplats eller fyndplats) och nästan inga *dna-undersökningar* (sökning/säkring av dna-spår), medan det i andra regioner är tvärtom. Sannolikt används olika beteckningar för att beskriva samma arbete. Det blir inte enklare av att den tredje vanligaste undersökningstypen är *annan undersökning*, vilken saknar beskrivning i handboken för TekPro.

Enklare undersökningar har blivit vanligare inom it-forensiken

Mellan 2017 och 2021 ökade antalet avslutade it-forensiska undersökningar med 37 procent.²⁵ Ökningen var tydligast mellan 2018 och 2020, vilket kan sättas i samband med inrättandet av regionala it-brottscentrum (RC3).

Figur 10. Antal avslutade it-forensiska undersökningar 2017–2021.

Även om produktionen, mätt i antal avslutade undersökningar, ökat är det inte säkert att stödet till utredningsverksamheten ökat i samma utsträckning. Under förstudien till rapporten framkom att det blivit vanligare att it-forensiker gör en extraktion, det vill säga enbart tömmer mobilens innehåll utan vidare analys. Brå har därför kategoriserat undersökningstyperna utifrån om de innefattar enbart extraktion eller undersökning av mobil/datamedia samt övriga undersökningar. Resultatet, som presenteras i figur 10, bekräftar bilden. Antalet undersökningar av mobil/datamedia minskar medan extraktion av mobil/datamedia ökar kraftigt. Även kategorin övriga undersökningar har ökat under den studerade tidsperioden. Den utgörs till stor del av *mobilttelefonuppläsning*.

Dna- och droganalyser utgör merparten av den laborativa forensiken

Den laborativa forensiken utgörs enligt Brås indelning av de analyser som görs på NFC och registreras i deras system Forum. Mellan 2017 och 2021

²⁵ I beräkningen ingår endast it-forensiska undersökningar som registreras i TekPro. Utöver dessa gör även NFC it-forensiska undersökningar. Dessa registreras i deras system Forum som *digitala undersökningar* och redovisas i nästa avsnitt. Antalet it-forensiska undersökningar i Forum har ökat under den studerade tidsperioden men utgör endast en halv procent av det totala antalet avslutade undersökningar på NFC.

ökade produktionen inom den laborativa forensiken med 26 procent. År 2017 gjordes knappt nio av tio undersökningar på huvudlaboratoriet i Linköping, och resterande undersökningar i laboratorierna som innan polisens omorganisation tillhörde de tekniska rotlarna i Malmö, Göteborg och Stockholm. I takt med att dessa laboratorier börjat registrera i NFC:s ärendehanteringssystem, och nio nya regionala laboratorier inrättats, har andelen avslutade undersökningar som registrerats av huvudlaboratoriet i Linköping sjunkit till omkring 80 procent.

Under perioden avslutades närmare 650 000 undersökningar, varav omkring 500 000 utgjordes av dna- och droganalyser. Det motsvarar över tre fjärdedelar av produktionen. I tabell 1 redovisas antal avslutade undersökningar 2017 till 2021 för de vanligaste typerna av undersökningar.

Tabell 1. Avslutade undersökningar 2017–2021 på NFC, uppdelat på typ av undersökning.

	2017	2018	2019	2020	2021	Förändring 2017–2021
Narkotika	44 779	47 473	49 249	50 985	56 433	+26 %
Dna	47 608	45 825	50 150	54 639	52 537	+10 %
Finger	8 763	9 498	10 535	12 234	12 965	+48 %
Digitala	6 223	5 928	6 959	9 277	11 535	+85 %
Vapen	3 384	3 667	3 726	4 150	4 244	+25 %
Dokumentanalys	2 246	1 652	1 579	2 087	4 096	+82 %
Övriga undersökningar	4 000	4 027	4 133	4 619	5 098	+27 %
Totalt	117 003	118 070	126 331	137 991	146 908	+26 %

Som beskrivits tidigare i kapitlet har inflödet av forensiska undersökningar kopplade till narkotikabrott ökat med 39 procent under perioden. Antalet *narkotikaundersökningar* har dock inte ökat lika mycket. Det beror bland annat på att brottet *överlåtelse, inkl. vårdslöshet med narkotika* blivit vanligare. I dessa ärenden är det vanligt med fingeravtryck- och dna-analyser för att knyta ett narkotikabeslag till en misstänkt.

Dna-undersökningarna har ökat med 10 procent under perioden. Knappt två tredjedelar av dessa är så kallade personprover-dna²⁶. Analysen är av rutinkaraktär och handläggningen ligger i genomsnitt på en dag

²⁶ Proverna innehåller salivprov från misstänkt, målsägare eller "annan" som ska dna-bestämmas. Efter avslutad analys kopplas dna-profiler från målsägare och "annan" in i det ärende de ska jämföras i, medan dna-profiler från misstänkta registreras i dna-registret eller utredningsregistret. Innehåller ärendet enbart personprover-dna från misstänkt, vilket är fallet för ungefär 90 % av de inkomna ärendena, har den forensiska undersökningen ingen bäring på utgången i det aktuella ärendet, men kan komma att utgöra en avgörande faktor i kommande utredningsarbete om spår kan knytas till den misstänktes dna.

(Polismyndigheten 2020b). Övriga dna-analyser är mer komplicerade eftersom det inte är säkert var, och i vilken mängd det finns dna att extrahera och analysera.

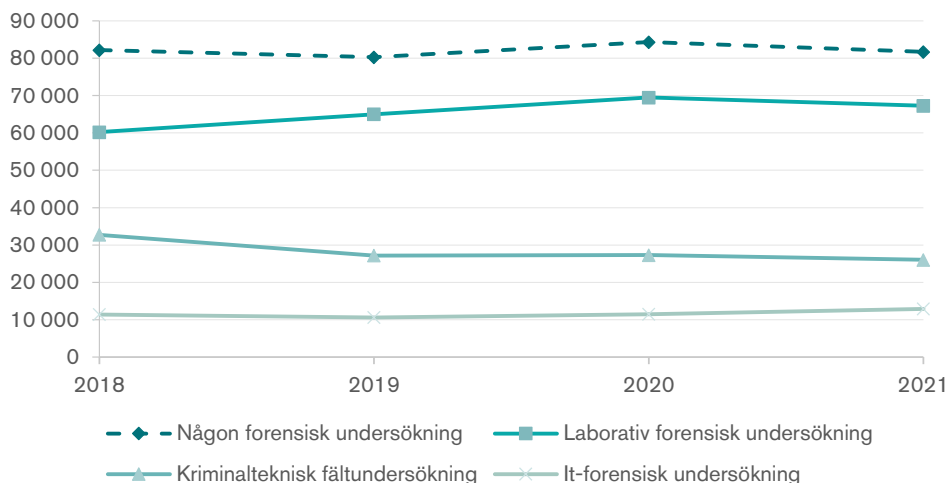
Ökningen av undersökningskategorierna *finger* och *digitala* kan, som tidigare beskrivits, kopplas till omorganisering av den forensiska verksamheten. En jämförelse mellan de två ärendehanteringssystemen som används av olika verksamhetsgrenar tyder inte på att det totala antalet avslutade undersökningar inom kategorierna har förändrats över tid.

År 2021 gjordes 860 fler *vapenundersökningar* än 2017 inom den laborativa forensiken, vilket är en ökning med 25 procent. Antalet undersökningar följer utvecklingen av antalet anmälda brott mot vapenlagen tämligen väl. Den typ av undersökning som ökat mest procentuellt sett är *dokumentanalys*, där det 2021 avslutades mer än dubbelt så många undersökningar än normalt föregående år. Ökningen kan relateras till ett stort inflöde av penningförfalskningsbrott, vilket faller inom brottskategorin *övriga BrB-brott*. Trots ökningen utgör undersökningstypen, med drygt 4 000 avslutade undersökningar 2021, en liten del av den laborativa forensikens produktion.

Antalet polisutredningar med forensisk analys har inte ökat

Trots allt fler avslutade forensiska undersökningar har antalet polisutredningar med minst en forensisk undersökning inte ökat. Det framkommer i Brås kortanalys, som studerat förekomsten av forensisk analys i utredda polisärenden (Brå 2022a). Som framgår av figur 11 har antalet polisutredningar med någon forensisk undersökning varit strax över 80 000 under hela den studerade perioden. Sammansättningen av olika undersökningar har dock förändrats över tid. I linje med vad som framkommit tidigare syns en ökning av ärenden med laborativa undersökningar och en minskning av ärenden med undersökning inom fältverksamheten. Antalet polisutredningar som innehåller någon it-forensisk analys har ökat med 13 procent mellan 2018 och 2021.

Figur 11. Antal utredda polisärenden avslutade 2018–2021 där någon forensisk undersökning genomfördes senaste året, totalt samt uppdelat efter verksamhetsgren.²⁷

Att antalet polisutredningar inte ökat i samma takt som antalet avslutade forensiska undersökningar innebär att fler undersökningar genomförs per polisutredning. För ärenden med någon laborativ undersökning har det genomsnittliga antalet undersökningar per polisutredning ökat från 1,6 undersökningar 2018 till 1,8 undersökningar 2021. För polisutredningar med it-forensisk undersökning syns en ökning från 2,2 till 2,9 undersökningar per utredning. För fältverksamheten syns dock ingen ökning.

En möjlig förklaring till att antalet undersökningar per ärende ökat är att långa väntetider på forensisk analys får till följd att utredningsledare avstår från att beställa undersökningar i ärenden med få planerade forensiska analyser, men går vidare i ärenden med större behov av forensik.

Handläggningstider i den forensiska verksamheten

Polisens forensiska verksamhet har fått kritik i både interna och externa granskningar för att de forensiska handläggningstiderna är för långa. I Brås kortanalys fann man också ett måttligt, men statistiskt signifikant, samband mellan utvecklingen av handläggningstiden på NFC och den polisiära utredningstiden i dessa ärenden (Brå 2022a). Tiden är en avgörande faktor

²⁷ Av metodologiska skäl har fjärde kvartalet 2021 exkluderats ur kortanalysen. För att kunna presentera årssiffror har Brå därför prognosticerat det sista kvartalet utifrån tidigare säsongstrender. År 2018, 2019 och 2020 utgjorde antalet kvartal fyra alltid 36 procent av summan för årets tre första kvartal.

under förundersökningen och utöver det måste åklagare och polisiära förundersökningsledare (polisiära FU-ledare) förhålla sig både till det allmänna kravet på skyndsamhet enligt rättegångsbalken (23 kap. 4§) och särskilda frister i samband med frihetsberövanden eller ungdomsärenden²⁸. När det kommer till digitala bevis kan även en snabb hantering vara avgörande för att inte information ska hinna försvinna. En viktig faktor i att förbättra resultaten inom den forensiska verksamheten är således att korta handläggningstiderna.

Svårigheter att följa upp handläggningstid för fält och IT

Enligt uppgift från NFC finns det frågetecken kring kvaliteten på statistiken över handläggningstider för fältverksamheten och it-forensiken. Detta redovisas inte heller i Polismyndighetens årsredovisning eller i interna uppföljningar. Det innebär att 40 procent av den forensiska verksamheten, mätt i antalet undersökningar, inte ingår i uppföljningen av handläggningstider. Den data Brå tagit del av visar på att handläggningstiderna fluktuerar kraftigt från månad till månad, och det finns en samvariation mellan handläggningstid och hur många ärenden som avslutas. Med reservation för kvalitetsbristerna²⁹ tycks handläggningstiderna för fältverksamheten och it-forensiken varken ha ökat eller minskat mellan 2017 och 2021.

Resultatet i Brås kortanalys tyder på en relativt jämn nivå

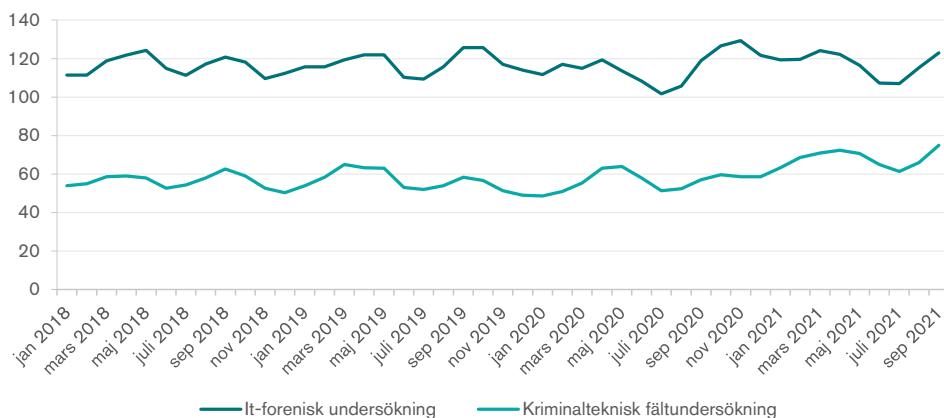
Ett annat sätt att undersöka frågan är att i stället titta på handläggningstiderna för *polisutredningar* med minst en fältbaserad respektive it-forensisk undersökning, vilket Brå gjort i tidigare nämnda kortanalys (2022a). Resultatet, som framgår av figur 12, visar inte heller på någon tydlig förändring av utredningstiden för ärenden med forensiska analyser inom dessa två verksamhetsgrenar.

---

²⁸ 29 § lag (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare och 45 kap. 14 § rättegångsbalken samt 24 kap 18 § rättegångsbalken.

²⁹ För utförligare beskrivning av underlagets begränsningar se bilaga 2. Metod.

Figur 12. Polisiär utredningstid (mediandagar) i ärenden med minst en it-forensisk respektive minst en fältbaserad undersökning. Glidande medelvärden januari 2018 till september 2021.³⁰

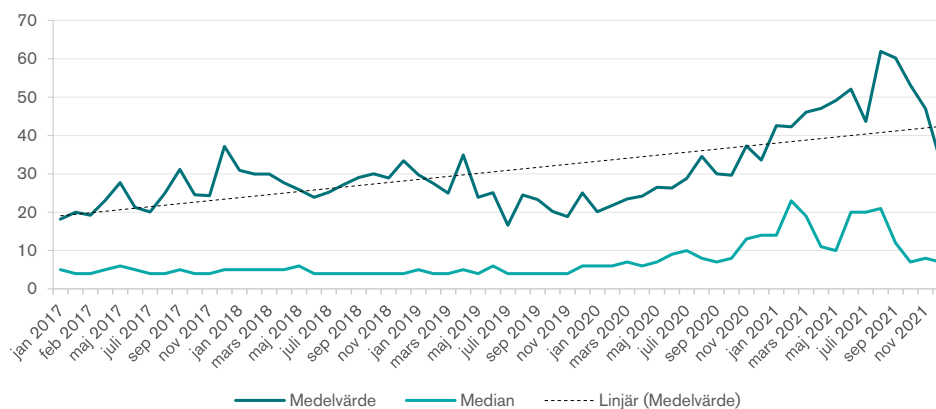
Det man kan notera är att utredningstiden för polisutredningar med minst en it-forensisk undersökning genomgående ligger på en mycket högre nivå än utredningar med undersökning inom fältverksamheten. Det går inte utifrån detta underlag att säga hur stor del av skillnaden som beror på väntetider för it-forensisk analys, och hur mycket som beror på skillnader i ärendenas karaktär. Med tillförlitlig statistik över tiden mellan att en beställning görs och att svar erhålles skulle möjligheterna till uppföljning vara betydligt bättre.

Ökning av handläggningstider inom den laborativa forensiken

Handläggningstiderna för ärenden med laborativa forensiska analyser har ökat kraftigt under den senare delen av undersökningsperioden, vilket framgår av figur 13.

³⁰ Medelvärden för varje månad beräknas utifrån medianutredningstid i antalet dagar för aktuell månad; föregående månad samt efterföljande.

Figur 13. Handläggningstid i antal dagar inom den laborativa forensiken 2017–2021. Medelvärde, median och trendlinje (linjär).

Mellan januari 2017 och februari 2020 ligger handläggningstiden mätt i mediandagar stadigt mellan fyra och sex dagar.³¹ Sedan börjar handläggningstiderna att stiga, och ökningen intensifieras under 2021 då medianen når två ”toppnoteringar” på 23 respektive 21 dagar. Medelvärdet varierar mellan 20 och 30 dagar fram till sommaren 2020, då det ökar kraftigt och når 62 dagar i augusti 2021. Under det sista kvartalet 2021 sjunker handläggningstiden snabbt. Ökningen under 2021 bör sättas i perspektiv med att det var ett speciellt år som präglades av en avarbetning av balanser som byggts upp primärt under 2020, mer om det senare i kapitlet.

Utifrån preliminär statistik som Brå fått ta del av var den genomsnittliga handläggningstiden 39 dagar under perioden januari–oktober 2022, vilket kan jämföras med 34 dagar under samma period 2020.³²

Svårigheter att hinna med ärenden började redan 2019

Det paradoxala med handläggningstider är att de ökar som mest först när man tar tag i problemen, inte när de uppstår. När behovet av forensik, i termer av ärendeinflöde, blir större än vad verksamheten klarar av att leverera, leder det ofta till att man fokuserar på de prioriterade ärendena,

³¹ Antalet dagar mätt i median och genomsnitt dras ned av att majoriteten av de undersökningar som ingår hanteras relativt snabbt. Framför allt handlar det om ärenden av typen personprover-dna. Dessa utgör ungefär en tredjedel av antalet inkomna ärenden och handläggningstiden för dessa är i genomsnitt en dag. Brå kan inte exkludera dessa ärenden ur analysen, men ett alternativ är att exkludera ärenden med en handläggningstid på en dag eller mindre. På totalen leder exkluderingen av ärenden handlagda inom en dag inte till någon annan slutsats, utvecklingen är densamma men utifrån en annan nivå.

³² Till skillnad från Brås beräkning av handläggningstider är inte dessa tider rensade på outliers. Det påverkar främst medelvärdet.

medan övriga ärenden läggs åt sidan. Eftersom handläggningstiden baseras på *avslutade* ärenden påverkas den inte nämnvärt inledningsvis. Det är först när extra resurser tillförs, eller att man av andra anledningar kan avsluta de ärenden som lagts åt sidan, som handläggningstiderna ökar.

Polismyndigheten har under 2021 lagt extra resurser för att arbeta ned balanserna inom den laborativa forensiken, varför både produktionen och handläggningstiden har ökat markant. Men obalansen mellan kapacitet och efterfrågan i den forensiska processen uppstod redan i slutet på 2019, vilket blir tydligt när Brå även analyserat antalet avslutade ärenden i relation till inkomna ärenden.

Handläggningstiden påverkas av antal undersökningar

Handläggningstiden beräknas utifrån antalet dagar mellan att första materialet i ett ärende inkommit till NFC till att sista undersökningen i samma ärende avslutas. Handläggningstiden består således inte enbart av tiden för själva undersökningen utan inkluderar även väntetid innan och mellan undersökningar. Det innebär med andra ord att även antalet undersökningar per ärende påverkar den totala handläggningstiden, förutsatt att undersökningarna inte kan göras parallellt. Själva transporten av de gods eller spår som ska analyseras är inte heller med i beräkningen. Det här innebär att utvecklingen mot allt fler undersökningar per ärende, som redovisades tidigare i kapitlet, troligen också är en faktor som påverkat de ökande handläggningstiderna under den studerade tidsperioden.

Stora variationer i handläggningstid för olika brottstyper

Handläggningstiden är även starkt knuten till vilken typ av brott det rör sig om och vilka undersökningar som utförs. Narkotikabrott tar ofta kort tid att handlägga, dels eftersom själva undersökningen går snabbt, dels eftersom materialet som ska undersökas typmässigt skickas in vid ett och samma tillfälle. Ett mord däremot kan ha en lång handläggningstid utan att det för den delen beror på ineffektivitet inom den laborativa verksamheten. Detta då de första forensiska analyserna görs av spår som insamlats på brottsplatsen, medan det sedan kan dröja länge innan fler beslag görs eller en misstänkt identifieras och topsas. Det är först när den sista undersökningen är färdig som handläggningstiden avslutas. Ett extremfall är dubbelmordet i Linköping 2004, där det dröjde över 15 år innan den forensiska handläggningen avslutades och fallet klarades upp. Då så kallade outliers är exkluderade i

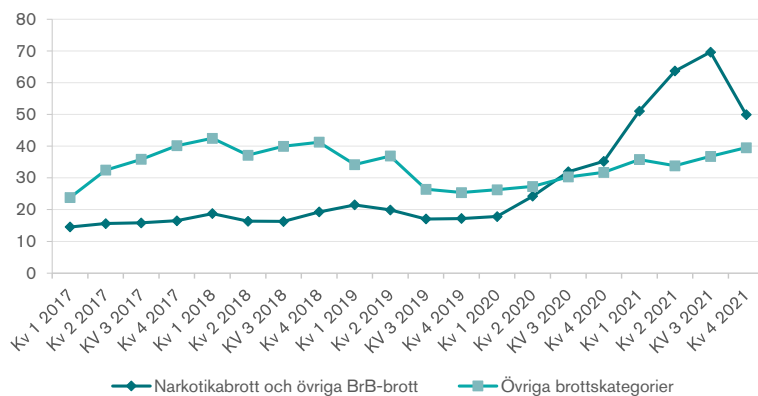
Brås analys av handläggningstider³³ påverkar exemplet inte Brås analyser, men det belyser behovet av fler och mer ändamålsenliga sätt att följa upp tidsåtgången inom den forensiska verksamheten.

Ökningen gäller främst narkotikabrott

När resultatet för undersökningar delas upp utifrån brottskategori och år blir det tydligt att ökningen av handläggningstiderna är knuten till vissa brottskategorier. Den forensiska handläggningen är relativt kort för *narkotikabrott* jämfört med övriga brottskategorier, men här syns en markant ökning efter 2019. I både *våldsbrott* och *tillgreppsbrott (exkl. i butik)* går den genomsnittliga handläggningstiden ned mellan 2018 och 2020, för att sedan öka något 2021. När det gäller *våldsbrott* så är den genomsnittliga handläggningstiden något mindre 2021 jämfört med 2017.

Eftersom kategorin *narkotikabrott* utgör en så stor andel av samtliga ärenden driver den upp den totala handläggningstiden, tillsammans med kategorin *övriga BrB-brott*, en förhållandevis liten kategori med en kraftig ökning av handläggningstiden 2021³⁴. Tillsammans svarar *narkotikabrott* och *övriga BrB-brott* för 50 procent av avslutade ärenden 2017 och 55 procent 2021. Exkluderar man dessa två brottskategorier från beräkningen av handläggningstider blir bilden annorlunda, vilket framgår av figur 14.

Figur 14. Handläggningstid (dagar) inom den laborativa forensiken för narkotikabrott och övriga BrB-brott respektive övriga brottskategorier. Medelvärden per kvartal 2017–2021.

³³ För att undvika att ett fåtal ärenden med extrem lång handläggningstid får stor inverkan på resultatet har så kallade outliers, ärenden med en handläggningstid över 999 dagar, exkluderats ur analysen. Totalt rör det sig om närmare 600 ärenden, vilket utgör 0,2 procent av materialet.

³⁴ Övriga BrB-brott ökade från i snitt omkring 50 till 150 dagar. Det kan härledas till ett större inflöde av penningförfalskningsbrott som krävde dokumentanalys.

Utifrån uppdelningen i figur 14 blir det tydligt att ökningen av handläggningstiderna under 2020 och 2021 framför allt varit knuten till ärenden kopplade till *narkotikabrott* och *övriga BrB-brott*. I *övriga brottskategorier* noteras en initial ökning av handläggningstiderna under 2017, som efter en nedgång under framför allt 2019 går tillbaka till nivåerna 2017–2018.

Ingen ökning av handläggningstiderna för de grova brotten

Omkring en tredjedel av ärendena i *övriga brottskategorier* rör våldsbrott. Brå har granskat utvecklingen av mord, våldtäkt och skjutvapenrelaterade brott³⁵, det sistnämnda inkluderar bland annat väpnade rån och brott mot vapenlagen. De genomsnittliga handläggningstiderna för våldsbrott är överlag betydligt längre än handläggningstiderna totalt. Inom flera brottskategorier tar ett ärende mellan två till fyra månader innan det avslutas. Värt att återigen påminna sig om är dock att handläggningstiden avser tiden som hela ärendet hanteras av NFC, det kan med andra ord ingå flera undersökningar i ärendet där vardera hanteras snabbare.

Tabell 2. Handläggningstid (dagar) inom den laborativa forensiken uppdelat på brottstyp. Medelvärden. 2017–2021.

	2017	2018	2019	2020	2021
Mord	126	122	117	94	115
Våldtäkt	53	61	49	38	46
Skjutvapenrelaterade brott	100	113	104	93	102

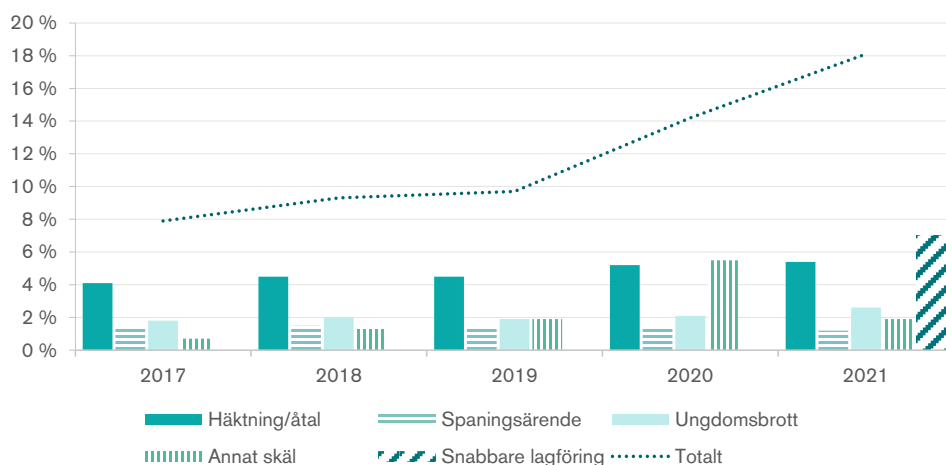
I ärenden rörande mord har handläggningstiden inte ökat. Den laborativa verksamheten hanterar årligen omkring 800 sådana ärenden och fram till 2020 skedde en viss minskning av handläggningstiderna, varefter det sker en uppgång från 94 till 115 dagar. För våldtäkter och skjutvapenrelaterade brott är utvecklingen densamma, bortsett från en tillfällig ökning 2018. I dessa grävsta brott har med andra ord inte handläggningstiderna för laborativ forensisk analys ökat på samma sätt som i till exempel narkotikabrotten. En delförklaring är sannolikt att dessa ärenden oftare får förtur och därmed inte påverkas i samma utsträckning av obalansen mellan behov och kapacitet, vilket diskuteras i kommande avsnitt.

³⁵ | samtliga tre brottstyper ingår även underbrott så som försök, förberedelse och stämpling.

Kraftig ökning av andelen förtursärenden

Behovet av prioritering stiger i takt med ökade handläggningstider, varför det inte är förvånande att förtursärendena blivit fler. Ärenden där misstänkt i ärendet sitter anhållen, häktad eller väntar på åtal har förtur, liksom spaningsärenden där det är angeläget att snabbt identifiera en misstänkt. Även *ungdomsbrott*, det vill säga brott där den misstänkte eller målsäganden är under 18 år, ger förtur. Förtursskålet *Snabbare lagföring*³⁶ tillkom 2021, även om förfarandet pågått sedan 2018. Innan dess användes med största sannolikhet förtursskålet *Annat skäl*, där beställaren av annan anledning anser att ärendet är brådsakande. Förtursskäl ska anges i samband med beställningen och det är mottagningsfunktionen på NFC som bedömer och prioriterar mellan ärenden där förtur är begärd.³⁷

Figur 15. Andel (%) förtursärenden på NFC mellan åren 2017 och 2021, total och uppdelat på förtursskäl.

I figur 15 framgår att andelen förtursärenden på NFC har ökat markant mellan 2019 och 2021, från 10 till 18 procent. I s årsredovisningen nämns det som ett tecken på att ärendena ökar i komplexitet (Polismyndigheten 2022c). Utifrån förtursskålen ser dock inte Brå att det finns stöd för det då drygt 80 procent av ökningen kan härledas till snabbare lagföring/Annat skäl. *Häktning/låtal* var det vanligaste skälet för förtur mellan åren 2017 och

³⁶ Snabbare lagföring är ett arbetssätt för brott av enklare beskaffenhet och syftar till att minska tiden från brott till dom.

³⁷ Förtursskålen hade tidigare ingen inbördes rangordning enligt NFC utan hanteras i turordning efter när beställningen har inkommit. Sedan september 2022 har förtursskålen setts över. Förutom förtur och normalärenden finns akut förtur som omfattar undersökningar vars resultat ska redovisas inom 24–48 timmar.

2019. År 2021 utgör i stället *Snabbare lagföring* den största kategorin bland förtursärendena

Snabbare lagföring har påverkat handläggningstiderna för förtursärenden

Som framgår av tabell 3 ökar handläggningstiden kraftigt för ärenden som inte har fått förtur under 2021. Den tiden är mer än dubbelt så lång jämfört med föregående år. För förtursärenden har handläggningstiden däremot minskat under perioden från 67 dagar till 42 dagar.

Tabell 3. Handläggningstid inom den laborativa forensiken uppdelat på förtur/ej förtur samt förtursskäl. Medelvärden. År 2017–2021.

	2017	2018	2019	2020	2021	Förändring 2017–2021
Ingen förtur	21	24	20	25	50	+138 %
Förtur totalt	67	71	67	44	42	-37 %
varav häktning/åtal	65	83	78	65	80	+23 %
varav spaningsärende	119	108	130	95	111	-7 %
varav ungdomsbrott	33	35	31	35	37	+12 %
varav annat skäl	68	45	30	15	37	-46 %
varav snabbare lagföring	-	-	-	-	5	-

Handläggningstiden är längst för ärenden med förtursskålet *Spaningsärende*, med en genomsnittlig handläggningstid på omkring fyra månader under hela undersökningsperioden. Att dessa tar längre tid beror på att det ofta är komplexa ärenden utan misstänkt vilket gör att ärendet är öppet längre. Avgörande här för utredningsmöjligheterna är dock att svaren från de första undersökningarna kan delges tidigt. Någon sådan mätning har dock inte varit möjlig att redovisa i denna studie på grund av dataunderlagets utformning. Den största ökningen av handläggningstider inom förtursärenden återfinns bland ärenden med någon frihetsberövad (häktad eller anhållen), från i snitt 65 dagar 2017 till 80 dagar 2021. Antalet dagar har dock varierat kraftigt under perioden och det går därför inte att uttala sig om en trend. Handläggningstiden i ärenden där en ungdom misstänks för eller är utsatt för brott ligger förhållandevis stabilt kring 35 dagar under hela perioden. År 2021 tillkom förtursskålet *Snabbare lagföring*, vilket har överlägset kortast handläggningstid med i genomsnitt 5 dagar. Tidigare år användes med största sannolikhet *Annat skäl* där handläggningstiden stadigt minskat från 2017, för att sedan öka 2021 när *Snabbare lagföring* infördes som förtursskäl.

Att handläggningstiden i förtursärenden sjunker under perioden beror således inte på att de ”traditionella” förtursärendena har hanterats snabbare utan snarare på att inkluderingen av snabbare lagföring har ändrat sammansättningen bland förturssärenden. Med en större andel ärenden som kan hanteras relativt snabbt så minskar den totala handläggningstiden. Effekten har blivit den omvända för ärenden som inte har förtur.

Produktiviteten i den forensiska verksamheten

Den främsta orsaken till stigande handläggningstider är att kapaciteten att utföra laborativa forensiska undersökningar understiger efterfrågan från utredningsverksamheten. Att produktionen inte tycks ha ökat i samma takt som personaltillväxten ger anledning att titta närmare på produktiviteten. I tabell 4 redovisas ett antal faktorer relevanta för bedömningen.

Tabell 4. Antal årsarbetskrafter, avslutade ärenden och undersökningar, viktad produktion, produktivitet och handläggningstider inom den laborativa forensiken 2017–2021.

	2017	2018	2019	2020	2021	Förändring 2017–2021
Årsarbetskrafter	418	453	463	568	589	+ 41 %
Avslutade ärenden	67 527	70 271	74 348	76 211	78 896	+ 17 %
Avslutade undersökningar	117 003	118 070	126 331	137 991	146 908	+ 26 %
Viktad produktion	1 536	1 582	1 670	1 888	1 982	+ 29 %
Produktivitet	3,7	3,5	3,6	3,3	3,4	- 8 %
Handläggningstid (medel)	24	29	25	28	49	+ 101 %

Det bör inledningsvis påpekas att analyserna i det här avsnittet får betraktas som tentativa, då de är förenade med vissa osäkerhetsfaktorer. Den viktade produktionen tar hänsyn till hur omfattande undersökningarna är i varje ärende genom att vikta dem utifrån den genomsnittliga tid varje undersökningstyp var öppen 2017. På det sättet får en avslutad vapenundersökning större genomslag än till exempel en dna-bestämning. Utifrån denna beräkning har produktionen ökat med 29 procent mellan 2017 och 2021, att jämföra med 26 procents ökning av antalet avslutade undersökningar. Under samma period har antalet årsarbetskrafter på NFC ökat med 41 procent. Produktiviteten, uttryckt i viktad produktion per årsarbetskraft, har därför minskat svagt, från 3,7 till 3,4.

Den ökade efterfrågan på laborativa forensiska analyser tycks inte fullt ut ha kunnat mötas av nyanställningar under åren 2020 och 2021, bland annat på grund av en minskad produktivitet. Detta i sin tur har troligtvis flera orsaker,

som bland annat uppstarten av regionala laboratorier, en stor andel nyanställda, och ökad sjukfrånvaro under pandemin. En annan förklaring som lyfts fram är att ärendena blivit mer komplexa, vilket märks bland annat genom fler så kallade samarbetsärenden och fler undersökningar per ärende. Det har troligtvis påverkat resultaten, men kan inte förklara hela ökningen.

Brå kan konstatera är att produktionen i form av antalet avslutade forensiska undersökningar har ökat, men inom den laborativa forensiken har inte produktionen ökat i takt med personaltillväxten. Konsekvensen kan exemplifieras med att om produktiviteten inom den laborativa forensiken, liksom fördelningen av forensiska undersökningar per polisutredning, varit kvar på 2017 års nivå hade antalet polisutredningar med laborativ forensisk analys kunnat vara drygt 95 000 år 2021 i stället för knappt 79 000 som blev utfallet.

Hinder för en effektiv forensisk verksamhet

I föregående kapitel redovisades hur resurser liksom resultat i den forensiska verksamheten har utvecklats under perioden 2017–2021. Det här tredje resultatkapitlet innehåller en redogörelse för vilka kvarstående hinder som finns för en effektiv forensisk verksamhet utifrån enkätsvar från utredningsledare och utförare i den forensiska verksamheten.³⁸ Med utredningsledare avses polisiära förundersökningsledare (polisiära FU-ledare) och åklagare. Svarsfrekvensen bland utredningsledare är 29 procent. Med utförare avses kriminaltekniker, lokala brottsplatsundersökare (lokus), laborativa forensiker och it-forensiker. Svarsfrekvensen bland utförare är 65 procent.

Kapitlet inleds med en beskrivning av vilka hinder som utförarna ser för en effektiv forensisk verksamhet och vilka hinder som utredningsledarna ser för ett effektivt utredningsarbete. Därefter följer ett avsnitt om deras upplevelse av den forensiska verksamheternas kapacitet och belastning. Kapitlet fortsätter med ett avsnitt om den forensiska förmågan hos utförare och utredningsledare för att sedan övergå i ett avsnitt om beställningsprocessen. Kapitlet avslutas med en beskrivning av hur utredningsledare upplever stödet från den forensiska verksamheten.

Hinder enligt utförare och utredningsledare

I enkäten har utförare fått ta ställning till i vilken utsträckning olika aspekter enligt dem utgör ett hinder för en effektiv forensisk verksamhet.³⁹ Enkätfrågorna baseras på utvecklingsområden som identifierats inom ramen för denna studie liksom i tidigare granskningar. Svaren nedan redovisas uppdelade utifrån verksamhetsområde.

---

³⁸ Sammanlagt skickades tio enkäter ut. För en utförligt beskrivning av enkätundersökningen se bilaga 1. Av utrymmesskäl har flera av de tabeller med resultaten som redovisas i texten lagts som bilaga till rapporten. Tabellbilagan är inte bifogad i rapporten utan går att ladda ner separat på Brås hemsida.

³⁹ Respondenterna fick bedöma varje aspekt på en fyrgradig skala som innehöll följande steg: inget hinder, ganska litet hinder, ganska stort hinder, väldigt stort hinder. Av utrymmesskäl redovisas här enbart andelen respondenter som har svarat att något är ett mycket eller ganska stort hinder. Samtliga svarsandelar framgår i tabellerna B1 till B10 i tabellbilagan, där framgår även konfidensintervaller för utredningsledarnas svar.

It-forensikerna ser flera stora hinder för en effektiv verksamhet

It-forensikerna är den utförarfunktion där en majoritet har identifierat flest faktorer som ett ganska eller väldigt stort hinder för en effektiv verksamhet, se tabell 5. Hela 9 av 10 it-forensiker upplever hög arbetsbelastning som ett ganska eller väldigt stort hinder för en effektiv verksamhet. Bristande tillgång till programvara och utrustning samt bristande kvalitet i beställningarna lyfts också fram som hinder av närmare två tredjedelar av it-forensikerna. Även begränsad it-forensisk kompetens inom utredningsverksamheten, hög personalomsättning samt begränsad tillgång till kompetensutveckling för it-forensikerna själva uppges vara hinder av majoriteten.

Tabell 5. Andel (%) utförare (kriminaltekniker, lokus, laborativa forensiker och it-forensiker) som uppger att olika aspekter utgör ett ganska eller väldigt stort hinder för en effektiv forensisk verksamhet (n).

	Fält	Lokus	Labb	IT
	Kriminaltekniker	Lokus	Forensiker	It-forensiker
Bristande tillgång till teknisk utrustning	28 (209)	23 (100)	42 (188)	64 (169)
Bristande tillgång till forensiskt material/it-forensiskt programvara	18 (205)	18 (100)	17 (183)	65 (168)
Avsaknad av ackrediterade/verifierade undersökningsmetoder	7 (203)	6 (98)	9 (188)	27 (167)
Långa handläggningstider	93 (209)	54 (99)	-	-
Hög arbetsbelastning	46 (207)	27 (97)	79 (187)	91 (169)
Begränsad tillgång till egen kompetensutveckling	50 (206)	33 (99)	44 (189)	55 (168)
Hög personalomsättning inom den egna funktionen	37 (206)	23 (99)	56 (186)	61 (168)
Kontaminering av spår på grund av felaktig hantering av polispersonal utan specialistkompetens	43 (207)	35 (99)	26 (188)	29 (168)
Begränsad kompetens inom utredningsverksamheten	52 (209)	39 (99)	45 (186)	62 (167)
Beställningarnas bristande kvalitet	48 (208)	33 (99)	55 (187)	63 (168)
Svårigheter att överföra information mellan datasystem	49 (207)	14 (98)	41 (182)	48 (168)
Lokalernas storlek	40 (209)	16 (99)	29 (188)	36 (167)
Lokalernas utformning	42 (206)	16 (99)	27 (189)	41 (169)
Annat	47 (78)	22 (49)	38 (114)	30 (102)

Även laborativa forensiker lyfter, precis som it-forensikerna, hög arbetsbelastning inom den egna funktionen som ett problem, 8 av 10 anger att det är ett ganska eller mycket stort hinder. Omkring hälften av de laborativa forensikerna anger också hög personalomsättning och bristande kvalitet i beställningar av forensiska undersökningar som stora hinder.

Långa handläggningstider för undersökningar och analyser på Nationellt forensiskt centrum (NFC) är den faktor som flest kriminaltekniker och lokus ser som ett hinder för en effektiv verksamhet.⁴⁰ Hela 9 av 10 kriminaltekniker uppger det som ett hinder. Motsvarande andel för lokus är drygt 5 av 10. Överlag ger kriminaltekniker en mer negativ bild än lokus. En möjlig förklaring till detta är att funktionerna arbetar med olika typer av brott och undersökningar trots att de arbetar inom samma verksamhetsgren. Andra aspekter som ungefär hälften av kriminalteknikerna anser utgöra ganska eller väldigt stora hinder är begränsad tillgång till egen kompetensutveckling, begränsad kompetens inom utredningsverksamheten, svårigheter att överföra information mellan datasystem samt bristande kvalitet i beställningarna.

Majoriteten av utredningsledare ser långa handläggningstider som ett stort hinder för ett effektivt utredningsarbete

Utredningsledarna fick ta ställning till frågan om olika aspekter kopplade till den forensiska verksamheten utgör hinder för ett effektivt utredningsarbete.⁴¹ Långa handläggningstider inom fält och laborativ verksamhet är den aspekt som flest respondenter identifierar som ett ganska eller väldigt stort hinder för ett effektivt utredningsarbete oavsett befattning. Runt 60 procent av de polisiära FU-ledarna ser dessutom begränsad tillgång till kompetensutveckling för utredningsverksamheten som ett ganska eller väldigt stort hinder för fält- och laborativ verksamhet. Motsvarande andel bland åklagarna är 30 procent.

---

⁴⁰ För att kunna förstå resultaten behöver man komma ihåg att kriminaltekniker och lokus inte bara utför utan också beställer undersökningar. I de fall kriminaltekniker och lokus har genomfört en brottsplatsundersökning och säkrat spår kan de behöva skicka spåren vidare till NFC för analys. Eftersom laborativa forensiker och it-forensiker vanligtvis inte skickar material vidare för egna undersökningar har de inte fått frågan.

⁴¹ De utredningsledare som fick frågor om it-forensik fick istället svara på om de olika svarsalternativen utgör hinder för ett effektivt it-forensiskt arbete. Svaren följer samma mönster som för övriga utredningsledare. Långa handläggningstider är den aspekten som flest utredningsledare bedömer som ett ganska eller väldigt stort hinder för ett effektivt it-forensiskt arbete. Tabell B9 och B10 i tabellbilagan.

Tabell 6. Andel (%) utredningsledare som uppger att olika frågor utgör ett ganska eller väldigt stort hinder för ett effektivt utredningsarbete (n).

Verksamhet	Fält		Labb	
	Polisiära FU-ledare	Åklagare	Polisiära FU-ledare	Åklagare
Långa handläggningstider	70* (124)	95* (92)	84* (135)	100* (106)
Svårbegripliga undersökningsprotokoll	14* (123)	16* (93)	20* (135)	19* (106)
Svårigheter att överföra information mellan datasystem	24* (124)	13* (88)	18* (131)	15* (103)
Kontaminering av spår genom felaktig hantering av polispersonal utan specialistkompetens	34* (122)	8* (92)	30* (132)	9* (106)
Begränsad forensisk kompetens hos utredare och FU-ledare	35* (124)	18* (92)	31* (134)	25* (106)
Begränsad tillgång till kompetensutveckling för utredningsverksamheten	60* (124)	30* (92)	59* (128)	28* (103)
Svårigheter att vid behov få kontakt med en specialist	18* (123)	14* (91)	17* (131)	27* (102)
Annat hinder	36 (33)	20* (25)	17* (23)	27* (30)

* markerar när andelen som svarat att något är ett stort hinder är signifikant större på minst 95 procent säkerhetsnivå ($z = 1,96$) än andelen som svarat att det inte är det.

Kapacitet och belastning i den forensiska verksamheten

Flera av de hinder som identifierats av både utredningsledare och utförare är kopplade till den forensiska verksamhetens kapacitet och belastning. I det här avsnittet redovisas hur utredningsledare och utförare ser på kapaciteten och arbetsbelastningen i den forensiska verksamheten samt vilken påverkan som handläggningstiderna har på utredningsledarnas benägenhet att beställa undersökningar.

Lägst kapacitet inom den it-forensiska verksamheten

Överlag anser både utredningsledare och utförare att det finns god kapacitet inom den kriminaltekniska fältverksamheten, även om bilden är något mer positiv bland utförare.⁴² När det gäller frågan om utvecklingen av kapaciteten sedan 2018 är bilden splittrad. Hos både utförare och utredningsledare är andelen som anser att den har förbättrats ungefär lika stor som de som anser att den är oförändrad eller har försämrats. När det

⁴² Tabeller till detta avsnitt med information om antalet svar och andelen svarande per kategori samt konfidensintervallen för utredningsledarnas svar finns i tabellbilagan på hemsidan, tabellerna B11 till B28.

gäller frågan hur behov och efterfrågan av kriminaltekniska undersökningar har utvecklats är det framför allt utredningsledare och kriminaltekniker som upplever en ökning.

Både utredningsledare och utförare ger en försiktigt positiv bild när det gäller utvecklingen av kapaciteten inom den laborativa verksamheten sedan 2018. Verksamheten upplevs till viss del kunna möta behovet av forensiska undersökningar, dock har utredningsledare en mer negativ bild än utförare. Samtliga uppger att behovet och efterfrågan på laborativa undersökningar har ökat. Viktigt här är att påminna sig om att utredningsledare och utförare har olika utgångspunkter i sin bedömning av behovet och kapaciteten. Utredningsledare har till exempel kännedom om utredningar som de bedömer har ett behov av undersökning men som aldrig blivit beställd medan utförare har bättre insikt i arbetsbelastningen i deras verksamhet.

Den mest negativa bilden ger respondenterna av den it-forensiska verksamhetens kapacitet. Både utförare och utredningsledare upplever att den it-forensiska verksamheten har begränsad kapacitet att hantera efterfrågan men upplever likväl att det har skett en viss förbättring sedan 2018. Samtidigt upplever nästan samtliga att efterfrågan och behov av it-forensiska undersökningar har ökat sedan 2018.

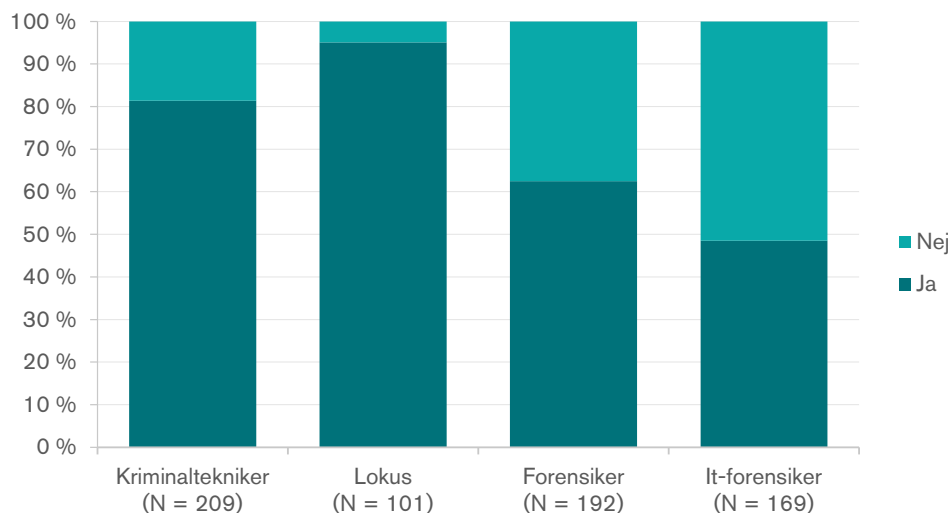
Två av tre it-forensiker hinner inte med sina arbetsuppgifter

Enligt enkätresultaten är arbetsbelastningen ojämnt fördelad mellan utförarna i de tre verksamhetsgrenar som utgör den forensiska verksamheten. Fältverksamhetens specialister, lokus och kriminaltekniker, är funktioner som i störst utsträckning uppger att de hinner med sina arbetsuppgifter inom ordinarie arbetstid, 95 respektive 81 procent, att jämföra med 63 procent av forensikerna. Bland it-forensikerna är motsvarande siffra 30 procent.⁴³

---

⁴³ I enkäten kunde respondenterna välja ett svarsalternativ på en sex-gradig skala. Svarsalternativen har dikotomiserats. Svarsalternativen "I ganska stor utsträckning", "I väldigt stor utsträckning" och "helt och hållet" motsvarar "ja". Alternativen "I ganska liten utsträckning", "I väldigt liten utsträckning" och "Inte alls" motsvarar "nej".

Figur 16. Andel (%) utförare som svarar om de hinner med sina arbetsuppgifter inom ordinarie arbetstid uppdelat på typ av utförare (N).

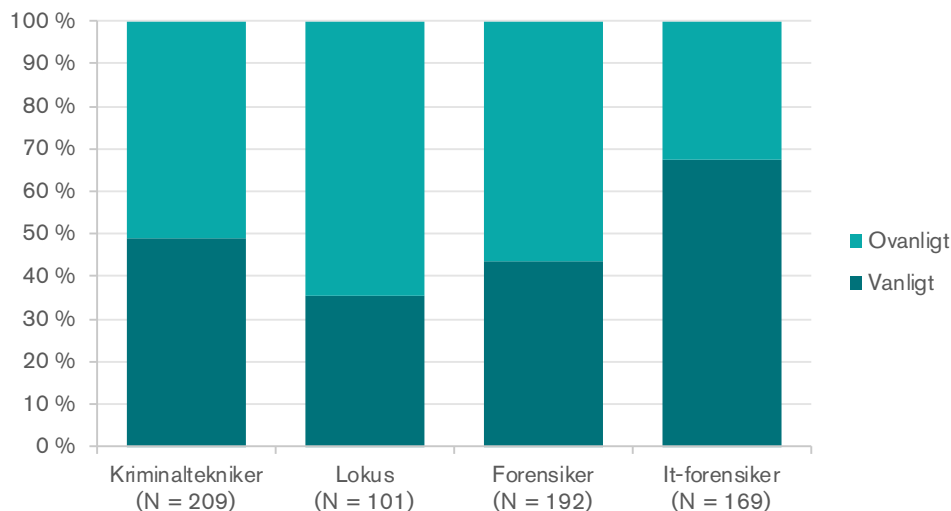

Vanligt att it-forensiker används till annat än it-forensik

Utöver ärendeflödet är en annan aspekt av arbetets utformning hur fokuserat utförarna kan arbeta. För att mäta detta har respondenterna fått ange hur vanligt det är att de utför arbetsuppgifter som inte kräver den specialistkompetens de besitter.⁴⁴ Lokus svarar att det är mindre vanligt att de används till annat, medan kriminaltekniker och laborativa forensiker ger en mer splittrad bild. Resultatet som sticker ut är dock att det bland it-forensiker är mer vanligt än ovanligt att de används till uppgifter som inte kräver deras specialistkompetens. Specifikt vilka typer av uppgifter det handlar om har dock inte undersökts i enkäten. Med tanke på att it-forensiker är en av de funktioner där majoriteten anger hög arbetsbelastning som ett ganska eller väldigt stort hinder är detta ett tecken på att deras kompetens kan nyttjas mer ändamålsenligt.

⁴⁴ I enkäten kunde respondenterna välja ett svarsalternativ på en fyra-gradig skala. Svartsalternativen har dikotomiserats. Svartsalternativen "Mycket vanligt" och "Ganska vanligt" motsvarar "Vanligt" medan alternativen "Ganska ovanligt" och "Mycket ovanligt/Aldrig" motsvarar "Ovanligt".

Figur 17. Andel (%) utförare som svarar att det är vanligt respektive ovanligt att de utför arbetsuppgifter som inte kräver den specialistkompetens de besitter.

Långa handläggningstider påverkar benägenheten att beställa undersökningar

Långa väntetider på svar från undersökningar är den aspekten som flest utredningsledare upplever som ett hinder i samtliga verksamhetsgrenar. I enkäten tillfrågades utredningsledarna hur vanligt det är att de avstår från att beställa undersökningar för att de utgår ifrån att handläggningen skulle ta för lång tid.

Tabell 7. Andel (%) utredningsledare som i enkäten svarar att det är ganska eller mycket vanligt att de avstår från att beställa en undersökning inom något av följande områden för att de utgår ifrån att handläggningen skulle ta för lång tid uppdelat på typ av undersökning (n).

	Kriminaltekniska undersökningar	Laborativa undersökningar på NFC	Mobiltelefonundersökning	Datamedieundersökning	Fordonsundersökning (It)
Polisiära	28* (124)	43* (128)	53 (102)	42* (96)	20* (69)
FU-ledare					
Åklagare	67* (93)	58* (104)	51 (101)	44 (93)	18* (74)

* markerar när andelen som svarat att något är ganska eller mycket vanligt skiljer sig signifikant på minst 95 procent säkerhetsnivå ($z = 1,96$) från andelen som svarat att det inte är det.

I tabell 7 framgår att mer än hälften av åklagarna svarar att det är ganska eller mycket vanligt att de avstår från att beställa kriminaltekniska, laborativa eller mobiltelefonundersökningar av denna anledning. Motsvarande andel hos polisiära FU-ledare är lägre, men det är ändå omkring hälften som svarar att det är vanligt förekommande att de inte beställer laborativa eller it-forensiska undersökningar.

Många it-forensiska undersökningar utförs av funktioner utan specialistkompetens

En annan konsekvens när utredningsledare upplever att handläggningen av forensiska undersökningar fördröjs är att de försöker hitta "genväg", till exempel genom att låta någon utan specialistkompetens utföra forensiska undersökningar. Verksamheternas karaktär påverkar i vilken utsträckning detta är möjligt, vilket också återspeglas i resultaten, se tabell 8. Där framgår att det är minst vanligt att FU-ledare och åklagare tar denna "genväg" när det gäller laborativa undersökningar på NFC. Detta är väntat eftersom NFC till stor del utför undersökningar som kräver både specialistkompetens, utrustning och lokaler som övrig verksamhet inte har tillgång till. Vanligare är det att kriminaltekniska undersökningar utförs av personal utan specialistkompetens.⁴⁵ Detta kan hänga ihop med att kriminaltekniker och lokus är avsedda att användas vid specifika brottstyper, men att brottsplatsundersökningar för övriga brott också ska kunna utföras av till exempel ingripande poliser. Vanligast är det att utredningsledarna uppger att de låter någon utan specialistkompetens utföra it-forensiska undersökningar.

Tabell 8. Andelen (%) utredningsledare som i enkäten svarar att det är ganska eller mycket vanligt att de själva genomför eller låter en utredare genomföra en undersökning av enklare karaktär som vanligtvis skulle genomföras av en funktion med specialistkompetens uppdelat på verksamhetsgren (n).

	Kriminaltekniska undersökningar	Laborativa undersökningar	It-forensiska undersökningar
Polisiära FU-ledare	24* (125)	9* (139)	44 (115)
Åklagare	27* (94)	12* (107)	55 (105)

* markerar när andelen som svarat att något är ganska eller mycket vanligt skiljer sig signifikant på minst 95 procent säkerhetsnivå ($z = 1,96$) från andelen som svarat att det inte är det.

⁴⁵ I begreppet kriminaltekniska undersökningar ryms i det här sammanhanget såväl brottsplatsundersökningar som spårsäkring. Vilken del respondenterna har svarat på framgår tyvärr inte av materialet, men det är troligt att det huvudsakligen handlar om brottsplatsundersökningar eftersom mycket av spårsäkring kräver utrustning samt tillgång till lokaler som inte ingripandepersonal har tillgång till.

I fritextsvaren uppger utredningsledarna att de själva eller utredarna tar fram information framför allt från mobiltelefoner på egen hand i stället för att skicka beslaget till RC3 för en regelrätt mobiltömning. Det kan handla om att undersöka till exempel foton, konversationer, browserhistorik, samtalsloggar och platsangivelser i sociala medier. Informationen säkras i dessa fall genom att ta skärmbilder på relevant information. Oftast skriver åklagarna dock bara att de "går igenom" mobiltelefoner. En del av dem problematiserar att okunnig hantering av beslagtagna mobiltelefoner riskerar att påverka bevisvärdet negativt eller förändra beslaget, men gör ändå bedömningen att risken är värd att ta eftersom alternativet är att stå tomhänt.

Forensisk förmåga bland utförare och utredningsledare

I det här avsnittet redogörs för hur utredningsledare bedömer deras egna och andras förmåga att utföra uppgifter i ärenden där det finns teknisk bevisning i form av fysiska eller digitala spår. Avsnittet avslutas med en kort redogörelse för hur utförare och utredningsledare bedömer tillgången till kompetensutveckling.

Ingripandepolis har enbart grundläggande förmåga att hantera spår enligt utredningsledare

Ingripandepolisers förmåga att hantera fysiska och digitala spår på brottsplatser bedömer utredningsledarna som huvudsakligen grundläggande. Åklagarna är mer positiva till ingripandepolisers förmåga att hantera fysiska spår jämfört med digitala spår.

Tabell 9. Andelen (%) utredningsledare som bedömer ingripandeverksamhetens förmåga att hantera spår på brottsplatsen som mycket god eller god, grundläggande samt bristfällig eller mycket bristfällig (n).

	Mycket god eller god	Grundläggande	Bristfällig eller mycket bristfällig
<i>Fysiska spår</i>			
Polisiära FU-ledare	27 ^b (69)	52 ^{ac} (135)	21 ^b (54)
Åklagare	43 ^c (78)	46 ^c (84)	10 ^{ab} (19)
<i>Digitala spår</i>			
Polisiära FU-ledare	29 ^b (29)	46 ^{ac} (46)	25 ^b (25)
Åklagare	18 ^b (14)	66 ^{ac} (51)	16 ^b (12)

a, b, c markerar när andelen svar skiljer sig signifikant på minst 95 procent säkerhetsnivå ($z = 1,96$).

God förmåga bland utredare i ärenden med fysiska spår, men sämre i ärenden med digitala spår

En klar majoritet av FU-ledarna och åklagarna anser att utredare har mycket god eller god kompetens när det gäller förmågan att utreda brott där det finns fysiska spår.

Tabell 10. Andel (%) utredningsledare som bedömer utredarnas förmåga att utreda brott där det finns forensiska spår som mycket god eller god, grundläggande samt bristfällig eller mycket bristfällig (n).

	Mycket god eller god	Grundläggande	Bristfällig eller mycket bristfällig
<i>Fysiska spår</i>			
Polisiära FU-ledare	71 ^{bc} (179)	24 ^{ac} (62)	5 ^{ab} (12)
Åklagare	83 ^{bc} (154)	15 ^{ac} (28)	2 ^{ab} (4)
<i>Digitala spår</i>			
Polisiära FU-ledare	39 ^c (41)	40 ^c (42)	21 ^{ab} (22)
Åklagare	58 ^{bc} (56)	30 ^{ac} (29)	12 ^{ab} (12)

a, b, c markerar när andelen svar skiljer sig signifikant på minst 95 procent säkerhetsnivå ($z = 1,96$).

När det gäller utredarnas förmåga att utreda brott där det finns digitala spår är bilden något splittrad. Medan polisiära FU-ledare till lika delar anser att utredarnas förmåga är grundläggande som god bedömer åklagare den framför allt som god. Andelen som anser att utredarnas förmåga att utreda brott med digitala spår är bristfällig utgör en liten del av samtliga. Jämfört med utredarnas förmåga att utreda brott med fysiska spår är den dock avsevärt högre. Sammanlagt tyder resultaten på att utredningsledare bedömer utredarnas förmåga att utreda brott med digitala spår något sämre jämfört med deras förmåga att utreda brott med fysiska spår.

Utredningsledare överlag positiva till den egna förmågan att utreda brott där det finns fysiska spår

Utredningsledare bedömer sin förmåga att utföra olika aktiviteter i ärenden med fysiska spår som huvudsakligen god eller mycket god. Åklagarna gör detta i större utsträckning än polisiära FU-ledare.

Tabell 11. Andel (%) utredningsledare som bedömer sin förmåga i ärenden med fysiska spår (n).

	Mycket god eller god	Grundläggande	Bristfällig eller mycket bristfällig
Att på egen hand bedöma vilka utredningsåtgärder som är möjliga att göra i ett ärende med ...			
...forensiska spår på brottsplatsen	73 ^{bc} (160)	24 ^{ac} (52)	3 ^{ab} (6)
... forensiska inslag	70 ^{bc} (172)	27 ^{ac} (66)	3 ^{ab} (7)
Att på egen hand förstå resultaten från en...			
... kriminalteknisk undersökning	78 ^{bc} (170)	19 ^{ac} (41)	3 ^{ab} (6)
... forensisk undersökning	75 ^{bc} (183)	23 ^{ac} (56)	3 ^{ab} (7)
Att på egen hand bedöma vilket bevisvärde resultaten från en...			
kriminalteknisk undersökning har i rätten	78 ^{bc} (170)	17 ^{ac} (37)	5 ^{ab} (10)
forensisk undersökning har i rätten	78 ^{bc} (192)	18 ^{ac} (43)	4 ^{ab} (10)

a, b, c markerar när andelen svar skiljer sig signifikant på minst 95 procent säkerhetsnivå ($z = 1,96$).

Utredningsledare kritiska till den egna förmågan att utreda brott där det finns digitala spår

Utredningsledare uppskattar sin förmåga att utföra aktiviteter i ärenden med digitala spår som överlag god även om det är i något lägre utsträckning än när det gäller ärenden med fysiska spår.

Tabell 12. Andel (%) utredningsledare som bedömer sin förmåga i ärenden med digitala spår (n).

	Mycket god eller god	Grundläggande	Bristfällig eller mycket bristfällig
Att på egen hand bedöma vilka utredningsåtgärder som är möjliga att göra i en utredning med it-inslag			
Att på egen hand förstå resultaten från en it-forensisk undersökning	37 ^c (79)	43 ^c (93)	20 ^{ab} (43)
Att på egen hand bedöma vilket bevisvärde resultaten från en it-forensisk undersökning har i rätten			
Att på egen hand hitta relevant information i ett datamaterial från en mobil- eller datatömning	21 ^{bc} (45)	40 ^a (87)	39 ^a (84)

a, b, c markerar när andelen svar skiljer sig signifikant på minst 95 procent säkerhetsnivå ($z = 1,96$).

När det gäller förmågan att på egen hand hitta relevant information i ett datamaterial från en mobil- eller datatömning är andelarna som bedömer sin förmåga som grundläggande samt bristfällig eller mycket bristfällig större än andelen som bedömer den som god. Polisiära FU-ledare skattar sin förmåga lägre än åklagarna.

Utredningsledare har stort förtroende för utförarnas förmåga

Enkätresultaten tyder på att utredningsledare har stort förtroende för de forensiska utförarnas förmåga.⁴⁶ Genomgående är det samtliga eller nästan samtliga respondenter som anger att förmågan hos lokus, kriminaltekniker, laborativa forensiker och it-forensiker är god eller mycket god när det gäller att hantera spår i deras respektive område.

Polisiära FU-ledare önskar mer kompetensutveckling

Av FU-ledarna uppger 4 av 10 att de via Polismyndigheten har fått den kompetensutveckling de behöver på områdena kriminalteknik och laborativ forensik för att kunna utföra sitt arbete. Detta ska sättas i relation till resultaten om att polisiära FU-ledare ändå skattar sin förmåga att utföra olika aktiviteter i ärenden med fysiska spår som god eller mycket god. När det gäller it-forensik är andelen än lägre, enbart 2 av 10 polisiära FU-ledare uppger att de upplever att de fått den kompetensutvecklingen de behöver för att kunna utföra sitt arbete.

Bland utförare och åklagare svarar majoriteten att de anser att de fått den kompetensutveckling de behöver för att utföra sitt arbete, om än i varierande utsträckning (se tabellerna B33 och B34 i tabellbilagan). Även här går det att se en tendens att funktioner som arbetar med eller mot verksamhet med fysiska spår, det vill säga fältverksamhet och laborativ verksamhet, är mer positiva än de som arbetar med eller mot it-forensisk verksamhet.

Beställningsprocessen och kvaliteten i beställningar

Beställningar av forensiska undersökningar är ofta första tillfället som utredningsverksamheten möter den forensiska verksamheten. I *Handbok för begäran om forensisk undersökning* (Polismyndigheten 2020b) specificeras inte vilka funktioner som får beställa forensiska undersökningar, däremot

---

⁴⁶ Tabeller till detta avsnitt med information om antalet svar och andelen svarande per kategori finns i tabellbilagan samt konfidensintervallen för utredningsledarnas svar, tabellerna B29 till B32.

framgår det att undersökningar ska beställas av en påläst beställare. I förundersökningskungörelsen (1947:948) och i rättegångsbalken (1942:740) framgår dock tydligare att det specifikt är förundersökningsledaren som ansvarar för vilka åtgärder som vidtas i ett ärende vilket innefattar även vilka undersökningar som ska beställas. Även när ansvarig utredningsledare inte själv beställer en undersökning kan utredningsledaren påverka kvalitet och innehåll genom att ge direktiv till den som lägger beställningen.

Det är ofta utredare som beställer forensiska undersökningar

I princip samtliga åklagare som besvarat enkäten har uppgett att utredare ganska eller mycket ofta beställer forensiska undersökningar. Endast i undantagsfall lägger åklagarna själva beställningarna. Enligt åklagarna förekommer det även, om än i mindre skala, att undersökningar beställs av ingripandepolis eller någon annan funktion, se tabell 13 nedan.

Även polisiära FU-ledare delegerar en stor del av sina beställningar till utredare. Bland polisiära FU-ledare är det relativt vanligt att även IG-patruller beställer forensiska undersökningar, särskilt avseende laborativa och kriminaltekniska undersökningar. Polisiära FU-ledare uppger i högre utsträckning än åklagarna att andra funktioner såsom laborativa forensiker och kriminaltekniker eller administrativa funktioner kan lägga beställningar. Även funktioner i ett tidigare led av förundersökningen uppges lägga beställningar, till exempel polisiära FU-ledare på jouten eller anmälningsupptagare på polisens kontaktcenter.

Tabell 13. Andel (%) utredningsledare som anger att det är ganska eller mycket vanligt att olika funktioner begär kriminaltekniska, laborativa eller it-forensiska undersökningar.

	Fält	Lab	IT
<i>Åklagare</i>	(n = 94)	(n = 107)	(n = 105)
Åklagare	2*	1*	5*
Utredare	98*	96*	94*
<i>Ingripandepolis</i>	34*	34*	20*
Annan	16*	14*	7*
<i>Polisiära FU-ledare</i>	(n = 125)	(n = 139)	(n = 115)
FU-ledare	39*	36*	43
En utredare	65*	66*	72*
En ingripandepolis	62*	61*	43
Annan	24*	32*	14*

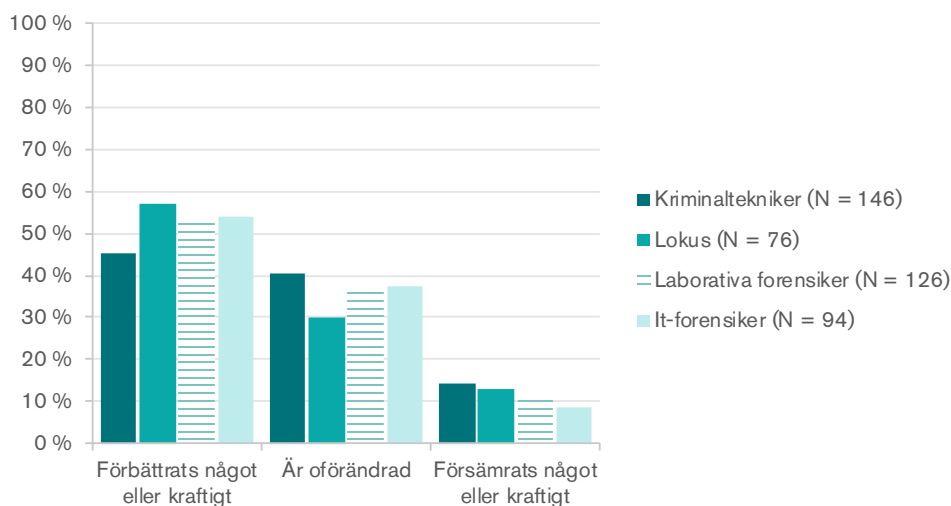
Skillnaderna mellan åklagare och de polisiära FU-ledarnas svar beror troligen till stor del på att de arbetar med olika typer av brott som har olika anmälningssätt samt att de kommer in i olika skeden av utredningen, vilket i sin tur påverkar vilka funktioner de har möjlighet att delegera arbetsuppgiften till.

Beställningarnas kvalitet har förbättrats, men det är fortfarande vanligt med brister

Respondenterna fick skatta hur stor andel av de beställningar de tar emot som de upplever att det finns brister i. Högst andel uppgav it-forensiker, de skattar att det förekommer brister i genomsnitt i 60 procent av alla beställningar. Lokus och laborativa forensiker svarar att det i snitt förekommer brister i cirka en tredjedel av beställningar de hanterar, medan andelen är något högre, 41 procent, för kriminalteknikerna.⁴⁷

På frågan om hur de forensiska beställningarnas kvalitet har utvecklats sedan år 2018 svarar ungefär hälften av utförarna att den har förbättrats något eller kraftigt. Endast omkring en tiondel anser att kvaliteten har försämrats. Övriga har inte observerat någon förändring i kvaliteten.

Figur 18. Andel (%) utförare som svarar att kvaliteten i beställningar av forensiska undersökningar har förbättrats, är oförändrad eller har försämrats sedan 2018 uppdelat på typ av utförare.

⁴⁷ Tabell B35 i tabellbilagan.

Den upplevda förbättringen av kvaliteten i beställningarna kan vara en faktisk förbättring till följd av inrättandet av forensiska stationer och it-brottscentrum. Enligt Polismyndighetens riktlinjer för begäran om forensisk undersökning (Polismyndigheten 2020a) ska nämligen varje begärd undersökning bedömas av kunnig personal på en forensisk station eller it-brottscentrum innan en undersökning beställs. Att det fortfarande är vanligt med brister kan tänkas bero på att utredningssidan inte fullt ut följer riktlinjerna och kringgår granskningsfunktionerna. Alternativt kan det också tyda på att det inte finns rätt kapacitet på de forensiska stationerna eller it-brottscentrum att bedöma alla beställningar.

Beställningar saknar grundläggande information

Respondenterna fick därefter svara på vilka typer av brister de ofta påträffade i beställningarna. De vanligaste bristerna i beställningarna är att de inte är avgränsade eller att det saknas uppgifter som utföraren behöver för att kunna utföra sitt arbete. Detta är i linje med resultat från tidigare granskningar av Statskontoret (2016) och Riksrevisionen (2017) som båda har riktat kritik mot att beställningar till NFC ofta är ofullständiga. Samtidigt visar Brås studie att bristerna kan vara ännu större i de övriga verksamhetsgrenarna.

Tabell 14. Andel (%) utförare som svarar att olika typer av brister är ganska eller mycket vanliga i beställningar av forensiska undersökningar uppdelat utifrån typ av utförare (N).

	Beställningen är inte avgränsad	Beställningen saknar de uppgifter jag behöver för att utföra mitt arbete	Beställningen har kommit in på fel sätt (dvs inte via TekPro)	Andra brister
Kriminaltekniker	91 (186)	73 (151)	20 (42)	68 (116)
Lokus	64 (62)	43 (41)	29 (28)	35 (28)
Forensiker	59 (110)	60 (112)	12 (22)	51 (85)
It-forensiker	95 (157)	79 (133)	17 (28)	59 (90)

De respondenter som uppger att det finns andra brister beskrev vad dessa handlar om i en följdfråga. Majoriteten av fritextsvaren rör beställningarnas utformning och beskriver inte nya kategorier utan utvecklar snarare svarsalternativen ovan. Samtliga funktioner beskriver framför allt två typer av uppgifter som saknas eller är felaktiga i de bristfälliga beställningarna. Det handlar dels om administrativ information som redan finns i andra system, som till exempel ett ärendenummer eller ett beslagsnummer, dels om

kontaktuppgifter till ansvarig handläggare i ärendet eller beställare. Respondenterna uppger i de öppna svaren att det tar mycket tid från det forensiska/kriminaltekniska arbetet att försöka komplettera beställningen med rätt uppgifter och ”jaga folk”.

En annan typ av uppgifter som saknas eller är felaktiga är konkret information som utförare behöver för att kunna genomföra undersökningar. Vilka typer av uppgifter det handlar om skiljer sig något mellan de olika funktioner. Lokus framhäver att de ofta saknar uppgifter som behövs för att de ska kunna påbörja sina undersökningar. Det kan handla om kontaktuppgifter till målsäganden som har nycklar eller som på annat sätt kan ge tillgång till brottsplatsen.

It-forensiker uppger att de saknar uppgifter som behövs för att låsa upp telefoner, datorer eller komma in på konton. Här ser de möjligheter för utredarna att påverka handläggningstiderna då mer uppgifter om de misstänkta kan snabba på möjligheten att med hjälp av deras verktyg hitta rätt upplåsningskod.

Utförare upplever beställningar som ogenomtänkta

Något annat som framför allt kriminaltekniker och laborativa forensiker skriver i sina öppna svar är att fel typ av undersökning efterfrågas. Fel typ av undersökning kan antingen innebära att de undersökningar som efterfrågas inte utförs av funktionen som tar emot beställningen, att materialet inte uppfyller förutsättningarna för den efterfrågade undersökningen eller att mottagaren inte upplever att undersökningsresultatet skulle tillföra förundersökningen något.

En möjlig förklaring till dessa typer av fel som utförarna själva uppger är att de som beställer eller ger direktiv om beställningar faktiskt saknar kunskap om vilka undersökningar som är möjliga att genomföra utifrån spårens beskaffenhet. En respondent upplever det som att beställningar blir fel när beställaren försöker gissa sig till vilken typ av undersökning som är aktuell för att besvara en viss fråga. Utförarna beskriver i sina svar att beställare också hanterar detta antingen genom att skriva en väldigt kortfattad beställning för att inte göra fel eller genom att beställa mer än nödvändigt för att inte glömma något viktigt. Detta skapa onödigt arbete för utförarna.

Att det saknas ett tydligt syfte med en beställd undersökning är ytterligare en brist som samtliga funktioner beskriver. Det gör att mottagarna upplever

beställningarna som ogenomtänkta vilket i sin tur bidrar till ökad arbetsbelastning och frustration. Ett annat exempel på att beställningen innehåller för lite information är att den är för allmänt formulerad, vilket framför allt it-forensikerna lyfter som ett problem. En respondent beskriver hur beställningar kan inkomma i svepande beskrivningar som ”fånga tjuven” eller ”gör det ni brukar”.

Utförare hanterar bristfälliga beställningar främst genom att kontakta beställaren

De respondenter som svarar att de fått beställningar med brister fick också frågan om hur de hanterar det. De flesta respondenter svarar att det är vanligt att de kontaktar beställaren för att få mer information eller att de vänder sig till en kollega för vägledning. Bland lokus och it-forensiker förekommer det också att de utför beställningen utifrån vad de tror beställaren vill ha. De öppna svaren som redovisas i avsnittet innan tyder på att information som saknas ofta finns på utredningssidan, därför är det problematiskt att en relativt stor andel av utförarna uppger att de försöker ”gissa sig till” vad beställaren är ute efter, antingen på egen hand eller med hjälp av en kollega. Det finns en överhängande risk att de då utför undersökningar som sedan inte används i utredningen eller som behöver göras om i ett senare skede.

Tabell 15. Andel (%) utförare som svarar att det är ganska eller mycket vanligt att de gör något av följande när de får en bristfällig beställning (N).

	Kontaktar beställaren för mer information	Går till en kollega för vägledning	Gör det jag kan utifrån förutsättningarna och levererar det jag tror beställaren vill ha	Går till min närmaste chef för vägledning
Kriminaltekniker	97 (199)	52 (102)	36 (71)	21 (42)
Lokus	72 (69)	50 (48)	59 (56)	25 (24)
Forensiker	95 (179)	72 (135)	30 (57)	12 (23)
It-forensiker	95 (160)	53 (89)	48 (81)	32 (53)

Ovanligt med feedback på beställningarnas kvalitet till utredningssidan

En fjärdedel av de polisiära FU-ledarna uppger att de får feedback på kvaliteten i beställningarna från någon med kriminalteknisk spetskompetens. Det är ännu ovanligare att polisära FU-ledare får feedback från någon med

forensisk eller it-forensisk spetskompetens, omkring en femtedel uppger att detta är vanligt. Åklagarna har svarat ungefär likadant.⁴⁸

Oavsett kvaliteten i beställningen kan det finnas anledning till att beställare och utförare behöver ha kontakt med varandra till exempel om ny information kommer fram. Tidigare utvärderingar av Brå av satsningar inom utredningsverksamheten ger stöd för att feedback kan bidra till kompetensutveckling, ökad motivation, fungerande samverkan och bättre resultat (Brå 2015, Brå 2020). Även utanför polisen finns exempel på när utbyte av information och kompetens mellan olika professioner inom en och samma verksamhet bidrar till ett effektivare arbete. Inom vårdforskningen beskrivs fungerande interprofessionell kommunikation som en nyckel för ett effektivt arbete (IPEC 2011, Foronda C. m.fl. 2016, Olde Bekkink m.fl. 2018). Att det ska kunna hända förutsätter dels en kultur som tillåter eller till och med uppmuntrar kontakt över verksamhetsgränser, dels att det finns enkla kontaktvägar mellan beställare och utförare. Att utredningsledare uppger att det är ovanligt med feedback på deras beställningar och utförarna uppger att det är svårt att få kontakt med ansvarig förundersökningsledare eller utredare tyder dock på att det finns hinder i verksamheten för sådant informationsutbyte.

Inaktuella undersökningar förekommer i alla verksamhetsgrenar

Enligt både utredningsledare och utförare förekommer det att redan beställda undersökningar inte längre behövs till exempel för att ärendet lagts ned eller annan information framkommit som förändrat utredningens riktning. Det gäller framför allt den del av fältverksamheten som utförs av kriminaltekniker. Drygt hälften av kriminalteknikerna svarar att det är ganska eller mycket vanligt. Förekomsten av inaktuella undersökningar behöver inte i sig vara ett tecken för ineffektivitet. Förutsättningar i en utredning kan förändras med kort varsel när ny information kommer fram. Det som avgör är hur och när verksamheten hanterar inaktuella undersökningar.

---

⁴⁸ Frågan om feedback i enkäten var villkorat så att bara de som svarat att de själva lägger beställningar har fått den. Frågan i åklagarenkäterna har besvarats av färre än 20 personer i respektive enkät, därför bedömer Brå att det inte är meningsfullt att redovisa resultaten mer detaljerat här. Detaljerade resultat på frågan finns i tabellbilagan tabell B36.

Tabell 16. Andel (%) utredningsledare och utförare som svarar att det är ganska eller mycket vanligt att redan beställda undersökningar inte längre behövs (N).

	Fält	Labb	It
<i>Utredningsledare</i>			
Polisiära FU-ledare	29* (29)	21* (24)	28* (24)
Åklagare	50 (45)	38* (39)	21* (20)
<i>Utförare</i>			
Kriminaltekniker	55 (110)	-	-
Lokus	30 (29)	-	-
Forensiker	-	41 (73)	-
It-forensiker	-	-	42 (69)

* markerar när andelen utredningsledare som svarat att något är ganska eller mycket vanligt skiljer sig signifikant på minst 95 procent säkerhetsnivå ($z = 1,96$) från andelen som svarat att det inte är det.

Många inaktuella undersökningar avbeställs inte

I styrdokument som riktar sig till åklagare och polisiära FU-ledare framgår tydligt att utredningsledaren är ansvarig för att återkalla en beställning när den inte längre fyller något syfte eller om förundersökningen läggs ner antingen genom att göra det själv eller genom direktiv till någon annan (Polismyndigheten 2020f, Åklagarmyndigheten 2017). Resultaten från enkätundersökningen i denna studie tyder på att en del undersökningar fortfarande genomförs i onödan, beroende på befattning är det mellan en fjärdedel och en tredjedel av utförarna som svarar att det är ganska eller mycket vanligt.

Tabell 17. Andel utförare som svarar att det är ganska eller mycket vanligt att de genomför undersökningar som inte längre behövs (n).

	Fält	Labb	It
<i>Kriminaltekniker</i>	32 (59)	-	-
Lokus	26 (84)	-	-
Forensiker	-	24 (41)	-
It-forensiker	-	-	28 (41)

Mellan 10 och 20 procent av utredningsledarna svarar att de inte ser till att avbeställa inaktuella undersökningar. Sämst är det inom den it-forensiska verksamheten där närmare en fjärdedel endast i enstaka fall avbeställer eller aldrig inaktuella undersökningar

Tabell 18. Andel (%) utredningsledare som anger att de i enstaka fall eller aldrig ser till att avbeställa inaktuella undersökningar (n).

	Fält	Labb	It
Polisiära FU-ledare	13* (11)	13* (13)	17* (12)
Åklagare	12* (11)	12* (13)	23* (24)

* markerar när andelen som svarat att något är ganska eller mycket vanligt skiljer sig signifikant på minst 95 procent säkerhetsnivå ($z = 1,96$) från andelen som svarat att det inte är det.

Utredningsledare har inte överblick över vilka undersökningar som beställts i ärendet

Som främsta anledningar till varför undersökningar ligger kvar även när de inte längre behövs anger utredningsledarna att de inte har överblick över vilka undersökningar som beställts eller hög arbetsbelastning.⁴⁹ Bara en liten andel anger att de inte vet hur en avbeställning går till. I fritextsvaren framgår att en annan anledning till att inte avbeställa undersökningar är att resultaten kan behövas i framtiden, till exempel vid överrättsprövning eller om förundersökningen återupptas. Flera respondenter, såväl åklagare som poliser, uttrycker också att de förväntar sig att någon annan än de själva ska hantera avbeställningen eller att de helt enkelt glömmer att avbeställa. I samband med detta nämner flera respondenter att just överlämningar ökar risken för att undersökningar inte avbeställs.

I Riksrevisionens granskning av polisens forensiska organisation (RiR 2017) svarar 29 procent av polisiära FU-ledare och åklagare att de bara ibland, sällan eller aldrig ser till att avbeställa undersökningar som inte längre behövs. Jämfört med Riksrevisionens resultat tycks det ha skett en liten förbättring.⁵⁰ Om resultaten sätts i relation till antalet undersökningar som hanteras årligen är det dock fortfarande en betydande mängd undersökningar.

Grundläggande beställarkompetens hos de flesta funktioner

I enkäten ombads utförarna att bedöma beställarkompetensen hos ingripandepersonal (IG-personal), utredare, polisiära FU-ledare och åklagare. Resultatet visar att beställarkompetensen brister mest hos IG-personal. Även bland utredare finns förbättringspotential, framför allt avseende it-forensiska undersökningar. Inte minst med tanke på att det är vanligt att

⁴⁹ Tabell B37 i tabellbilagan.

⁵⁰ Formuleringarna som används i frågor och svarsalternativ i Riksrevisionens undersökning är inte identiska med de i föreliggande undersökning och resultaten av jämförelsen ska därför tolkas med viss försiktighet.

utredningsledare delegerar uppgiften att beställa undersökningar till framför allt utredare, vilket framgår tidigare i detta kapitel.

Tabell 19. Andel (%) utförare som bedömer beställarkompetensen avseende kriminaltekniska, forensiska och it-forensiska undersökningar bland IG-personal och utredare (n).

	Mycket god eller god	Grundläggande	Bristfällig eller mycket bristfällig
<i>Kriminaltekniska undersökningar (Lokus och kriminaltekniker)</i>			
IG-personal	9 (27)	41 (124)	51 (155)
Utredare	20 (61)	49 (149)	31 (94)
<i>Laborativa undersökningar (Forensiker)</i>			
IG-personal	6 (8)	26 (37)	68 (96)
Utredare	38 (66)	48 (82)	14 (24)
<i>It-forensiska undersökningar (It-forensiker)</i>			
IG-personal	1 (2)	13 (19)	85 (121)
Utredare	15 (24)	39 (63)	46 (75)

När utförarna bedömer beställarkompetensen hos utredningsledare är bilden mer positiv, särskilt när det gäller kriminaltekniska och laborativa undersökningar. Åklagarnas beställarkompetens avseende laborativa forensiska undersökningar bedömer forensiker dock som sämre jämfört med den hos polisiära FU-ledare. Kompetensen att beställa it-forensiska undersökningar är dock lägre även här, särskilt hos åklagarna.

Tabell 20. Andel (%) utförare som bedömer beställarkompetensen avseende kriminaltekniska, forensiska och it-forensiska undersökningar bland polisiära FU-ledare och åklagare (n).

	Mycket god eller god	Grundläggande	Bristfällig eller mycket bristfällig
<i>Kriminaltekniska undersökningar (Lokus och kriminaltekniker)</i>			
Polisiära FU-ledare	40 (123)	42 (129)	17 (53)
Åklagare	39 (98)	45 (112)	16 (41)
<i>Laborativa undersökningar (Forensiker)</i>			
Polisiära FU-ledare	40 (67)	49 (82)	11 (18)
Åklagare	26 (38)	48 (70)	26 (37)
<i>It-forensiska undersökningar (It-forensiker)</i>			
Polisiära FU-ledare	20 (32)	42 (66)	38 (61)
Åklagare	13 (19)	37 (52)	50 (71)

Stöd till den utredande verksamheten

I den forensiska processen ingår inte enbart att utföra undersökningar åt utredningsverksamheten utan även att vara ett kompetensstöd till utredningssidan (Polismyndigheten 2020a, Polismyndigheten 2020f). I enkäten undersöktes därför på vilket sätt den forensiska verksamheten stödjer utredningssidan och om möjligheten till stöd i dag upplevs som tillräcklig av denna.⁵¹

Kriminaltekniker och it-forensiker arbetar nära utredningsverksamheten

Det är framför allt kriminaltekniker och it-forensiker som uppger att det är vanligt att de är iblandade i olika moment under förundersökningen, se tabell 21. Minst vanligt är det att laborativa forensiker uppger att de arbetar nära utredningssidan. Förklaringen till detta kan vara införandet av de forensiska stationer som ska fungera som en länk mellan utredningssidan och NFC, vilket innebär att utredningspersonal i första hand vänder sig dit. En annan förklaring kan också vara att avståndet till NFC upplevs längre än till andra verksamheter, som även innan omorganisation varit en del av polisen.

⁵¹ Tabeller till detta avsnitt med information om antalet svar och andelen svarande per kategori finns i tabellbilagan samt konfidensintervallen för utredningsledarnas svar, tabellerna B38 till B49.

Det framgår också att ju längre ett moment är från själva undersökningen desto mindre interaktion finns det mellan utförare och utredningsverksamheten. De vanligaste momenten där utförarna ger stöd till utredningsverksamheten är när de har löpande dialog med utredaren eller utredningsledaren om relevanta åtgärder i ärendet. Kriminaltekniker uppger också att det är vanligt att de är delaktiga i bevisvärdering av resultat från forensiska undersökningar. Både kriminaltekniker och it-forensiker uppger dessutom att det är vanligt att de deltar i genomförande av husrannsakan eller beslag. För övriga moment uppger samtliga funktioner att det är mer ovanligt än vanligt att de är inblandade i dessa.

Tabell 21. Andel (%) utförare som anger att det är ganska eller mycket vanligt att de är inblandade i olika moment under förundersökningen uppdelade utifrån typ av funktion (n).

	Kriminaltekniker	Lokus	Laborativa forensiker	It-forensiker
Löpande dialog med utredare/FU-ledare om relevanta åtgärder i ärendet	97 (201)	52 (52)	51 (97)	83 (140)
Genomförande av husrannsakan/beslag	51 (106)	44 (44)	2 (3)	61 (103)
Bevisvärdering av resultat från forensiska undersökningar	82 (172)	41 (41)	30 (57)	49 (82)
Planering av husrannsakan/beslag	31 (65)	18 (18)	3 (5)	30 (50)
Planering inför förhör	8 (17)	6 (6)	8 (15)	24 (40)
Framtagande av presentationer av den tekniska bevisningen inför huvudförhandling	23 (48)	13 (13)	7 (14)	17 (28)

Utredningsledare upplever inte att de får det it-forensiska stöd de behöver

Först kan konstateras att omkring hälften av utredningsledarna uppger att det är ganska eller mycket vanligt att de behöver stöd från flera delar av den forensiska verksamheten, dock olika mycket beroende på vilket moment det handlar om. Såväl åklagare som polisiära förundersökningsledare (polisiära FU-ledare) uppger att de framför allt behöver stöd i form av löpande dialog med specialister och vid bevisvärdering av resultat från forensiska undersökningar. Det är också vanligare att polisiära FU-ledare och åklagare

upplever sig vara i behov av stöd från it-forensiken än övrig forensisk verksamhet⁵².

Utredningsledarna fick även svara på i vilken utsträckning de upplever att de *får* det stöd de behöver i respektive moment. Svaren tyder på att de får stöd i den utsträckning som de själva uppger att de har behov av när det gäller laborativ och kriminalteknisk fältverksamhet, dock inte lika mycket när det gäller it-forensik. Det är framför allt polisiära FU-ledare som efterfrågar mer stöd när det gäller bevisvärdering, löpande dialog och vid framtagande av presentationer av it-forensisk bevisning inför huvudförhandling.

Att stödet i frågor som rör den laborativa verksamheten och fältverksamheten i stort sett motsvarar det upplevda behovet kan tyda på att införandet av de forensiska stationerna under de senaste åren har haft effekt. Ett av syftena med införandet har varit att forensiska stationer ska kunna ge vägledning till utredningsledaren i frågor om hur insamlat material kan undersökas och hur undersökningar bör prioriteras. Liknande arbetssätt har testats för den it-forensiska verksamheten i ett par regioner men det har ännu inte kommit något beslut om att införa it-forensiska stationer på nationell nivå.

---

⁵² På grund av en felaktig formulering i enkäten tillfrågades åklagare bara om behov av stöd från den laborativa och den it-forensiska verksamheten, inte fältverksamheten.

Avslutande diskussion

Regeringen har gett Polismyndigheten i uppdrag att öka antalet anställda med 10 000 fram till år 2024. Brås studie visar att den forensiska verksamheten har tagit del av satsningen och att antalet anställda har ökat i linje med myndighetens totala tillväxt under perioden 2017–2021.

Förstärkningarna har lett till en ökad produktion av forensiska undersökningar och Polismyndigheten har inrättat nya it-brottscentrum, omorganiserat de regionala laboratorieenheterna och inrättat forensiska stationer runt om i landet. Samtidigt visar resultaten i Brås studie att efterfrågan på forensiska undersökningar är fortsatt stor och att handläggningstiderna inom vissa ärendekategorier är långa. Obalansen mellan efterfrågan och utbud leder till att de undersökningar som beställs är av enklare slag, framför allt inom den it-forensiska grenen, eftersom de går snabbast. Det är också tydligt att flera av de hinder för en effektiv verksamhet som tidigare studier har uppmärksammat kvarstår. Bland annat finns det brister i beställningar av forensiska undersökningar och begränsningar i den forensiska kompetensen bland personal både i utrednings- och ingripandeverksamheten.

I detta avslutande kapitel presenteras ett antal förslag på hur Polismyndigheten kan fortsätta utveckla den forensiska verksamheten och därigenom bidra till att uppnå målet om bättre brottsbekämpning.

Den forensiska verksamheten kan inte möta efterfrågan

Det råder enighet kring att tillgången till forensiska undersökningar eller annat forensiskt stöd i dag inte kan tillgodose de behov som finns inom myndigheten. Utredningsledare efterfrågar fler och snabbare undersökningar och samtidigt upplever många utförare, framför allt i den it-forensiska och i den laborativa verksamheten, redan en hög arbetsbelastning. De långa handläggningstiderna, som huvudsakligen består av väntetid, är ytterligare ett tydligt tecken på att den forensiska verksamheten inte mäktar med inflödet från utredningssidan.

Möjligheter att öka den forensiska kapaciteten

Inom Polismyndigheten är man själv medveten om problemen med obalanserna och har därför tillsatt initiativ som Exegi för att identifiera sätt

att åtgärda problemen. Nedan följer några aspekter som Brå anser viktiga att beakta i det fortsatta arbetet med frågan.

Analysera behovet av forensiken utifrån ett utredningsperspektiv

Forensiken är en stödprocess till utredningsverksamheten och dimensioneringen av den forensiska verksamheten måste grunda sig på en analys av vilket värde den skapar för det brottsbekämpande uppdraget. Brå har i sin kartläggning av resursfördelningen inom myndigheten noterat att utredningsverksamheten har växt i betydligt högre utsträckning än den forensiska verksamheten. Det är inte nödvändigtvis så att all satsning på utredningsverksamheten också bör följas av en likvärdig satsning på forensiken. Däremot rekommenderar Brå att Polismyndigheten vid varje förändring på utredningssidan ställer sig frågan vilka konsekvenser förändringen kan medföra för den forensiska processen. I det ingår även analyser av vilka brottstyper som Polismyndigheten avser att prioritera. Om det är brott som ofta kräver en forensisk analys för att leda till åtal kan mer personal inom forensiken vara minst lika viktig som fler utredare för att uppnå en effektiv utredning. Här är det även viktigt att komma ihåg att den forensiska verksamheten inte bara bistår med regelrätta undersökningar utan, som framkommer i vår studie, även har en viktig roll i att via löpande dialog med utredningsledare stötta under utredningens gång.

Den it-forensiska verksamheten har lägst kapacitet

Resultaten från Brås enkätundersökning har tydligt visat att det är den it-forensiska verksamheten som har svårast att tillmötesgå behovet från utredningsverksamheten. Utredningsledare uppger att de drar sig för att beställa it-forensiska undersökningar för att inte riskera långa väntetider. It-forensiker är också den funktion som skattar sin arbetsbelastning som högst. Även utifrån personalstatistiken kan Brå se att antalet it-forensiker inte nått upp till de behov som Polismyndigheten själva identifierat. Brås kortanalys (Brå 2022a) visar vidare att det förekommer it-forensiska undersökningar i cirka två procent av alla utredda ärenden. Med tanke på att det bedöms finnas direkta eller indirekta it-inslag i nästan samtliga utredningar (Brå 2016) är detta ytterligare ett tecken på att verksamheten är underdimensionerad. Utifrån studiens resultat är Brås bedömning att personalbehovet i den it-forensiska verksamheten bör vara prioriterat för Polismyndigheten.

Viktigt att hitta lösningar på svårigheterna att rekrytera

Den tekniska utvecklingen kommer inte sakta ner och det är viktigt att Polismyndigheten säkrar sin it-forensiska kapacitet långsiktigt. Samtidigt tycks det finnas stora svårigheter att rekrytera just it-forensiker, som har en kompetens som är eftertraktad även på övriga delar av arbetsmarknaden. Mot bakgrund av detta blir det tydligt att det inte finns någon enkel lösning gällande underdimensioneringen av den it-forensiska verksamheten. Inom ramen för ett regeringsuppdrag har Polismyndigheten tagit fram en rad förslag för att öka kompetensförsörjningen. Bland annat finns där förslag om att samarbeta med lärosäten som utbildar i den kompetens som efterfrågas (Polismyndigheten 2022d). Brå stödjer det förslaget och uppmuntrar även Polismyndigheten att se över fler möjligheter att öka inflödet av personal från externa utbildningar eller själva utbilda befintlig personal inom polisen som vill arbeta med it-forensik.

Se över om andra funktioner kan avlasta it-forensiker

I avvaktan på rekrytering av fler it-forensiker bör Polismyndigheten även undersöka om det finns andra sätt att avlasta den befintliga personalen. I enkätundersökningen framkom bland annat att it-forensiker ofta arbetar med uppgifter där deras specialistkompetens inte behövs, vilket även påvisats i en tidigare studie av Brå (2016). I granskningen av verksamhetsstatistiken i denna rapport framkommer också att en majoritet av de undersökningar som genomförs inom den it-forensiska verksamheten är mobil- och datatömningar. Brå ser det därför som angeläget att undersöka vilka delar av det it-forensiska arbetet som kan utföras av någon med liknande kompetens, men med kortare utbildning. För att säkra kvaliteten kan det finnas fördelar om en sådan funktion är knuten till ett it-brottscentrum. Ett liknande förslag har förts fram av myndighetens internrevision (Polismyndigheten 2020c) där de föreslår olika nivåer för funktionen it-forensiker.

Fastställd andel civila begränsar möjligheten till riktade satsningar

I motsats till fördelningen totalt inom Polismyndigheten utgör civila majoriteten av de samlade resurserna i den forensiska verksamheten, framför allt bland it-forensiker och laborativa forensiker. Sedan 2018 har fördelningen 70 procent poliser och 30 procent civila varit ett riktmärke i Polismyndighetens tillväxtarbete. Samtidigt har antalet poliser ökat mindre än prognosticerat medan antalet civila har ökat mer. Detta begränsar kraftigt hur många fler civila som Polismyndigheten kan anställa under de kommande åren under förutsättningen att de bibehåller riktmärket. Den forensiska verksamheten är inte heller den enda verksamhet inom

Polismyndigheten som till stor del består av civila utan deras behov konkurrerar med andra behov inom bland annat service och it. Brå bedömer att ett fast mål för andelen civila riskerar att hindra en ändamålsenlig kompetensförsörjning av såväl den forensiska verksamheten som myndigheten i stort.

Möjligheter att minska antalet beställningar

Att öka kapaciteten handlar också om att använda befintlig personal så effektivt som möjligt. I det ingår att se över om Polismyndigheten kan prioritera de forensiska resurserna till vissa ärenden för att ge utrymme att hantera de mest prioriterade undersökningarna snabbare än i dag.

Utredningsledare bör överväga andra alternativ när det är möjligt

I dag har utredningsledare obegränsad rätt att lägga de beställningar som de anser är nödvändiga. Samtidigt ska de enligt Polismyndighetens rutiner och handböcker se till att använda myndighetens resurser på ett effektivt sätt och därför noga överväga relevansen för varje enskild undersökning. De forensiska resurser som tas i anspråk för spårsäkring eller forensisk undersökning måste därför vara rimliga utifrån det enskilda ärendets betydelse i relation till andra ärenden (Polismyndigheten 2020b). I Brås enkätstudie framkommer dock att alla beställningar inte är nödvändiga och att undersökningar ibland genomförs för ärenden som redan lagts ned. Resultatet från verksamhetsuppföljningen visar även att utredningsledare i dag tenderar att skicka in fler undersökningar per ärende jämfört med 2017. Polismyndigheten kan här behöva se över om ökningen handlar om reella behov som ökat eller om det beror på en osäkerhet bland utredningsledarna om vad som krävs för en fällande dom. I slutändan handlar det om att utredningsledare måste ta in hela myndighetens resursanvändning i sin bedömning av vad som är effektivt att skicka på forensisk analys och vad som är möjligt att få svar på med hjälp av andra utredningsåtgärder.

Utredningsledarna kan behöva stöd i vilka ärenden som ska prioriteras

Samtidigt kan det vara svårt för en utredningsledare att avgöra relevansen av en enskild undersökning och hur den ska prioriteras i förhållande till andra. Utredningsledare kan därför behöva stöd i det av någon med mer överblick av vilka andra utredningar som pågår parallellt och aktuell kapacitet att kunna hantera efterfrågan i den forensiska verksamheten. En roll som de forensiska stationerna har potential att ha. Ett sådant "bollplank" saknas dock för den it-forensiska verksamheten idag. Sammantaget ser Brå ett behov

av att Polismyndigheten ser över hur stödet till utredningsledare avseende prioritering kan öka.

Förbättra kompetensen för att göra enklare undersökningar på lokal nivå

Det finns i dag inte resurser för att alla brottsplatsundersökningar, spårsäkningar, laborativa eller it-forensiska undersökningar ska kunna utföras av experter med gedigen utbildning för ändamålet – åtminstone inte inom rimlig tid. För att vinna tid kan utredningsledare överlåta vissa undersökningar till en annan funktion. I vår enkätstudie svarade drygt hälften av utredningsledarna att det är ganska eller mycket vanligt att de själva eller en utredare genomför it-forensiska undersökningar av enklare karaktär. Det är även sedan tidigare uppmärksammat att ingripandepoliserna ofta får spårsäkra när lokus eller kriminaltekniker inte finns tillgängliga (Polismyndigheten 2019c). Innan 2019 avlastade även de regionala forensiska sektionerna NFC med enklare laborativa undersökningar.

Samtidigt visar Brås studie att kunskapen avseende forensik ibland är bristfällig i personalgrupper som inte huvudsakligen arbetar med det. Brå ser därför ett behov av att Polismyndigheten kartlägger vilka forensiska moment som i dag utförs utanför den forensiska verksamheten. I de grupper där det är särskilt vanligt kan det finnas behov av riktade utbildningsinsatser. Det kan även vara aktuellt för de regioner där personal med kriminalteknisk fältkompetens har minskat. I redovisningen av it-uppdraget till regeringen uppger Polismyndigheten att kompetensöverföring från specialister till utredningsverksamheten är en nyckelaktivitet för att höja kompetensen inom myndigheten (Polismyndigheten 2022d). Med detta menas att specialister lär ut enklare metoder till utredare allteftersom de blir mer etablerade. Det är ett arbetssätt som Brå även ser möjligheter att införa för andra delar av den forensiska verksamheten. Samtidigt är det viktigt att följa upp vilka konsekvenser det får att enklare undersökningar genomförs på lokal nivå. Om utredningsresultatet blir likvärdigt samtidigt som det avlastar den forensiska verksamheten och dessutom kan genomföras snabbare kan det bidra till en effektiv lösning på nuvarande situation.

Se över prioriteringar i den forensiska verksamheten

Så länge det inte finns kapacitet att hantera efterfrågan bör Polismyndigheten enligt Brås mening se över om det finns ytterligare utrymme att prioritera resurserna i den forensiska verksamheten. Det främsta verktyg som finns tillgängligt idag för prioritering mellan forensiska undersökningar är att ge undersökningar förtur. I och med införandet av snabbare lagföring utförs

nästan hälften av alla undersökningar med förtur idag av enklare ärenden så som narkotikainnehav. Att prioritera upp ärenden inom snabbare lagföring innebär dock samtidigt att andra ärenden prioriteras ner. För att hantera dessa skyndsamt måste andra ärenden läggas åt sidan. Här ser Brå att det finns en målkonflikt som behöver synliggöras. Å ena sidan är hela poängen med snabbare lagföring att ärendena går snabbt, varför de måste prioriteras. Å andra sidan tar dessa ärenden utrymme från andra undersökningar. Hur detta ska balanseras är en viktig fråga framåt för den forensiska verksamheten, särskilt som antalet ärenden inom snabbare lagföring kan förväntas öka allteftersom förfarandet fortsätter implementeras runt om i landet.

Utifrån ovanstående diskussion är det positivt att NFC nu ser över förtursskäl. I det arbetet är det viktigt att hitta en rimlig nivå både för hur många ärenden som bör ha förtur och vilka. Det kan komma att innebära att vissa undersökningar inte kommer kunna levereras inom samma tid som idag, det är dock oundvikligt i en verksamhet med begränsade resurser.

Förbättringsmöjligheter inom nuvarande struktur

Denna studie visar att det finns en hel del effektiviseringsmöjligheter inom den forensiska verksamheten som inte kräver några större förändringar i nuvarande processer eller organisation.

Bättre kvalitet på beställningar kan avlasta utförarna

Bättre beställningar har efterfrågats i flera tidigare studier och Brås resultat visar att det fortfarande finns grundläggande brister i många beställningar. Vanliga brister är att beställningar ofta är vaga vad gäller syftet eller utformade så att det uppstår misstanke att beställaren vill ha ”hängslen och livrem”. Gemensamt för de beskrivna bristerna är att utförarna inte kan lösa dem på egen hand utan att det kräver en kontakt med beställaren eller ansvarig handläggare i ärendet. Tydligare beställningar kan korta handläggningstiden i det enskilda ärendet men också frigöra tid som kan användas till andra beställningar.

Oavsett kvaliteten i beställningen är det viktigt att beställare och utförare har kontakt med varandra om ny information kommer fram. Det förutsätter dels en kultur som tillåter och uppmuntrar kontakt över verksamhetsgränser, dels att det finns enkla kontaktvägar mellan beställare och utförare. Enkätresultaten tyder på att det finns hinder i verksamheten för sådant

informationsutbyte. Utredningsledare uppger att det är ovanligt med feedback på deras beställningar och utförarna uppger att det är svårt att få kontakt med ansvarig förundersökningsledare eller utredare.

Sammanhållet it-system minskar risk för fel och informationsförlust

I de öppna enkätsvaren framgår också att grundläggande administrativa uppgifter som k-diarienummer, beslagsnummer eller namn och kontaktuppgifter till ansvarig handläggare ibland är felaktiga eller rentav saknas. Dessa uppgifter finns i många fall redan i DurTvå⁵³ och en teknisk lösning där sådana uppgifter överförs automatiskt mellan olika system skulle minska risken för sådana ”slarvfel”. I ett sådant it-system skulle det även vara önskvärt att undersökningsledare kan se vilka undersökningar som är beställda i ett ärende samt status på dem för att minska risken att inaktuella beställningar utförs. I en undersökning av forensiska verksamheter i olika europeiska länder har integrering av forensiska system med utredningsstöd bedömts som en framgångsfaktor (ENFSI 2019). Polismyndigheten har tidigare aviserat att man planerar att integrera de forensiska systemen med det befintliga utredningsstödet (Polismyndigheten 2018a). Brå ställer sig bakom förslaget.

Viktigt att behålla personal för att inte minska produktiviteten

Polisen och den forensiska verksamheten har genomgått flera stora omorganisationer under de senaste åren. Bedömningen har varit att det krävs för att uppnå en effektiv verksamhet, samtidigt är man inom myndigheten medveten om att effektiviteten kan minska under de första åren (Polismyndigheten 2018a). Brå kan se att under tiden för den forensiska omorganisationen har personalomsättningen varit hög samtidigt som produktiviteten minskat, det gäller särskilt den laborativa verksamheten. När den nya organisationen nu är på plats är det viktigt att se till att behålla personalen och den kompetens de besitter. Det är kostsamt att rekrytera och ta tid från mer erfarna kollegor att lära upp ny personal, något även Polismyndigheten betonar i sin *Attrahera och behålla-strategi*. Det blir särskilt viktigt inom den forensiska verksamheten som har hög andel civil personal som överlag har en något högre omsättning än deras kollegor från polisutbildningen (Polismyndigheten 2021b).

---

⁵³ DurTvå (Datoriserad utredningsrutin och tvångsmedelshantering) är polisens it-stöd för brottsutredning och tvångsmedelsanvändning.

Förbättra möjligheten till verksamhetsuppföljning

Brå kan konstatera att möjligheterna att följa upp den forensiska verksamhetens kapacitet och produktion, särskilt inom det kriminaltekniska fältarbetet och inom it-forensiken är begränsade. Att beställningar och undersökningar registreras i olika system är ett av hindren men det har även funnits begränsningar i att följa utvecklingen av olika forensiska kompetenser i personalstatistiken samt att fastställa tidsåtgången för olika moment i den forensiska processen. Detta påverkar framför allt möjligheten att följa upp den kriminaltekniska fältverksamheten och it-forensiken.

Brå ser därför behov av att Polismyndigheten ser över nuvarande system och rutiner för hur verksamhetsstatistiken registreras och följs upp. Det är även viktigt att tänka på att verksamhetsuppföljningen av den forensiska verksamheten med fördel kan inkludera ett bredare och längre perspektiv än det gör i dag. I de uppföljningar Brå har tagit del av är det framför allt det totala antalet undersökningar och den totala handläggningstiden som redovisas och följs upp – samma mått som Brå till stor del fokuserat på eftersom det är de som finns tillgängliga.

Det vore dessutom önskvärt att enkelt kunna följa upp den forensiska verksamheten i relation till dess förmåga att stödja utredningsverksamheten. Så som systemen är utformade i dag går det till exempel inte att få fram uppgifter om i vilken utsträckning undersökningar resulterar i en träff eller om ärenden med en forensisk undersökning blir uppklarade. Handläggningstiden bör dessutom på ett bättre sätt återspegla den faktiska tiden det tar innan utredningsledare får resultat från beställda undersökningar. I slutändan handlar det om att få bättre insyn i på vilket sätt som den forensiska verksamheten kan stötta och vägleda utredningsprocessen och leda till att polisen klarar upp fler brott.

Avslutning

Sammanfattningsvis kan konstateras att den forensiska verksamheten inte är rätt dimensionerad för att tillgodose utredningsverksamhetens behov i dag. Det finns också ett flertal hinder och brister som hämmar produktiviteten i verksamheten. Brå lämnar i den här rapporten ett antal förslag hur den forensiska verksamheten kan bli ett bättre stöd till utredningsverksamheten. Vissa av förslagen innebär att Polismyndigheten fortsätter initiativ som redan är påbörjade medan andra kräver mer genomgripande förändringar.

Referenser

Brottsförebyggande rådet, Brå (2015). *Brå-Lean, Försöksprojekt för ökad uppkläring av mängdbrott*. Rapport 2015:19. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Brottsförebyggande rådet, Brå (2016). *It-inslag i brottsligheten och rättsväsendets förmåga att hantera dem*. Rapport 2016:17. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Brottsförebyggande rådet, Brå (2020). *Snabbare lagföring - Utvärdering av en försöksverksamhet i norra Stockholm*. Rapport 2020:3. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022a). *Polisens forensiska undersökningar – Utveckling av förekomst och handläggningstid i utredda ärenden Kortanalys 3/2022*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Brottsförebyggande rådet, Brå (2022b). *Polisanmälda dataintrång – karaktär, utmaningar, utvecklingsområden*. Rapport 2022:8. Stockholm: Brottsförebyggande rådet

European Network of Forensic Science Institutes, ENFSI (2019). *Working paper-Benchmarking project of European Forensic Laboratories for Strategic Planning Purposes*. Dnr: A575.861/2017.

Foronda, C., MacWilliams, B., & McArthur, E. (2016). Interprofessional communication in healthcare: An integrative review. *Nurse education in practice*, nr 19, s. 36–40.

Interprofessional Education Collaborative Expert Panel, IPEC (2011). *Core Competencies for Interprofessional Collaborative Practice: Report of an Expert Panel*. Interprofessional Education Collaborative, Washington, D.C.

Ludwig, A. & Fraser, J. (2014). Effective use of forensic science in volume crime investigations: Identifying recurring themes in the literature. *Science & Justice*, Vol. 54, Nr 1, s. 81-88.

Olde Bekkink, M., Farrell, S. E., & Takayesu, J. K. (2018). Interprofessional communication in the emergency department: residents' perceptions and

implications for medical education. *International journal of medical education*, nr 9, s. 262–270.

Polismyndigheten (2018a) *Redovisning av regeringsuppdraget - Uppdrag till Polismyndigheten att redovisa hur polisverksamheten ska stärkas och utvecklas*. Dnr: A510.044/2017

Polismyndigheten (2018b) *Polismyndighetens budgetunderlag 2019–2021*. Dnr A012.751/2018, Saknr 902

Polismyndigheten (2018c) *Den forensiska verksamheten inom NFC:s sektioner i Linköping – Nulägesbild mars 2018*. NFC Rapport 2018:05. Dnr A143.757/2018

Polismyndigheten (2018d) Nationellt forensiskt centrum, kompetensförsörjningsplan 2018–2020.

Polismyndigheten (2018e). *Utredning under icke kontorstid. Tillsynsrapport 2018:6*. Stockholm: Polismyndigheten. Dnr A094.519/2018, Saknr 128

Polismyndigheten (2019a) *Koncentration av Polismyndighetens laborativa verksamhet och inrättandet av forensiska stationer*. Beslutsprotokoll RPC 121/2019. Dnr A311.877/2019, Saknr 479.

Polismyndigheten (2019b) *Analys av behov nationella avdelningar mot 2024*. Dnr A.446.057/2019, Saknr 129.

Polismyndigheten (2019c) *Granskning av förmågan hos poliser i yttre tjänst att genomföra initiala forensiska utredningsåtgärder*. Internrevisionen. Dnr A519.609/2018, Saknr 977

Polismyndigheten (2019d) *Polismyndighetens strategiska verksamhetsplan 2020–2024*. PM 2019:41 Saknr 191.

Polismyndigheten (2020a) *Polismyndighetens riktlinjer för begäran om forensisk undersökning*. PM 2020:36. Saknr 479

Polismyndigheten (2020b) *Polismyndighetens handbok för begäran om forensisk undersökning*. PM 2020:38. Saknr 479

Polismyndigheten (2020c). *Granskning av den it-forensiska verksamheten*. Internrevisionen. Dnr A482.094/2019, Saknr 977

Polismyndigheten (2020d) Underlag för beslut avseende en kvalitetssäker nationell forensisk fältverksamhet på de forensiska sektionerna: kvalitetssäkrade forensiska resultat från platsundersökning till rättssal. Rapport 1. NFC 2020:12

Polismyndigheten (2020e) Polismyndighetens tillväxtstrategi. PM 2020:9 Saknr 191

Polismyndigheten (2020f) Polismyndighetens riktlinjer för it-forensisk verksamhet. PM 2020:18. Saknr 470

Polismyndigheten (2020g) *It-forensisk verksamhet inom Polismyndigheten. It-forensisk verksamhet 2020–2024*. NFC Inriktning 2024. Saknr 470

Polismyndigheten (2020h) *Redovisning av regeringsuppdrag - Uppdrag till Polismyndigheten att vidta åtgärder rörande kompetensförsörjning och kompetensutveckling avseende bekämpning av it-relaterad brottslighet*.

Polismyndigheten (2021a) Operationsorder version 2.0, Operationens namn: NFC Insats Vilgot. Dnr: A096.603/2021

Polismyndigheten (2021b). Årsredovisning 2020. Stockholm: Polismyndigheten. Dnr: A163.246/2020. Saknr: 978

Polismyndigheten (2021c) Undantag från riktlinje för begäran om forensisk undersökning. Beslutsprotokoll NFC 36/2021. Dnr A537.301/2021, Saknr 479.

Polismyndigheten (2021d) Polismyndighetens budgetunderlag 2022–2024. Dnr A610.496/2020

Polismyndigheten (2021e) *Uppdrag Exegi – långsiktig och hållbar forensisk förmåga*. Dnr A540.499/2021 Saknr 124.

Polismyndigheten (2022a) *Granskning av strategisk styrning av den forensiska verksamheten*. Internrevisionen. Dnr A678.983/2021, Saknr 977

Polismyndigheten (2022b) Slutrapport Operation Dictum. Dnr A300.381/2021 Saknr 124.

Polismyndigheten (2022c) *Polismyndighetens årsredovisning 2021*. Dnr A109.494/2021 Saknr 978

Polismyndigheten (2022d). *Polismyndighetens arbete med kompetensutvecklingsinsatser avseende bekämpning av it-relaterad brottslighet.*

Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten (2019) Våldsbrott i nära relationer och sexualbrott mot vuxna – En gemensam granskning av polisens och åklagarens handläggning. Granskningsrapport 2019, dnr A252.474/2018 / Tillsynsrapport 2019:1

Riksrevisionen, RiR (2015). *It-relaterad brottslighet – polis och åklagare kan bli effektiva.* RiR 2015:21. Stockholm: Riksrevisionen.

Riksrevisionen, RiR (2017) *Från spår till bevis – polisens forensiska organisation.* RiR 2017:16 Stockholm: Riksrevisionen

Riksrevisionen, RiR (2022) *Riksrevisionens uppföljningsrapport 2021.* Dnr 1.2.2-2021-0960

Justitiedepartementet (2021) *Uppdrag till Brottsförebyggande rådet att utvärdera satsningen på 10 000 fler polisanställda.* Dnr: Ju2021/02238

Justitiedepartementet (2017) *Uppdrag till Polismyndigheten att redovisa hur polisverksamheten ska stärkas och utvecklas.* Dnr: Ju2017/08662/PO.

Statskontoret (2016) *Häkningstider och forensiska undersökningar – Förslag till en snabbare forensisk process.* Rapport 2016:2

Statskontoret (2018) *Ombildningen till en sammanhållen polismyndighet.* slutrapport 2018:18. Redigera

Åklagarmyndigheten (2017) *Kriminalteknik – en handbok för åklagare.* Utvecklingscentrum Göteborg.

Övriga källor

Gedda, Niklas (2020) *Polislabb stängs men ersätts inte av NFC.* SVT. 27 februari. <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/upsala/polislabb-stangs-men-ersatts-inte-av-nfc> (hämtad 2022-10-28)

Saco-NFC (2020) *Saco-NFC lämnar förtroendemannauppdraget.* Skrivelse mottagen via mail den 2022-11-03

Bilageförteckning

Bilaga 1	Metod.....	90
Bilaga 2	Tidigare rapporter och utredningar	98

Bilaga 1 Metod

I föreliggande bilaga presenteras den datainsamling som ligger till grund för rapportens resultat och slutsatser. Utöver de metoder som presenteras nedan har Brå haft löpande kontakt med en referensgrupp med sakkunniga inom Polismyndigheten.

Intervjuer

Inför datainsamlingen genomförde Brå en förstudie där representanter från såväl NFC som samtliga regioner intervjuades. I varje region intervjuades både medarbetare från RC3 och från de regionala forensiska sektionerna. Samtalen genomfördes i syfte att få bättre kunskap om den forensiska verksamheten samt för att identifiera relevanta funktioner som skulle ingå i populationen för enkätutskick och analyser av personaldata. De medverkande i förstudien har även kontaktats i senare skede av studien för att få råd i frågor som uppkommit under bearbetning av data.

Personalstatistik

Brå har inhämtat uppgifter från Polismyndigheten avseende anställda. Urvalskriterierna för att ingå var att personen ifråga var tillsvidareanställd i Polismyndigheten den 31 december under åren 2015 till 2021. Det är med andra ord en ögonblicksbild från en dag per år. Endast 2017 till och med 2021 ingår i rapportens redovisning då det är under dessa år som satsningen pågått men föregående år har inkluderats i analysen för att säkerställa att 2017 är ett rimligt *basår*.

Endast personal som tillhör verksamhetsområde *forensik* ingick i beställningen. Materialet har dock kompletterats med anställda som har funktionen *it-forensiker* samt två regioners *lokus*. Nämnda funktioner var inte inkluderade i verksamhetsområde forensik i Polismyndighetens databaser men definieras av Brå som en del av den forensiska verksamheten. I rapportens slutfas fick Brå även kännedom om att it-forensiska bildanalysundersökningar i tre regioner inte sker på RC3 utan på regionala sektioner för kamerabevakning och analys (SKA). De anställda som arbetar på dessa sektioner saknas i vårt underlag vilket tyder på att de inte har funktionen it-forensiker. Det saknas troligen ytterligare anställda som arbetar med it-forensik men inte ingår i det material Brå har fått ta del av. I granskning av den it-forensiska verksamheten beräknas antalet it-forensiker

till 350 och i NFC:s strategiska dokument till 301 (Polismyndigheten 2020c, Polismyndigheten 2020g). Brås underlag utgörs av omkring 60–120 färre motsvarande år. Sammanfattningsvis gör detta att nivån avseende antal anställda inom verksamhetsområde it-forensik i Brås analyser bör tolkas med försiktighet.

I det beställda datamaterialet framgår bland annat vilken funktion personen har, var i organisationen hen är anställd, ålder, kön och utbildningsbakgrund. Datat har bearbetats och analyserats i SPSS. Utifrån tillgänglig information har de anställda delats in i de tre verksamhetsgrenarna samt en övrig kategori som enbart ingår i analyser av den totala forensiska verksamhetens utveckling.

Tabell 22. Beskrivning av vilka funktioner i de olika verksamhetsgrenar som inkluderats respektive exkluderats beställningen av personaldata från Polismyndigheten.

Kriminaltekniskt fältarbete	Laborativ forensik	It-forensik
Funktion: Kriminaltekniker och Lokus/Lokal brottsplatsundersökare Nivå: Region	Funktion: Samtliga Nivå: NFC <i>Exkl. Sektion: Informationsteknik NFC Grupp: Mjukvaruforensik 1, Hårdvaruforensik 1, Data och Mobil och elektronik</i>	Funktion: it-forensiker, forensiker it och it-tekniker Nivå: Region Sektion: Informationsteknik NFC Grupp: Mjukvaruforensik 1, Hårdvaruforensik 1, Data och Mobil och elektronik Funktion: Samtliga Nivå: Region Sektion: it-brott

Chefer (sektionschef, bitr. chef och gruppchef) har exkluderats från materialet för att göra de tre verksamhetsgrenarna jämförbara (de saknas i uttaget för det kriminaltekniska fältarbetet och delar av it-forensiken). Detta kan påverka vilken nivå som redovisas i Brås analyser jämfört med Polismyndighetens redovisningar. Däremot gör Brå bedömningen att utvecklingen inte påverkas nämnvärt, då antalet chefer i förhållande till personal för den laborativa verksamheten legat relativt stabilt under perioden.

Verksamhetsstatistik rörande produktion och handläggningstid

Brå har i samråd med NFC begärt in och bearbetat data från ärendehanteringssystemen Forum och TekPro. Forum är ett ärendehanteringssystem som fungerar som laborativt stödverktyg och används av NFC. Ärendehanteringssystemet TekPro fungerar som kriminaltekniskt verktyg och innehåller uppgifter om undersökningar vid Polismyndighetens forensiska sektioner och it-brottscentrum. Uppgifterna från TekPro är begränsade till de som finns att tillgå i det uppföljningsverktyg som NFC utvecklat tillsammans med It-avdelningen. Underlagen har bearbetats i Excel och sedan analyserats i SPSS.

Vilka underlag som har inhämtats och hur de har bearbetats styrs av om det är produktionen eller handläggningstiden inom den forensiska verksamheten som analyserats.

Produktion

Analysen av produktion bygger på data från Forum och TekPro rörande avslutade undersökningar under perioden 2017–2021. Eftersom utgångspunkten är produktion och inte beställningar av forensiska undersökningar har rader i TekPro med undersökningsstatus ”ej utförd” exkluderats från analysen. Enligt uppgift från NFC är inte annullerade undersökningar med i underlaget från Forum. I den samlade redovisningen av den forensiska produktionen har antalet avslutade undersökningar i Forum och TekPro summerats. Uppdelning av produktion per verksamhetsgren har gjorts utifrån antagandet att den laborativa forensiken registrerar i ärendehanteringssystemet Forum medan undersökningar registrerade i TekPro kategoriseras som fältverksamhet respektive it-forensik utifrån vilket ämnesområde som undersökningen är registrerad under. Detta är en förenkling av verkligheten. Den laborativa verksamheten har under den studerade perioden steg för steg övergått till att registrera i Forum i stället för TekPro. Brås sätt att kategorisera verksamheten betyder att den laborativa produktionen underskattas och fältverksamheten överskattas i början av perioden och att denna under-/överskattning successivt minskar. Utvecklingen av antalet avslutade undersökningar inom fältverksamheten respektive den laborativa verksamheten ska med andra ord tolkas försiktigt. Tyvärr är registreringen i TekPro så präglad av regionala variationer att Brå inte kunnat göra en mer finjusterad uppdelning mellan fält och labb baserat på vilka undersökningar som registrerats. Studerar man enskilda undersökningstyper som är tydliga exempel på fältbaserad verksamhet, så

som brottsplatsundersökningar⁵⁴, är trenden dock densamma – de minskar över tid.

När det gäller uppdelningen mellan fältverksamhet och it-forensik har en justering gjorts. Detta då undersökningstypen "Bild-/ljudundersökning" i TekPro ligger under ämnesområdet "Kriminalteknik" men har klassats som it-forensik, utifrån kommentarer från NFC.

Handläggningstid

Brås analys av handläggningstider baseras på data från Forum. Enligt uppgift från NFC är handläggningstider i TekPro ett mått som varken redovisas eller används för intern uppföljning. Till skillnad från produktionen är enheten för analysen ett ärende och inte en enskild undersökning. Med ärende avses ett polisiärt ärende motsvarande ett referensnummer (K-nummer) i Polismyndighetens diarium. Då uttag från Forum på referensnummernivå innehåller betydligt mindre uppgifter har Brå utgått från ett uttag på diarienummernivå (utifrån NFC:s diarium) och sedan rensat på dubletter i kolumnen för referensnummer. Kontroller har sedan gjorts mot de uppgifter som presenteras i årsredovisningen för att säkerställa att hanteringen inte skapat en skevhet i materialet. Nåra sådana skevheter upptäcktes inte.

I analysen har Brå utgått från variabeln *handläggningstid* i underlaget. I medföljande dokument som Brå fått ta del av anges definitionen av handläggningstid som medelvärdet av antalet dagar ett ärende varit öppet, från första materialet inkom till avslutat. På fråga har NFC förtydligat att handläggningstiden mäts från att spåret/godset registreras hos NFC:s mottagningsfunktion till dess att den sista undersökningen som kan kopplas till ärendet avslutas. Däremellan kan det med andra ord finnas relevanta ledtider som utifrån Brås förståelse inte följs upp. Det kan bland annat röra sig om tiden mellan att en forensisk analys beställs till dess att ett resultat kommuniceras. Vidare tycks det inte finnas någon systematisk uppföljning för i vilken utsträckning den forensiska verksamheten kan leverera de svar som utredningssidan efterfrågar.

För att undvika att ärenden med extremt lång handläggningstid ska påverka resultatet på ett sätt som inte korrekt speglar verksamheten överlag har ärenden med en handläggningstid över 999 dagar exkluderats ur analysen.

---

⁵⁴ Inom polisen används termen "platsundersökning" eftersom platsen där spår säkras inte alltid är samma som där brottet begicks.

Totalt handlar det om 575 ärenden som exkluderats, vilket motsvarar 0,2 procent.

Enkätstudie

Under våren 2022 skickade Brå ut enkäter till de funktioner inom Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten som på olika vis arbetar med eller har behov av forensiska undersökningar. Respondenterna kontaktades via mejl och fick möjlighet att svara på en digital enkät via länk.

Population och urval

Målpopulationen i enkätstudien är representanter från utredningsverksamheten och polisens forensiska verksamhet. Enkätstudien är en totalundersökning. Utredningsverksamheten representeras av åklagare och polisiära förundersökningsledare (polisiära FU-ledare). I gruppen åklagare ingår samtliga åklagare som vid tidpunkten för enkätutskicket arbetade som förundersökningsledare i ärenden som upprättats av polisen. Motsvarande population av förundersökningsledare inom Polismyndigheten är samtliga anställda som har beteckningen ”FU-ledare” enligt *Polismyndighetens riktlinjer för personalnomenklatur*. Brå bedömde att frågeformulären skulle bli väldigt omfattande och därmed tidskrävande för FU-ledare och åklagare att fylla i om de innehöll frågor kring forensikens samtliga tre verksamheter. Av den anledningen delades respondenterna slumpmässigt upp så att de fick ett frågeformulär med frågor om antingen kriminalteknisk fältverksamhet, laborativ forensik eller it-forensik.

Representanter för den forensiska verksamheten delades upp utifrån om de tillhör kriminalteknisk fältverksamhet, laborativ forensik eller it-forensik, se tabell 23. Funktionerna identifierades med hjälp av kontaktpersoner från Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten. Utöver antal respondenter per funktion har Brå inte haft mer information om undersökningspopulationen polisiära FU-ledare och åklagare.

Tabell 23. Funktioner i den forensiska verksamheten som ingår i undersökningspopulationen för enkätstudien.

	Kriminalteknisk fältverksamhet	Laborativ forensik	It-forensik
Funktion enligt personalnomenklaturen	Lokal brottsplatsundersökare ⁵⁵ , kriminaltekniker	Forensiker, forensiker förste, forensisk generalist, forensiker laborant	Tekniker it-brott, forensiker it

Frågeformulärens innehåll

Frågorna i enkäterna gällde 1) upplevt kapacitet och belastning av den forensiska verksamheten, 2) forensisk förmåga, 3) beställningsprocessen, 4) stöd till utredningsverksamheten samt 5) hinder för en effektiv forensisk verksamhet. Under konstruktionen inhämtades synpunkter på formuleringar av frågor och svarsalternativ från företrädare för de olika verksamheter som undersöks i enkäten. För att minska antalet frågor att besvara för utredningsledare har dem slumpmässigt delats in i tre grupper. Respondenter i den första gruppen fick en enkät med frågor om den kriminalteknisk fältverksamhet, de i den andra en med frågor om laborativ forensik och den tredje en med frågor om it-forensisk verksamhet. Sammanlagt konstruerades tio olika frågeformulär i enkätssystemet Artologik som huvudsakligen bestod av slutna frågor med förutbestämda svarsalternativ. Enstaka slutna frågor följdes upp av fritextfrågor där respondenterna fick utveckla sina svar.

Tillvägagångssätt

Respondenterna fick ett följebrev till sin e-post som innehöll en länk till deras respektive enkät samt instruktioner för när och hur enkäten skulle fyllas i. Enkätutskicket till åklagarna administrerades av Brå. Eftersom Polismyndigheten bedömde att de av säkerhetsskäl inte kunde lämna ut e-postadresser till samtliga respondenter till Brå, administrerades utskicket av Polismyndigheten. Enkäten skickades ut till samtliga respondenter under vecka 17 våren 2022. Utskicket följdes av två påminnelser under vecka 18 och 19. Den totala svarstiden var 18 dagar.

⁵⁵ I region Nord finns lokus som inte arbetar heltid med uppgiften och därför inte registreras som lokus i Polismyndighetens personalsystem. Dessa identifierades med hjälp av region Nord och ingick i urvalet.

Tabell 24. Svarsfrekvens bland olika respondentgrupper.

Rubrik	Rubrik	Populationens storlek	Antal svar	Svarsfrekvens
Undersökningsledare				29 %
Åklagare	Fält	360	94	26 %
	Labbb	362	107	30 %
	It	364	105	29 %
Polisiära FU-ledare	Fält	425	125	29 %
	Labbb	426	139	33 %
	It	427	115	27 %
Utförare				65 %
Kriminalteknisk fältverksamhet	Kriminaltekniker	480	209	65 %
	Lokus		101	
Laborativ forensik	Forensiker	553	169	65 %
It-forensik	It-forensiker		192	
Total		3397	1356	40 %

Som framgår i tabell 24 var svarsfrekvensen betydligt högre bland ”utförarna”, det vill säga de funktioner som dagligen arbetar med forensiska undersökningar eller spårsäkring, jämfört med ”beställarna”, det vill säga de som efterfrågar forensiskt stöd i sitt utredningsarbete. En trolig förklaring till det är att enkäten upplevs som mer relevant för dem som ofta kommer i kontakt med forensiska frågor medan de polisiära förundersökningsledare och åklagare som mer sällan beställer forensiska undersökningar inte var lika motiverade att svara.

Mätfel

Svarsfrekvensen bland utredningsledarna är förhållandevis låg vilket påverkar resultatens validitet för dessa grupper. Brå kan inte heller garantera att de svarande är representativa för utredningsledarna, resultaten från utredningsledarna ska läsas med detta i åtanke.

Brå har inte haft tillgång till bakgrundsuppgifter om utredningsledarna, därför har det inte varit möjligt att göra en bortfallsanalys och således inte heller att vikta resultaten för att kompensera eventuella mätfel. Svaren ger dock värdefull information om uppfattningar och åsikter bland

utredningsledarna som arbetar med ärenden där forensiska undersökningar och analyser förekommer.

Bland utförarna ligger svarsfrekvensen högre. För denna grupp hade Brå även bakgrundsuppgifter och kunde således göra en bortfallsanalys. Analysen visade att gruppen utförare som besvarade enkäten i stort sett matchar undersökningspopulationen utifrån kön, ålder, tjänsteår, organisatorisk tillhörighet samt polisiär eller civil bakgrund.

Respondentpopulationen baseras på uppgifter från Polismyndighetens personalförteckningar. Det finns en viss trubbighet i dessa förteckningar som riskerar att underlaget till enkätundersökningen inte fullt ut återspeglar undersökningspopulationen. Det kan betyda att en del av bortfallet till exempel beror på att respondenter vid tillfället för utskicket var föräldralediga, långtidssjukskrivna eller tillfälligt utlånade till andra delar av organisationen.

Distributionen av enkäten till polisiära funktioner har administrerats av Polismyndighetens HR-avdelning. Det första utskicket till respondenterna inom polisen såg ut att komma från Brottsoffermyndigheten i stället för Brottsförebyggande rådet. Felet upptäcktes och rättades till så att avsändaren blev korrekt i de två påminnelser som sedan skickades ut. Ändå bedömer Brå att det finns en risk att den felaktiga avsändaren kan ha gjort respondenter misstänksamma gentemot undersökningens seriositet och bidragit ytterligare till bortfallet.

En annan konsekvens av att Brå inte själv administrerade utskicket till polisen är att påminnelser skickades ut till samtliga respondenter, även dem som redan hade besvarat enkäten. Detta ledde till osäkerhet bland respondenter om huruvida deras svar hade registrerats första gången. Brå besvarade ett tiotal e-postmeddelanden angående detta. Vid en kontroll av materialet efter avslutad datainsamling förekom dock inga dubletter av respondenterna.

Bilaga 2 Tidigare rapporter och utredningar

Som tidigare nämnt har den främsta kritiken mot den forensiska verksamheten varit att de inte mår med att möta behovet från utredningssidan och att handläggningstiderna därmed blivit långa. I denna bilaga sammanfattas vad tidigare studier har sett för huvudsakliga skäl till de långa handläggningstiderna, samt även andra hinder som står i vägen för en effektiv verksamhet. Rapporterna som ingår i sammanfattningen är publicerade under åren 2015–2022.

Angeläget att se forensiken som en del av utredningsprocessen

Ett mål med att inkludera NFC i Polismyndigheten i omorganisationen 2015 var att stärka kopplingarna mellan den forensiska verksamheten och den övriga utredningsverksamheten. Flera studier visar att det inte fullt ut uppnåddes och att det ett par år in i den nya organisationen fortfarande fanns en klyfta mellan NFC och övriga delar av Polismyndigheten. För att överbrygga den såg man behov av att öka samarbetet mellan de olika avdelningarna (RiR 2017, Statskontoret 2018). Även i en senare granskning av den forensiska verksamheten konstaterar Polismyndighetens internrevision att forensiken fortfarande inte fullt ut ses som en integrerad del av utredningsprocessen (Polismyndigheten 2022a).

Det är inte bara avseende styrning och ledning som tidigare studier efterfrågar ökat samarbete, även mer konkreta faktorer såsom avsaknaden av ett gemensamt it-system tas upp som ett hinder för att NFC ska närma sig utredningen. Riksrevisionen konstaterar redan 2017 att det går att göra flera effektivitetsvinster genom att koppla samman olika ärendehanteringssystem och frågan togs åter upp i Polismyndighetens årsredovisning 2021. Utöver att beställarna då skulle kunna se vilka undersökningar som är lagda skulle utförarna även kunna se om ett polisärende har avslutats och stämma av om den ändå ska genomföras. Även en undersökning av forensiska verksamheter i olika europeiska länder bedömer integrering av forensiska system med utredningsstöd som en framgångsfaktor (ENFSI 2019). I Polismyndighetens årsredovisning för 2021 (Polismyndigheten 2022c) framgår att arbete pågår med att integrera de olika ärendehanteringssystemen för att kunna göra sammanlagda analyser av det forensiska flödet men i skrivande stund är det inte åtgärdat.

Förståelse för forensik behövs även i övriga delar av myndigheten

Även om det finns aspekter inom den forensiska verksamheten som behöver effektiviseras pekar även tidigare studier på att en del av orsakerna till problem, bland annat långa handläggningstiderna, ligger utanför den forensiska verksamhetens kontroll. Bristande forensisk förståelse bland ingripandepoliser, utredare och FU-ledare är något som ofta tas upp (RiR 2017, Statskontoret 2016, Polismyndigheten 2019c, RiR 2015, Brå 2016).

Satsningar på spårsäkring ses som en viktig framgångsfaktor

Antalet kriminaltekniker och lokus räcker inte till för att säkra alla spår och genomföra alla brottsplatsundersökningar. I stället är det ofta ingripande personal som är först på plats och det är angeläget att de har den kompetens som krävs för att ta rätt beslut om vad som ska säkras och på vilket sätt. Kunskapen på detta område har tidigare ansetts bristfällig och Polismyndigheten har själva lyft vikten av att satsa på ökad forensisk förståelse bland ingripandepersonal för att underlätta den forensiska processen i senare led (2019c). Även Riksrevisionen (2017) såg problem med spårsäkringen och i deras återrapportering kritiserade de Polismyndigheten för att fortfarande inte ha vidtagit några åtgärder för att förbättra tillgången till utrustning för ingripandepersonalen när det gäller spårsäkring (RiR 2022).

Även om den huvudsakliga kritiken avseende brottsplatsundersökningar och spårsäkring riktar sig mot ingripande personal lyfter även flera studier att det kriminaltekniska fältarbetet också kan förbättras. NFC uppmärksammar i en egen rapport att arbetsätt och metodik i dag skiljer sig åt mellan regioner och att det saknas ett nationellt system för att säkra kompetensen och säkerställa att platsundersökningarna genomförs enligt kvalitetssäkrade rutiner och kontinuerligt följs upp (Polismyndigheten 2021). Polismyndigheten ser behov av att öka lokuskompetensen, både avseende fler lokala brottsplatsundersökare och genom att se till att de i högre utsträckning finns tillgängliga under brottsfrekvent tid (Polismyndigheten 2018e, Polismyndigheten 2019c).

Beställningar av forensiska undersökningar har stora brister

Tidigare granskningar av Statskontoret (2016) och Riksrevisionen (2017) har riktat kritik mot kvaliteten i de beställningar av forensiska undersökningar som går till NFC. Statskontoret konstaterar att de främsta problemen är att beställningarna saknar den information som behövs för en optimal

handläggning och att inte alla beställningar är relevanta. Samma problem lyfts även i Riksrevisionens rapport. I deras enkätstudie framkommer även i svaren från medarbetare på NFC att felaktiga beställningar tar mycket tid från den laborativa forensiska personalen. Dels för att de ofta behöver ta kontakt med beställaren för att få förtydliganden avseende vilken undersökning som efterfrågas, dels för att vissa undersökningar genomförs trots att de inte längre är aktuella för att utredningen tagit en annan riktning eller lagts ned. Även avseende den it-forensiska verksamheten finns det kritik mot beställningarna. Internrevisionen konstaterar i sin rapport från 2020 att beställarkompetensen är bristfällig och de ser behov av att förbättra prioritering, ärendetilldelning och arbetssätt i den it-forensiska verksamhetens ärendehantering (Polismyndigheten 2020c).

It-forensiken anses särskilt underdimensionerad

Behovet av forensisk kompetens anses angeläget att stärka inom alla verksamhetsgrenar men särskilt fokus har legat på den it-forensiska verksamheten i flera rapporter (Brå 2016, RiR 2015 m.fl.). Brås studie från 2016 visade att det har skett en tydlig ökning av it-inslag i anmälda brott, och att en stor del av it-undersökarna⁵⁶ upplevde att en hög arbetsbelastning var ett hinder i deras arbete. Brå konstaterade vidare att underbemanningen har lett till att it-undersökningar blivit en flaskhals i utredningarna. Även i en senare rapport från Brå (2022b) om polisanmälda dataintrång så lyfts bristen på it-forensiker upp, dels utifrån att handläggningstiderna är långa, dels utifrån att det it-forensiska stödet är begränsat. På grund av arbetsbelastningen har de begränsade möjligheter att göra mer avancerade undersökningar utan stöder utredningar framför allt med spegling av information (Brå 2022a). År 2020 genomförde Polismyndighetens internrevision en granskning av den it-forensiska processen inom myndigheten, där även de drog slutsatsen att underbemanningen av it-forensiker var stor. Enligt dem bör en it-forensiker kunna stödja tre till fyra brottsutredare. Den nuvarande personalstyrkan innebär en it-forensiker på 20 utredare. Verksamheten har stora balanser, och på grund av bristande resurser får mängdbrottsärenden knappast något it-forensiskt stöd alls. Internrevisionen anger som en mycket väsentlig brist att NFC inte är tillräckligt bemannad för att bedriva avdelningens processansvar för det it-

---

⁵⁶ It-undersökare är ett begrepp som används i rapporten. Med it-undersökare avses person som arbetar med undersökning av it-media, analys av data, internetinhämtning, granskning av barnpornografi samt analys och bearbetning av bild/film/ljud.

forensiska arbetet (Polismyndigheten 2020c). En ökning av antalet it-forensiker under regeringsuppdragets gång är nödvändig för att möta den polisoperativa personalens ökande behov av biträde att spåra och säkra digitala bevis (Polismyndigheten 2020e).

Mot bakgrund av tidigare granskningar har regeringen både i regleringsbrevet för 2018 och genom ett särskilt uppdrag år 2020 gett Polismyndigheten i uppdrag att vidta åtgärder för att höja och utveckla kompetensen inom myndigheten när det gäller att bekämpa it-relaterad brottslighet. Enligt delredovisningen av regeringsuppdraget planerar Polismyndigheten att bland annat öka antalet it-forensiker samt tillhandahålla tekniska förutsättningar för att hantera brott med it-inslag (Polismyndigheten 2020h). I december 2022 publicerades Polismyndighetens redovisning av vilka insatser som genomförts inom ramen för uppdraget. Där omnämns bland annat en föreläsningsserie för chefer, grundutbildning för en bredare målgrupp och fortbildning för specialister. I redovisningen uppger dock Polismyndigheten att behovet av att öka antalet specialister så som it-forensiker kvarstår. En åtgärd som vidtagits för att minska sårbarheten är att specialister lär ut vissa förmågor till övriga medarbetare i den brottsbekämpande verksamheten (Polismyndigheten 2022d).

Brå har fått i uppdrag av regeringen att utvärdera satsningen på 10 000 nya polisanställda (Ju2021/02238). Föreliggande rapport ingår i Brås första delredovisning inom ramen för uppdraget. Rapporten fokuserar på den forensiska verksamheten som varit ett av de områden som Polismyndigheten sett behov av att förstärka i och med satsningen. I studien utvärderar Brå hur den forensiska verksamheten har tagit del av resurstillskottet under åren 2017–2021, hur resultaten har utvecklats under samma tidsperiod samt vilka kvarstående hinder som finns för att uppnå en effektiv forensisk verksamhet. Resultaten bygger dels på analyser av verksamhetsstatistik över produktion och personal, dels på enkätundersökningar till åklagare och medarbetare inom polisen. Rapporten vänder sig i första hand till regeringen och Polismyndighetens ledning. Brås förhoppning är att den kan vara ett användbart stöd i det fortsatta arbetet med att utveckla och förstärka polisens verksamhet.

Brottsförebyggande rådet/National Council for Crime Prevention

Box 1386/Tegnégatan 23, SE-111 93 STOCKHOLM

Tel +46 (0) 8 527 58 400, info@bra.se, www.bra.se

urn:nbn:se:bra-1089